INSTITUUT VOOR DE
VEREDELING VAN
TUINBOUWGEWASSEN
(I. O.)
TE WAGENINGEN

VIJFDE BESCHRIJVENDE RASSENLIJST VOOR FRUIT

1943

REDACTEUR: DR I. RIETSEMA

Landbouwhogeschool
b6675 - 1943
N36900
Laboratorium voor
Tuinbouwplantenteelt
WAGENINGEN

NN36900

INSTITUUT VOOR DE
VEREDELING VAN
TUINBOUWGEWASSEN
(I. O.)
TE WAGENINGEN

611.9
12-1943

VIJFDE BESCHRIJVENDE

RASSENLIJST VOOR FRUIT

1943

REDACTEUR: DR I. RIETSEMA

CENTRALE LANDBOUWCATALOGUS
0000 0200 9724

VOORBERICHT VOOR DE VIERDE RASSENLIJST

De wijze, waarop deze rassenlijst is tot stand gekomen, is in hoofdzaak dezelfde, als die, waarop de voorgangsters zijn ontstaan. De persoonlijke opvatting van den redacteur bij de beoordeeling van de waarde, die de onderscheiden fruitvariëteiten voor de practijk hebben, treedt steeds op den achtergrond. Daarentegen is op het gebied van de nomenclatuur, geschiedenis, taxonomie, etc. altijd meer rekening gehouden met eigen inzicht. Enkele beschrijvingen heeft de rassenlijst moeten ontleenen aan andere bronnen, namelijk bij die verscheidenheden, die de auteur niet uit eigen aanschouwing kent of die hij zeer onvoldoende kent. De beschrijvingen zijn in die gevallen met een * vóór den naam gemerkt.
De paragraaph over Bramen is uitgebreid, terwijl die over Vaccinium geheel nieuw is; de titel dezer paragraaph is te vinden onder „Blauwe Bessen".
De meteorologische gegevens zijn uitvoeriger dan in de vorige lijsten. Gedeeltelijk heb ik die ontleend aan een publicatie, welke het Kon. Ned. Met. Inst. mij welwillend ter inzage gaf als drukproef.

Breda, November 1938 DR I. RIETSEMA

VOORBERICHT VOOR DE VIJFDE RASSENLIJST

De ongewone omstandigheden, waarin de samensteller thans verkeert, namelijk als „civielgeïnterneerde" in het Groot-Seminarie te Haaren, mogen worden aangemerkt als excuus voor bepaalde onvolledigheden. Die omstandigheden laten namelijk niet toe mijn bibliotheek te raadplegen; de werkgelegenheid is in dit verblijf zeer primitief en het is heel moeilijk persoonlijk contact te vinden met de medewerkers. Zekere ongewenschte leemten zullen eerst in een eventueelen volgenden druk kunnen worden aangevuld.
Een gevolg van het onvoldoende contact met mijn medewerkers is misschien ook dit, dat er verschil bestaat van inzicht aangaande de motieven, die leidden tot het advies een bepaalde variëteit voor aanplanting aan te bevelen. Sommige adviezen zijn gebaseerd op de overweging, dat de een of andere verscheidenheid veel geld kan opbrengen. Ik meen, dat dit zonder meer niet juist is. Mij althans interesseert veel meer het belang des lands, dat zeker niet meebrengt, dat men variëteiten aanplant, welke door het mooie oog alleen der vruchten gretige koopers vinden, die dan per slot van rekening, door het uiterlijk misleid, te klagen hebben over de slechte qualiteit van het product. Een minder dan middelmatige qualiteit zou eigenlijk moeten leiden tot plaatsing op den codex inhonestans (D-lijst). Verder heb ik niet kunnen ontkomen aan den indruk, dat een enkele maal is aangeraden een verscheidenheid te handhaven, niet omdat men haar zoo geschikt vindt om aan te planten, maar omdat zij te goed is om uit te rooien of om te enten. Ook dit acht ik dan niet geheel correct. De rassenlijst is een adviseuse voor aanplanting. De bedoeling is de practijk leiding te geven, terwijl men, wanneer ik bedoelde gevallen juist heb geïnterpreteerd, zich veeleer door de practijk laat leiden.

Haaren, December 1942 DR I. RIETSEMA

INHOUD

Inleiding 5
De indeeling van ons land in zes gebieden naar klimaatsverschillen 5
De indeeling van het fruit in vier groepen 9
Literatuur 10
Verklaring van enkele vaktermen 11
Onderstammen 13
Abrikoos 13
Appel 13
Druif 14
Kers 14
Peer 14
Perzik 15
Okkernoot 15
Mispel 15
Kweepeer 15
Kruisbes 15
Pruim 15
Tamme verscheidenheden 16
Aalbes 16
Aardbei 18
Abrikoos 20
Amandel 20
Appel 20
Blauwe bessen en andere Vacciniumsoorten 31
Bramen en verwante planten 33
Druif 34
Framboos 36
Hazelnoot 37
Kersen 37
Kruisbes 41
Kweepeer 42
Mispel 42
Moerbei 42
Okkernoot (Walnoot, Noot) 43
Peer 43
Perzik 51
Pruim 57
Vijg 63
Zwarte bes 63

INLEIDING

DE INDEELING VAN ONS LAND IN ZES GEBIEDEN NAAR DE KLIMAATS-VERSCHILLEN

Nederland is, overeenkomstig de kaart van blz. 4, verdeeld in 6 gebieden, ieder gekenmerkt door een eigen klimaat. Meestal zijn de grenzen zeer flauw, zoodat de door ons getrokken scheidingslijnen iets willekeurigs hebben. Zij loopen echter door streken, waar heel weinig fruitteelt is, door veen, over zandbergen en door water, etc.

Gebied I. Zeeland, een smalle strook van Noord-Brabant en het Zuid-Westen van Zuid-Holland. *Gunstig zeeklimaat.* Veelvuldige en tamelijk sterke wind, koele zomers, zachte winters en weinig nachtvorst, droge lente en voorzomer en tamelijk sterke regenval in het tijdvak Augustus–December, tamelijk veel hagel in herfst en zomer, en een tamelijk groote luchtvochtigheid. Slechts zeer dicht bij de kusten kan hier het klimaat zoo goed als onbruikbaar zijn. Windschutsels raadzaam, klimaat voor vroege bloeiers en stookkasten.

Gebied II. Noordzeekuststrook van Den Haag tot Rottum. *Ongunstig zeeklimaat.* Veelvuldige en hevige wind, koele zomers vooral bij de zee, weinig nachtvorst, droge lente en voorzomer en in de periode Augustus–December overdadig veel regen, hagel in herfst en winter, vooral in herfst. Tamelijk groote tot groote luchtvochtigheid. Windschutsels raadzaam. Klimaat voor aardbeien en koude serres. Het klimaat laat hier de teelt van bessen vermoedelijk plaatselijk wel toe, doch in het algemeen is de streek voor houtgewas niet gunstig, op veel plaatsen bepaald ongunstig.

Gebied III. Kleistreek van Steenbergen tot Delfzijl. *Bruikbaar zeeklimaat* met tamelijk veelvuldigen en tamelijk hevigen wind, tamelijk koele zomers, matige tot strenge winters, matig veel nachtvorst, droge lente en voorzomer en tamelijk sterken regenval in de periode Augustus–December. Hagel in lente, herfst en zomer, weinig in den winter en tamelijk groote luchtvochtigheid. Goed klimaat voor bessen, voor appels en peren, die weinig gevoelig zijn voor wind en schurftziekte. Koude serres. De groote luchtvochtigheid en de grond maken de streek voor kersen wel niet onbruikbaar, doch toch minder geschikt, terwijl de cultuur van pruimen hinder zal ondervinden van den nazomerregen, vooral die van sommige late pruimen.

Gebied IV. Zandstreken benoorden den Rijn en het IJsselgebied. *Tamelijk ongunstig landklimaat.* Wind minder veelvuldig en minder hevig, warme zomers, strenge winters, veel last van nachtvorst. Natte lente en voorzomer en droge herfst. Nogal hagelgevaar in het voorjaar en middelmatige luchtvochtigheid. De ervaring schijnt te wijzen op een mindere vatbaarheid voor schurft van sommige peren, terwijl in verband met het nachtvorstgevaar, hetwelk trouwens sterk varieert al naar gelang van de plaatselijke microklimaatsfactoren, late bloeiers stellig veiliger zijn dan vroege bloeiers, waardoor derhalve appels en laatbloeiende bessen meer op hun plaats zijn dan krozen, kersen en vroegbloeiende bessen.

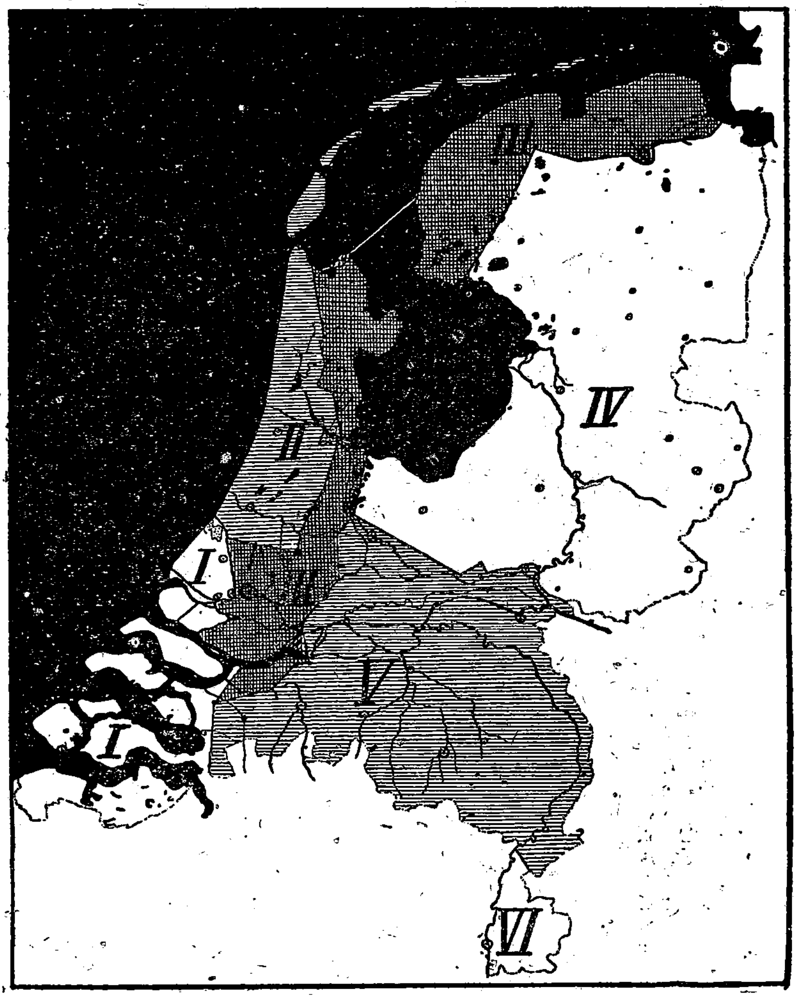

IV
II
I
V
I
VI

Gebied V. Rivierkleistreek en zandgebieden van Noord-Brabant en Limburg. *Tamelijk gunstig landklimaat.* De luchtgesteldheid van dit district is in hoofdzaak iets beter dan die, welke in het vorige gebied heerscht. De winters zijn in gebied V minder hevig, de nachtvorsten meer gematigd, wanneer men het gebied liggende tusschen Nijmegen, 's-Hertogenbosch en Venlo echter uitzondert. De iets zuidelijker ligging laat zich gevoelen door een iets gunstiger zomerweer met minder regenval in de periode Juni–Augustus. Het gevaar voor zomerhagel is hier grooter. Een bepaald bijzondere geschiktheid kan nauwelijks worden vastgesteld, doch nagenoeg alle takken van de fruitteelt blijken er zich te hebben ontwikkeld. Zeer vroege bloeiers zijn hier het minst thuis.

Gebied VI. Zuid-Limburg. Een gunstig landklimaat. De voordeelen van het meer continentale, meer zuidelijk liggende en heuvelachtige gebied, doen zich hier gevoelen. Weinig wind, zwakke wind, warme zomers, zachte winters, weinig nachtvorstgevaar, doch variabele regen, die in het Westen veel geringer is dan in het Zuid-Oosten. Maastricht heeft droge lucht.
Het verschil in regenval maakt, dat het Westen meer in aanmerking komt voor de teelt van kersen, terwijl het Oosten in de eerste plaats appelklimaat heeft. Van de grootere zomerwarmte hebben de peren ongetwijfeld voordeel, de frambozen en laatbloeiende bessen nadeel. Het groote onderscheid in hoogte brengt verschil mee in nachtvorstgevaar en hetgeen over weinig nachtvorstschade is gezegd, geldt lang niet overal in dezelfde mate. Laagten en luwten lijden meer dan hoogten en vlakten.

Soortgelijke indeelingen zijn ook voor Zweden (Dahl) en Denemarken (Esbjerg) gemaakt; de indeeling der Vereenigde Staten van Noord-Amerika is algemeen bekend.

De klimatologische omstandigheden zijn wel, globaal bezien, in onze zes districten approximatief gelijksoortig, maar de lezer moet zich toch wel realiseeren, dat gegeven terreinomstandigheden ten gevolge hebben, dat het klimaat van een bepaalden akker, ja van een zekere standplaats op een akker, waar wij een fruitboom denken te planten, aanmerkelijk kan afwijken van het klimaat in de nabije en verdere omgeving. Op dat microklimaat, of zoo men wil, eschatomicroklimaat, moet de teler verdacht zijn. In dat verband wijs ik op de beteekenis van windschutsels voor het geweld van den storm, voor nachtvorst, voor zonnewarmte en voor vochtigheid, op den invloed van groote rivieren en meren, hoogten en laagten, bewoonde huizen, grondsoort en vegetatie der omgeving op nachtvorst, op het verschil tusschen naar het Zuiden en naar het Noorden gekeerde hellingen, op het belang ook van goed zonlicht, op reflexie van zonnewarmte door muren en ten slotte op het onderscheid tusschen de open lucht, koude serre en stookserre.

Om eenig denkbeeld te geven van de beteekenis der kimaatverschillen mogen hier enkele cijfers volgen:

	I	II	III	IV	V	VI west	VI oost
Gemiddeld aantal dagen met temperaturen boven 25° C	8–19	3–12	6–17	10–27	16–29	31–33	
Gemiddeld aantal dagen met temperaturen beneden 0° C	32–54	42–64	34–59	78–85	63–76	52–57	
Gem. duur in dgn. v. d. periode van af eerste tot laatste nachtv.	109	149	171	197 vermoed.	180	164	
Windsnelh. in m per sec (klein aantal waarnemingsplaatsen)	5,8	6,4	4,9	3,1 à 4,9	4,9	3,1	
Regenval in mm: December–Februari	160	160	160	160	160	150	200
Maart–Mei	140	130	130	140	140	140	180
Juni–Augustus	190	190	200	220	200	210	230
September–November	200	240	210	180	180	160	210
Jaar	690	720	700	700	680	660	820
Hagelfrequentie (verhoudingsgewijs, afgerond):							
winter	1	2,5	1	0,5	1	0,2	4
lente	3	3	4,5	4,5	4	5	13,5
zomer	5	3	6	5	6	3,5	12
herfst	5,5	11	7	4	3	1	5
Luchtvochtigheid:							
periode Maart–September	74–82	77–83	68–85	66–82	68–89	65–88	
in droogste maand	74	77	73	69	69	65	
Aantal maanden beneden 81	6	6	5	6	6	7	

DE INDEELING VAN HET FRUIT IN VIER GROEPEN

A zijn de meer algemeen aanbevolen verscheidenheden. Zij vormen als het ware het algemeene Nederlandsche sortiment. Er kunnen bijzondere oorzaken zijn om plaatselijk soorten van deze lijst niet aan te bevelen bij voorbeeld in verband met handel, grond of klimaat, vooral het locale of microklimaat, bedrijfsvorm of iets van dien aard, terwijl er eveneens plaatselijk andere „soorten" kunnen worden naast gesteld, die even goed of zelfs beter voldoen.
Deze behooren dan tot

B, de verscheidenheden, die plaatselijk aanbeveling verdienen, die bijvoorbeeld slechts in één of twee districten thuis zijn of die alleen om bijzondere redenen (bestuiving) of alleen in bijzondere omstandigheden (bijzondere bekwaamheid of ervaring van den teler) goede resultaten geven.
Deze verscheidenheden vormen een voorloopig onmisbare aanvulling op het sortiment A.

C is de lijst der nieuwe en weinig bekende variëteiten, waarvan soms wel zooveel ervaring bestaat, dat zij worden aanbevolen, doch te weinig om te beslissen of zij in A dan wel in B thuis hooren, soms zelfs zóó weinig, dat men eraan dient te denken, dat zij vroeger of later op de zwarte lijst zullen kunnen komen en in dat geval mag de vermelding in de rassenlijst zeker niet als een aanbeveling gelden. In die gevallen is bij den naam het woord *nieuw* geplaatst.

D is de lijst der onbruikbare rassen, de codex inhonestans of zwarte lijst. Men dient echter te bedenken, dat er onbruikbaarheid bestaat, omdat iedereen zooveel gebreken aan een variëteit ziet, dat niemand haar aanbeveelt, zooals Charlamowsky, naast een andere onbruikbaarheid, bijvoorbeeld, omdat de boomkweeker de variëteit niet kan leveren, dat de echtheid niet is vast te stellen of dat de slechte qualiteit dreigt der reputatie van ons fruit op de markt te schaden.

Rassen onder D kunnen geen plombeering — wanneer dit woord in verband met papierstrookjes nog mag worden gebezigd — verwerven. We hopen dat zij uit onze kweekerijen verdwijnen al moge het zijn, dat steeds de deur open staat, ook voor de verworpen variëteiten, wanneer deze goed op naam en gezond worden aangeboden in omstandigheden, waarin geen hinder voor den goeden naam van het fruit wordt geducht.

LITERATUUR

Voor gegevens betreffende bestuiving, onvruchtbaarheid, etc. is gebruik gemaakt van de bijzonderheden, die voorkomen in de verslagen, in ons land gepubliceerd door v. Oyen-Goethals, Sprenger, Doortjes, Brinck en van den schrijver zelf. De data omtrent de bruikbaarheid van het stuifmeel zijn, tenzij anders vermeld, ontleend aan het te *Breda* verrichte onderzoek, gepubliceerd als no 15 der Meded. v. d. Tuinb.voorl.dienst, „Stuifmeelonderzoek bij vruchtboomen" door Dr M. S. J. Ledeboer en Ir E. Krijthe. Voorts is gebruik gemaakt van de verschillende publicaties op het gebied van vruchtboomenbiologie van de tuinbouwscholen te *Alnarp* en *Stockholm*, waar door Johannson, Callmar en Florin uitvoerige studies zijn gemaakt. Enkele gegevens zijn ook ontleend aan Crane en Lawrence, Studies in Sterility; Int. Congr. Hortic. London 1930.
De herhaalde vragen van het publiek naar uitvoerige pomologische werken mogen aanleiding zijn tot het opsommen van eenige der meer recente boekwerken.

E. A. Bunyard, A Handbook of Hardy Fruits. Deel I Appels en Peren; Deel II Steenfruit, klein fruit, noten, etc. (1920, 1925). Weinig afbeeldingen.
U. P. Hedrick, Cyclopedia of Hardy Fruits. Rijk geïllustreerd.
Deutschlands Obstsorten. Zeer fraai uitgevoerd, doch kostbaar boek met talooze gekleurde platen.
C. G. Dahl, Pomologi, I Äpplen och Päron. Talrijke gekleurde platen, 1929.
Catalogue descriptif des fruits adoptés par le Congrès Pomologique met talrijke, eenvoudige figuren, 1927.
Les Meilleurs Fruits au début du XXe Siècle, 1907.
A. Pedersen, Danmarks Fruktsorter.

Daarnaast bestaan nog meer gespecialiseerde werken en tijdschriftartikelen, waarvan het aantal intusschen veel te groot is om er een opsomming van te geven.

De gegevens, die op de onderstammen betrekking hebben, zijn voor een gedeelte ontleend aan het East Malling Research Station.

Gegevens over pruimen onder glas zijn gedeeltelijk ontleend aan Van der Slikke, Teelt van Pruimen onder glas, 1937.

Voor de gegevens betreffende Blauwe Bessen worde de lezer verwezen naar: No 33 der Meded. v. d. Tuinb.voorl.dienst, „De teelt der blauwe bessen" door Dr L. Wasscher.

VERKLARING VAN ENKELE VAKTERMEN

Zelfsteriel. Zelfs bij ruime bestuiving met eigen stuifmeel geen zaad en in verband daarmede in den regel ook geen vruchten voortbrengende.

Zelffertiel. Bij bestuiving met eigen stuifmeel zaden en bijgevolg ook vruchten voortbrengende.

Intersteriel. Variëteiten zijn intersteriel, wanneer zij ook bij ruime wederzijdsche bestuiving met elkaars stuifmeel niet in staat zijn zaden en in verband daarmede in den regel ook niet in staat zijn vruchten voort te brengen.

Parthenocarpie. Vorming van vruchten zonder dat te voren de in het vruchtbeginsel aanwezige eitjes zijn bevrucht.

Pollen. Stuifmeel.

Diploïed, triploïed, etc. Wanneer zich cellen in wortels, stengels en loofbladeren deelen, lost zich even vóór de deeling de celkern op in een aantal kernlissen of chromosomen. Deze splitsen zich daarna overlangs en de nieuwe cellen krijgen beide in hun kern van elke kernlis een helft. Deze helften groeien uit tot volledige kln. Het aantal kln is dus in de jonge cel evengroot als in de moedercel en dit aantal is derhalve ook in genoemde organen in alle cellen evengroot en eveneens is in de ongeslachtelijk gekweekte variëteit dit aantal, behoudens zeldzame uitzonderingen, steeds standvastig. Voor de verschillende soorten, variëteiten, bastaarden en geslachten is het echter wel vaak verschillend. Bij een gewone framboos is het 14, er zijn echter frambozen en bramen met andere aantallen, bijv. 21 (Mahdi), 28 (Veitchberry), 42 (Loganberry), 49 (Laxtonberry), etc. Steeds, zooals men ziet, veelvouden van 7. Men noemt nu in het geslacht Rubus 7 het grondtal der kln. De volgende gevallen kunnen zich voordoen:

Aantal kln 7 haploïed
„ „ 14 diploïed
„ „ 21 triploïed
„ „ 28 tetraploïed
„ „ 35 pentaploïed
„ „ 42 hexaploïed, etc.

Bedraagt het aantal, wat mij echter bij frambozen niet bekend is, iets anders, dan een veelvoud van 7, dan is de plant aneuploïed. Bij kersen is aneuploidie niet zeldzaam.

Het grondtal der kln is bij andere geslachten als volgt: Prunus 8, Appel, Peer en vermoedelijk ook kwee 17, Ribes 8, Druif 19, Aardbei 7 en Vaccinium 12. (Volgens Darlington en Moffet is het aantal chromosomen 17, bij pitvruchten, althans bij appels, zelf ontstaan door verdubbeling, gedeeltelijk verdriedubbeling van een aantal van 7, zooals dat in de familie der Roosachtigen zooveel voorkomt).

De kennis van het aantal kln is op zichzelf voor den

boomkweeker en boomgaardbezitter niet van beteekenis, doch wel hebben de daarmede verband houdende eigenschappen soms groot practisch belang.

Bij Rubus bijvoorbeeld gaat met een even veelvoud van 7 in den regel een bevredigende vruchtbaarheid gepaard, doch zijn variëteiten met een oneven veelvoud van 7 onvruchtbaar. Bij appels en peren is triploidie meestal een aanwijzing voor slecht stuifmeel, slechte zaadvorming en slecht groeiende zaailingen, bij appels een groot gehalte aan vitaminen in de vrucht en derhalve hooge voedingswaarde.

Aneuploidie kan eveneens een slechten invloed hebben op de kiembaarheid der stuifmeelkorrels.

Vitrose. of smalbladigheid, een ziekte in steenfruit, zoo goed als zeker door een filtreerbaar virus teweeg gebracht. In de beschrijving komt het ziektebeeld overeen met dat, hetwelk door K. M. Smith wordt aangeduid met Prunus Virus 6 (Textbook of Plant Virus diseases 1937).

Falso ten onrechte.

Carpocapsa De verwekster van het meest algemeene wormsteek bij appel en peer.

ONDERSTAMMEN

ABRIKOOS.

Deze pleegt te worden geoculeerd op een pruim, welke wortelecht in het Westen des lands bekend is als Enkele Witte Wijnpruim, elders als **Enkele Boerenwitte**, Boerengeeltje of Gele Kroosjespruim. Deze laatste naam is echter misleidend, want een andere onderstam, die voor perzik in gebruik is, wordt ook wel met die aanduiding benaamd. Deze onderstam produceert geen pollen en de zaailingen ervan zijn derhalve steeds onderworpen aan verbastering. Worteloploop of wortelstek zijn echter wel betrouwbaar. Deze onderstam wordt ook wel voor pruimen gebruikt. Slechte stamvormer.

APPEL.

In onze boomkweekerijen ent men steeds appel op appel, hetzij op zaailingen, hetzij op ongeslachtelijk, door afleggen of stekken aangekweekte onderlagen. De zaailingen van diploïde appels groeien beter dan die van triploïde en in de practijk gaf men vroeger in ons land de voorkeur aan zoete zaaddragers, doch tegenwoordig neemt men veelal zaad van de ciderfabrieken en dus meest afkomstig van zure variëteiten. Of dat zaad evengoed is, is de vraag. In het algemeen zijn appelzaaisels vol variatie en dat is, om uniformiteit in de kweekerij en boomgaard te verkrijgen, minder gewenscht. Toch mag men zeggen, dat de meerderheid onzer op zaailingappel geënte boomen in den boomgaard een forschen groei vertoont en zoodoende heeft dit soort onderstammen den roep van sterk te zijn in den groei, hetgeen niet zelden gepaard gaat met te laat beginnende vruchtbaarheid.

De meeste andere onderstammen zijn sedert het onderzoek in East-Malling bekend onder nummers. Sommige hebben daarnaast nog in zwang zijnde namen. Bij behoorlijke selectie zijn deze partijen wel zeer gelijkmatig. Onze Nederlandsche ervaringen zijn nog in hooge mate onvoldoende, zoodat nauwelijks een goed advies kan worden gegeven.

East-Malling Type I. Broadleaf English Paradise. Engelsch. Groei tamelijk krachtig. Niet voor hoog- of halfstam. Waarschijnlijk niet voor nummer 3. Geldt met II in Engeland voor een der beste onderstammen. Geeft tamelijk vroegdragende boomen. Invloed op diverse variëteiten ongelijk.

East-Malling Type II. Doucin (niet te verwarren met de zoogenaamde als no V bekende Doucin amélioré). Groeit tamelijk krachtig. Niet voor hoog- of halfstam. Geldt in Engeland met no I voor een der beste onderstammen. Geeft tamelijk vroegdragende boomen. Invloed op verschillende variëteiten niet dezelfde.

East-Malling Type III. Holly Leaf. Zelden gebruikt, weinig ervaring.

East-Malling Type IV. Holstein Doucin. In Denemarken zeer algemeen gebruikte en ondanks eenig gevaar voor afwaaien van den ent, populaire onderstam. De hierop geënte boomen groeien in de eerste jaren snel, dragen echter spoedig zeer goed en worden ten slotte niet heel groot. Een aanmerkelijk nadeel is, dat de wortels niet in staat blijken den boom goed overeind te houden en bovendien is de onderstam in de kweekerij lastig. Bloedluis. Reproduceert gemakkelijk.

East-Malling Type V. Doucin amélioré. Afgeraden.

East-Malling Type VI. Rivers' Nonsuch Paradise. Afgeraden.

East-Malling Type VII. Groei aanvankelijk tamelijk sterk, later zwakker. Geeft vroegdragende boomen en houdt zoo ongeveer het midden tusschen IX en de sterke onderstammen. Sterk vatbaar voor wortelknobbels. Werkt soms de vatbaarheid voor kanker in de hand.

East-Malling Type VIII. Pommier Paradis. Afgeraden. Ongeschiktheid voor lichten grond staat niet vast echter.

East-Malling Type IX. Paradis Jaune de Metz. Gele Paradijs. Geeft zwakgroeiende, vroeg vruchtbare boomen, doch de groei is vaak uiterst zwak en de onder-

stam slaat op verschillende gronden slecht aan. Vruchten der hierop geënte boomen groot van stuk en vroeg rijp, vaak te vroeg. Boomen aanbinden en stutten. Voor zware klei en dor zand afgeraden. Kankergevaar.

East-Malling Type X. Onderstam van slechts middelmatige waarde.

East-Malling Type XI. Geeft wel vroegdragende boomen, maar is soms te zeer vatbaar voor wortelknobbels en bloedluis. Zou volgens sommigen voor Cox's geschikt zijn.

East-Malling Type XII. Groei zeer sterk, behoudens op slechten grond. Boomen op XII dragen laat. Lastig in de boomkweekerij door de moeilijke vermeerdering.

East-Malling Type XIII. Reproduceert gemakkelijk; groei aanvankelijk sterk; later minder. Wordt aanbevolen ter vervanging van zaailingappels. Wortelt oppervlakkig en daardoor op bepaalde gronden zeer goed.

East-Malling Type XIV en XV. Weinig in gebruik. Weinig gegevens.

East-Malling Type XVI. Ketziner Ideal. De best bruikbare van de sterke groeiers. Boomen hierop geënt vragen vaak afstanden van 9 tot 12 meter, op onze beste gronden wellicht nog meer. Vroeger dragende boomen dan no XII. Laat zich goed vermenigvuldigen.

Northern Spy. Niet aanbevolen.

Crab C;

Crab G 8 (= Long Ashton OF 5);

beide sterke groeiers, doch niet zoo bruikbaar geacht als no XVI.

DRUIF.

Men heeft in Frankrijk en andere wijnlanden druiven geënt op Amerikaansche en voor druifluisaantasting niet vatbare onderstammen. Het heeft geen doel daar te onzent rekening mede te houden. Alicantsche druiven zijn vatbaar voor een ziekte in het ondergrondsche hout, waardoor de boomen vaak dood gaan. Men tracht dit door enting op andere druiven te ontgaan. Behoudens correctie van dit advies door toekomstige gegevens zou hiervoor de Frankendaler kunnen dienen.

KERS.

Men ent kers meestal op een der volgende onderstammen:

a. **Zaailingkriek.** Men neemt zaad van de diploïde, wilde kriek met zoete of bittere vrucht, sterken groei en groot, hangend blad. Volgens sommige Duitsche ervaringen zou de rood gekleurde kriek weer beter zijn dan de zwarte, mits die roode dan geen zure is.

b. **Eastmallingsche ongeslachtelijk gekweekte Mazzards** (= zoete krieken) van verschillende groeikracht. Weinig ervaring. Zorgvuldig te keuren op vitrose (= smal bladigheid) en mozaïek.

c. **Zaailing van Prunus Mahaleb.** Deze onderstam is meer winterhard en meer geschikt, althans, dat wordt beweerd, voor dorren of kalkrijken grond. Boomen hierop geënt groeien iets minder en zijn iets eerder aan het dragen dan die op zaailingkriek, doch leven minder lang. Er bestaan ook Mahaleb-variëteiten, die voor ongeslachtelijke vermeerdering geschikt zijn.

PEER.

Men kan peer enten op peer, kweepeer, lijsterbes en meidoorn, etc., doch in de kweekerij beperkt men zich tot de eerste twee. Als peeronderstam kan men kiezen de zaailingpeer, waarvoor ongeveer hetzelfde geldt als voor den zaailingappel: Goede zaaddrager heet te zijn Pieter-Jan-Huig. Volgens sommigen ook Kleipeer. Daarnaast heeft het proefstation te East-Malling ook peren in den handel gebracht, die zich ongeslachtelijk laten vermeerderen, doch waarover onze ervaring tekort is. De aandacht wordt gevestigd op de variëteit N. die in het Noorden des lands opgang maakt.

De zaailing is voorloopig nog bij uitstek de onderstam in de volgende gevallen: voor aankweek van hoog- en halfstam; voor boomgaarden op zand en hoogen grond;
voor bepaalde variëteiten, die op kwee minder goed gedijen.

De kweepeer. Als onderstam heeft deze de volgende voordeelen: matige groei en vroeger intredende vruchtbaarheid der daarop geënte boomen, betere vruchtgrootte en mindere vatbaarheid voor schurft; de daartegenoverstaande nadeelen zijn: bij sommige variëteiten slechte groei, dan weer gevaar voor afwaaien, dan weer neiging tot steenachtige vrucht of te sterken muskussmaak en een slechte wasdom op veel grondsoorten. Kweeonderstammen kunnen in strenge winters dood vriezen.

In enkele gevallen kan een tusschenveredeling met Curé, Conseiller à la Cour, B. Hardy, etc. goede diensten doen.

De talrijke kweevariëteiten op naam worden verdeeld in onderstamkwee en vruchtkwee. Deze laatste wordt als onderstam afgeraden, eerstgenoemde is het onderwerp geweest van een onderzoek te East-Malling, waar men ten slotte de keuze heeft bepaald op drie typen, A, B en C.

East-Malling Type A. Vermoedelijke naam kwee van Angers.

East-Malling Type B. Beide groeien ongeveer even sterk, boomen op B op den duur soms iets sterker. Voor zwakke groeiers zijn deze onderstammen (en wegens de meerdere bekendheid en gepretendeerde betere winterhardheid vooral A) raadzaam.

East-Malling Type C. Geeft zeer vroeg dragende en daarna niet sterk meer groeiende boomen. Wordt bijzonderlijk voor trage dragers als Pitmaston, Beurré Hardy en Doyenné du Comice, aangeraden. De in de boomkweekerij optredende bladvlekziekte vraagt Bouillie bordelaise.

Kweeonderstammen slechts in het klei- en veengebied van het lage deel des lands.

PERZIK.

Ofschoon de perzik op allerlei steenfruit kan worden geoculeerd, zooals op Amandel, Prunus Davidiana, Abrikoos, Prunus cerasifera, Prunus domestica, Prunus insititia en Perzikzaailing, geven onze kweekers steeds de voorkeur aan zaailingperzik en verschillende pruimen, die tot Pr. domestica en Pr. insititia behooren. Algeheele eenstemmigheid en minder nog volkomen zekerheid betreffende de waarde van verschillende pruimen, kan ik den lezer niet voorleggen, doch misschien geeft het volgende overzicht toch met betrekkelijk voldoende stelligheid en overzichtelijkheid het voornaamste weer.

Blauwe Kroosjespruim. Slecht wortelstelsel.

Zaailing Saint Julien. Zeer ongelijkmatig.

Ongeslachtelijk gekweekte Saint Julien voor bepaalde variëteiten onbruikbaar.

Myrabolan B. Voor bepaalde variëteiten onbruikbaar.

Broadleaf Shining Mussel. Moeilijk in reproductie en veredeling. Groei der perziken onzeker.

Brompton. Moeilijk in reproductie. Neigt zeer sterk tot loodglans.

Ook **Common plum** wordt wel gebruikt. Weinig ervaring. Zou tot loodglans neigen.

Roode- of Gele Kroosjespruim. De beste pruimonderstam. Oculeert vaak moeilijk. Is zelf niet of hoegenaamd niet vatbaar voor vitrose, doch sommige perziken hierop geoculeerd manifesteeren de verschijnselen wel. Voor een nauwkeurige beschrijving verwijzen wij naar het boekwerk van Prof. E. Maurer: Die Unterlagen der Obstgehölze. Dient ook wel voor pruimen. Slechte stamvormen.

De **zaailingperzik.** Voor struikvorm op hoogen grond zeer geschikt. Men neme zaad van de in Limburg, Zuid-Gelderland en Noord-Brabant zoowel bekende, kleine boerenperziken, bekend als pierk, purk, pors, rauwkous, etc. Of de meer grootvruchtige Mercatons evengoed zijn, is niet zeker.

OKKERNOOT.

Men ent deze op Juglans nigra of op Juglans regia. De schrijver kan niet opgeven, welke van de beide de voorkeur verdient. Het materiaal pleegt te worden gezaaid. Enttechniek nog eenigszins onzeker.

MISPEL.

Wordt geoculeerd op Meidoorn.

KWEEPEER.

Wordt geoculeerd op Meidoorn.

KRUISBES.

Ofschoon stekken regel is, komt veredeling, in hoofdzaak uit het oogpunt van den amateur, voor. Men kiest dan uit stek opgekweekte Ribes aureum.

PRUIM.

Zie ook sub Abrikoos en sub Perzik.

Meer dan 90% onzer pruimen staat op **Varkenspruim** (= Brussels). Daartoe heeft zekerlijk bijgedragen de fraaie groei, die zulke mooie stammen oplevert aan den eenen kant en anderzijds de vele uitloopers, welke het materiaal goedkoop maken. Nadeelen zijn de groote vatbaarheid voor vitrose en de onbruikbaarheid voor Czar en eenige andere variëteiten. Groei en vruchtbaarheid bleven in Engeland nog al achter. Daarnaast kwam op kleine schaal Tonneboer voor, die moeilijk verkrijgbaar is en die latent vitrose kan hebben.

Engelsche onderzoekingen hebben de aandacht doen vallen op

Myrabolan B, die redelijk goed schijnt te kunnen worden vermeerderd en die kloe-

ke boomen geeft. Voor zwakke groeiers raadzaam, voor sterk groeiende, zooals Blauwe Abrikozenpruim, Belle de Louvain, Reine Claude d'Oullins, etc. minder aan te raden. Volgens sommigen zijn de vruchten van op dezen onderstam geente boomen niet groot, doch de ervaring is nog onvoldoende.

Brompton kweekt lastig en neigt te zeer tot loodglans.

Common Mussel. Wordt in Zeeland beproefd.

Common Plum. Goed voor Victoria. Niet voor Czar. Loodglans.

Marianna. Eenigszins onbetrouwbaar. Kweekt gemakkelijk. Niet voor Czar en Reine Claude d'Oullins.

Pershore kweekt te moeilijk.

Zaailingen van St Julien e.d. zijn niet betrouwbaar. Voor vegetatief vermeerde St Julien luttel ervaring.

Ackermann Pflaume geen ervaring. Slechts van naam bekend.

Damas noir. Weinig ervaring.

TAMME VERSCHEIDENHEDEN

AALBES.

Roode en Witte bes. Voor zwarte bes zie onder Z.

Ziekten:

a. *Brandnetelblad.* Bladverschijnselen lijken op die bij zwarte bessen.

b. *Mozaïek.* Tallooze lichtgroene spikkels tusschen normaal groen. Dwergachtige groei en kleine vrucht kunnen de waarde van de struiken sterk reduceeren.

c. *Aucubabontheid.* Bladrand wit en kleine, witte bladvlekjes. Geen abnormale vruchtzetting. Misschien erfelijke kwaal. Niet te verwarren met de witte bladranden als gevolg van zuren grond of zure bemesting.

d. *Bladrandkroezing.* Bladrand gekroesd. Ondanks overvloedigen bloei kan de vruchtzetting geheel en al achterwege blijven.

e. *Lepelblad.* Het blad buigt zich aan den rand omlaag.

f. *Blinde twijgen.* De eindknop ontbreekt. Gaat vaak gepaard met brandnetelblad, lepelblad en slechten groei, doch de kwaal is misschien aangeboren.

Overzicht

	District					
	I	II	III	IV	V	VI
A. Algemeen sortiment.						
1 Prince Albert	x	–	x	x	x	o
2 Fay's Prolific	x	x	x	x	x	x
3 Erstling aus Vierlanden [1]	x	x	x	x	x	x
6 Versailles	x	x	x	x	x	x
C. Nieuwe verscheidenheden.						
5 Correction	x	–	x	x	x	–
7 Jonkheer van Tets	–	–	x	–	–	–
8 Multiflorum-hybriden	–	–	–	–	–	–
9 Laxton's no 1	x	–	–	–	x	–
D. Ongewenschte variëteiten.						
Gondouinii	o	o	o	o	o	o

x = geschikt. – = twijfelachtig. o = ongeschikt.

[1]) Niet op zeeklei; voor duinzand dubieus.

A. Algemeen sortiment.

3 **Erstling aus Vierlanden.** Waarschijnlijk een bastaard.
Rheinland.
Schaal, Stein- und Beerenobst, met gekl. pl.
Omtrent den vorigen oorlog gevonden in een tuinderij bij Hamburg en door H. Rosenthal te Rötha in den handel gebracht. Bloesem tamelijk vroeg, flauw roodachtig getint, klokvormig. Vrucht lichtzuur, vroeg, tamelijk groot, in groote tros. Groei krachtig. Gezond. Draagt rijk en vroeg. Fabrieks- of tafelbes. Onbruikbaar onder glas. Gevoelig voor regen.
In de kuststreken voor tafelbescultuur niet aanbevolen, daar hier no 2 beter voldoet. Voldoet op klei- en zandgrond zeer goed. Of de slechte resultaten in enkele

streken verband houden met grond of met virusziekte of naamonechtheid in het materiaal is niet bekend.
Geen gegevens omtrent de teelt in de duinstreken. Nu en dan komen planten voor met verschijnselen van degeneratie, misschien door een virusziekte. Op stekhout derhalve acht te geven.

2 **Fay's Prolific.** Ribes sativum Syme var. macrocarpum Bailey. Fay's new prolific, Fay's Fruchtbare.
Bunyard Handbook p. 152. Gekl. pl. in Schaal, Stein- und Beerenobst p. 82. In 1868 gewonnen door Lincoln Fay te Portland N.Y.
Bloesem vroeg, bronsgeel, schotelvormig. Vrucht licht zuur, middentijds rijp, groot, in middelmatige tros. Ruit vaak, in verband wellicht met nachtvorst. Groei matig tot krachtig. Maakt veel blinde twijgtoppen weshalve men stekhout moet kiezen met enkel goede knoppen. Draagt middelmatig. Goed voor tafelbes. Bruikbaar onder glas. Gevoelig voor nachtvorst. Staat bij sterken groei gaarne tegen den wind beschut.
Vatbaar voor degeneratie, zoodat ook hieraan bij de keuze van het stekhout moet worden gedacht.

1 **Prince Albert.** Ribes petraeum Wulf. Verrière rouge, Rouge de Hollande, Holländische Rote, Duitsche zure, Dikkop. Bunyard, Handb. p. 156. Gekl. pl. Schaale Stein- und Beerenobst p. 85.
Oude bes, vermoedelijk reeds in 1758 door Knoop bedoeld als „groote roode bes met roode bloesem". Herkomst onbekend. In verband met de Fransche en Duitsche namen niet te verwarren met de oude, inheemsche en dus ook „Hollandsche roode" bessen.
Bloesem laat, roodachtig, klokvormig. Vrucht sterk zuur, laat, tamelijk groot, in flinke trossen. Groei krachtig. Gezond. Draagt doorgaans rijk. Als versche vrucht oneetbaar; uitsluitend fabriek. Vraagt veel suiker. Gevoelig voor regen. Voor verschillende grondsoorten bruikbaar.

6 **Versailles.**
Een reeds zeer oude roode bes, die groote overeenkomst vertoont met Fay's Prolific, doch zich daarvan onderscheidt door beteren groei en door iets andere tint der bloemen. De algemeene populariteit van deze variëteit in het buitenland en de goede resultaten op verschillende plaatsen in ons land gaven mij aanleiding haar een plaats op de A-lijst in te ruimen naast Fay's Prolific. Liefst in plaats van deze laatste zelfs, maar de schaarschheid van plantgoed vormt voorloopig een beletsel tot het royeeren van Fay's.

C. Nieuwe verscheidenheden.

5 **Correction.** Selectie van 1921, afkomstig van K. Maring te Leermens. Vruchtbaar, bloeit laat. Flinke tros. Groote korrel. Zoet. Krachtige groei. Tafelbes. Gevoelig voor regen.

7 **Jonkheer van Tets.** Nieuw.
Korte jaren vóór den huidigen oorlog gewonnen door den Heer J. Maarse te Schellinkhout door kruising van Gondouinii en Versailles of Fay's Prolific.
Kloek groeiende variëteit met flinke roode bessen. Over de vruchtbaarheid en over verschillende eigenschappen van struik en vrucht valt nog moeilijk te oordeelen. Gevoelig voor regen!

9 **Laxton's no 1.** Nieuw.
Indien de benaming in het Betuwsche en elders correct is, is deze bes afkomstig van Laxton Bros. Op zandgrond te Breda, waar de bessen doorgaans uitstekend gedijen, had Laxton's no 1 geen bijzondere verdienste. In het Betuwsche en in Zeeland plant men de variëteit aan.

8 **Multiflorum hybriden.** Nieuw.
Door kruising van Ribes multiflorum met rubrum en sativum zijn veelbelovende bastaarden gewonnen van phaenomenale vruchtbaarheid, met kloeke, rinsche, doch als tafelbes nog bruikbare vruchten. Gegevens omtrent de bruikbaarheid op verschillende grondsoorten staan nog niet ten dienste.

D. Gondouinii of Gondouin.

Een reeds zeer oude variëteit tot de groep petraea behoorende. In de omstandigheden, waaronder de schrijver verkeert, kan hij geen literatuur citeeren. De struik groeit sterk, bloeit laat met roode, klokvormige bloemen, is van uitstekende vruchtbaarheid, terwijl de bessen tamelijk groot zijn. De smaak der vruchten is echter buitengewoon zuur, veel zuurder dan Prince Albert en voor de tafel zijn zij dan ook volkomen onbruikbaar. Voor de fabriek, in verband met de groote behoefte aan suiker, eveneens weinig aantrekkelijk. De te Breda staande, bijna

25 jaar oude struiken zijn voorbeeldig gezond. De vermelding op de rassenlijst beoogt voornamelijk de aandacht te vestigen op de waarde voor kruising.

Witte variëteiten. Van alle mij bekende variëteiten laat òf wel de groei, òf de vruchtzetting òf de duurzaamheid, òf de eetbaarheid veel te wenschen over. Bovendien een hinderlijke naamsverwarring.

Oude Nederlandsche roode bessen. In verband met de onzekerheid omtrent de waarde van het in den handel voorkomende plantgoed, dat in den regel in productievermogen òf korrelgrootte bij 1, 2, 3, 5, 6 en 8 ten achter staat, moeten aanbevelingen achterwege blijven.

Gebruik.
Roode bessen worden verwerkt tot bessensap, bessenwijn, gelei en, al dan niet met ander fruit gemengd, tot jam. Witte in hoofdzaak tot wijn en gelei. De meeste variëteiten zijn ook geschikt voor tafelfruit. Dit is echter met Prince Albert en Gondouinii niet het geval.

AARDBEI.

Ziekten, naar notities van Mej. Ir Kronenberg, in hoofdzaak naar gegevens van Engelsche en Amerikaansche onderzoekers.

a. *Yellow edge.* Gele verkleuring langs de bladranden en tusschen de hoofdnerven. Bladschijf klein en vaak gootvormig naar boven gekruld, bladstelen kort, waardoor de geheele plant kleiner wordt. Vrucht klein. De bladrandverkleuring is vaak slecht zichtbaar.

b. *Crinkle.* Op de bladeren onregelmatig verspreide chlorotische, later bruin of purper wordende vlekjes. Nerven lichtgroen. Bladschijf bobbelig en vaak gerimpeld langs de nerven en gegolfd. Hiervan bestaan een zwakke en een meer virulente vorm, waarvan eerstgenoemde in zeer veel aardbeien vrijwel onzichtbaar zou voorkomen. Deze zwakke vorm is hier te lande waarschijnlijk aangetoond in gezond lijkende planten. Ook de virulente vorm hier vermoedelijk aangetroffen.

c. *Witch's broom* (hexenbezem). De planten ontwikkelen een dichte bos langstelige bladeren en zijn doorgaans onvruchtbaar. In verspreide gevallen hier te lande waargenomen.

Overzicht

	District I	II	III	IV	V	VI
A. Algemeen sortiment.						
1 Jucunda	x	x	x	x	x	x
2 Deutsch Evern	x	x	x	x	x	x
3 Madame Lefèber	x	o	x	x	x	x
4 Madame Moutôt	x	o	x	x	x	x
5 Oberschlesien	x	x	x	x	x	x
B. Plaatselijk sortiment.						
6 Scarlet	o	o	o	–	x	–
C. Nieuwe verscheidenheden.						
7 Blakemore	–	–	–	–	–	–
8 Anna Paulowna	–	x	–	–	–	–

A. Algemeen sortiment.

2 **Deutsch Evern.** Fragaria chiloensis Duch. hybrida. Vroege mof. In 1903 gewonnen door J. Böttner te Frankfurt a. O. Schaal Stein- und Beerenobst, p. 90 met gekl. plaat. Deutschlands Obstsoorten, id., no 265.
Bloei vroeg. Vrucht middelmatig groot tot groot, later in het seizoen en bij overjarige of minder gezonde planten spoedig te klein. Kegelvormig, bij zeer groote vruchten overlangs gegroefd, stevig, ook in den kook, goed van smaak, gewoon van kleur, rood van vleesch, vroeg. Bloeit soms tweemaal en geeft zelfs wel tweemaal in het jaar vrucht. Blad matig groot, iets gevouwen, lobben toegespitst, scherp van rand en met ruigen steel. Gevoelig voor virusziekten. Vraagt selectie van plantgoed. Slechts matig vruchtbaar vooral in verband met nachtvorst. Geschikt voor glas en buiten. Tafel en fabriek. Dopt moeilijk.

Er blijken twee verschillende typen dezer variëteit te bestaan, waarvan de eene kloeker groeit, doch niet rijker dragend schijnt te zijn.

1 **Jucunda.** Fragaria chiloensis Duch. hybrida.
Amazone, Late Mof, Walluf, Elers Fruchtbare, Wüdericher, Volltragende.
In 1854 gewonnen door J. Salter te Hammersmith Engeland.
Schaal, Stein- und Beerenobst, p. 96 met gekl. pl.; Deutschlands Obstsorten no 272 id.
Bloei laat. Vrucht groot, regelmatig gevormd, hartvormig of stomp kegelv., stevig, laat, middelmatig van smaak, gewoon rood van kleur, vleesch bleekrood. Vruchtbaar. Blad glanzend, ongeveer vlak, groot, met weinig behaarden steel. Matig gevoelig voor virusziekten. Vraagt selectie plantgoed. Tafel en fabriek. Niet geheel winterhard. Dopt zeer goed.

3 **Madame Lefeber.** Fragaria chiloensis Duch. hybrida. President Roosevelt.
Journal Royal Hort. Soc. XLVII p. 53.
In den handel gebracht door R. Hendriksen te Reeuwijk en genoemd naar een te Gouda of Boskoop woonachtige familie. Herkomst onbekend. Men meent wel, dat deze aardbei oorspronkelijk anders heet. Hoe, weet de schr. niet. Wellicht Incomptable. Bloei vroeg. Vrucht groot, regelmatig kegelvormig, week, matig van smaak, donkerrood, donkerroodvleezig, iets na no 2 rijpend. Top blijft vaak groen en daarom wel eens minder goed in prijs. Sommigen klagen over moeilijke onkruidbestrijding. Blad bleek, kloek, vaak sterk omhoog krullend, stomp gezaagd, zeer ruig van steel. Winterhard. Meeldauw, verder weinig ziekte. Tafel. Kan onder glas worden geteeld. De meesten hebben echter liever no 2, althans in het Zuid-Westen des lands. Zou mozaïeksmetstofdrager kunnen zijn, heet althans zeer weinig gevoelig voor virusziekten.

4 **Madame Moutôt.** Fragaria chiloensis Duch. hybrida.
Fraisier tomate, Madame Kooy, Princes Juliana.
Deutschlands Obstsorten no 276*c*, gekl. pl; Schaal, Stein- und Beerenobst p. 94 id.
Fransche aardbei vermoedelijk van het begin dezer eeuw.
Bloei middentijds. Vrucht zeer groot, onregelmatig, vaak ruw geribd, niet zelden hol, matig stevig, zeer flauw van smaak, bleek van kleur, bleekvleezig. Halflaat. Blad zeer groot, meestal iets omlaag gewelfd, stomp gelobd, zeer ruig van bladsteel. Matig gevoelig voor virusziekten, zeer gevoelig voor aaltjesziekte. Selectie noodzakelijk. Meeldauw. Voor étalage. Deze aardbei wordt in de centra niet graag geplant in verband met de minder goede vrucht.

5 **Oberschlesien.** Fragaria chiloensis Duch. hybrida.
Moulin rouge.
Schaal, Stein- und Beerenobst p. 98 met gekl. pl. Deutschlands Obstsorten no 271*d* id.
Vermoedelijk omstreeks 1923 door Schindler te Proskau gewonnen.
Bloei tamelijk laat. Vrucht groot tot zeer groot, regelmatig, kam- of kegelvormig, week, middelmatig van smaak, gewoon van kleur, roodvleezig, tamelijk laat. Zeer vruchtbaar. Blad groot, vaak een weinig omhoog of omlaag gekruld, tamelijk scherp gerand en met ruigen, groenen steel. Zeer weinig gevoelig voor virusziekten.
Tafel. Ongeschikt voor fabriek. De laatste jaren sterk uitgebreid in verband met de winterhardheid.
De onbruikbaarheid voor de industrie berust voor een gedeelte daarop, dat de vrucht moeilijk van de kelk loslaat, zooals door de fabrieken wordt verlangd.

B. Plaatselijk sortiment.

6 **Scarlet.** Fragaria virginiana Duch. Een der weinige verscheidenheden van de volkomen winterharde Noordamerik. aardbei, die we nog kweeken. Stellig zeer oud. Oorspronkelijke naam misschien iets langer dan de hier gegevene. Niet te verwarren met de recente Schotsche Scarlet.
Kleine Breda'sche, Breda'sche, Nassauwer, Skarlakans Smultron. Bloei vroeg. Vrucht klein, plat rond, minder lang dan breed; blijft heel in den kook, zeer geurig, donkerrood, roodvleezig, vroeg. Matig vruchtbaar. Gezond. Blad klein, weinig behaarde steel, scherpe zaagrand. Tafel, fabriek (blik, jam). Laat zich verzenden, Niet voor glasteelt. Veel arbeid.
Proeven met deze variëteit buiten Noord-Brabant hebben veelal teleurstelling gegeven. Winterhard.

C. Nieuwe verscheidenheden.

8 **Anna Paulowna.** Nieuw. Zuurtjes.
Forsch groeiende aardbei van onbekende herkomst. Vrij vroeg rijp en wel voor glasteelt gebruikt. Productief. Smaak matig.

7 **Blakemore.** Nieuw. Variëteit omtrent welker origine mij thans geen gegevens ten dienste staan. De vrucht is zeer donkerrood. Wordt nog niet van eenige beteekenis aangeplant en het is ook de vraag of de handel zich voor een dergelijk product wil interesseeren. Is niet identiek met het Amerikaansche ras: Blakemore, met lichtroode vruchten.

Gebruik.
Aardbeien worden verwerkt tot jam, worden in ijs bevroren en met sap in blik ingemaakt. Al onze variëteiten zijn ook geschikt voor tafelfruit. Scarlet vertoont iets grootere neiging om netelroos teweeg te brengen dan andere aardbeien. De raad wordt gegeven bij de aardbeien melk of room te nuttigen.

ABRIKOOS.

Hier te lande geen virusziekten bekend. De teelt dezer ooftsoort is in ons land zoo weinig belangrijk en biedt zoo slechte vooruitzichten in verband met ons klimaat en de hoedanigheid der vruchten, die men hier pleegt te oogsten, dat het nauwelijks beteekenis heeft er melding van te maken. Slechts voor den liefhebber moge de abrikoos aantrekkelijk blijken. In het rivierkleigebied van Eisden tot Gorkum vindt men vaak abrikozen als leiboom tegen het huis. De naam der verscheidenheid of wellicht de namen der verscheidenheden zijn, voor zoover de schrijver weet, nimmer goed nagegaan. Men noemt **Breda'sche** en **Oranje.** Voor de serre wordt speciaal de Oranje aanbevolen. Misschien is er geen verschil. De abrikoos wordt geoculeerd op de Enkele Boerenwitte pruim, die elders Enkele Witte Wijnpruim, Boerengeeltje of Gele Kroosjespruim heet. De vruchten onzer abrikozenboomen blijven in hoofdzaak in de huishouding (inmaak, jam).

AMANDEL.

Dit gewas wordt hier zóó weinig aangeplant en is hier zóó weinig thuis, dat het overbodig is er eenige bijzonderheid over mede te deelen. De steenen zijn bestemd voor versch gebruik. Hier geen virusziekten bekend.

APPEL.

Ziekten.

a. Mozaïek. Twijfelachtige gegevens. Waargenomen in Benderzoet.

b. Aucubabontheid. Witte bladspikkels en vlekjes. Er schijnen vatbare, gevoelige variëteiten naast ongevoelige virusdragers voor te komen.

c. Kurkstip. Het vruchtvleesch vertoont inwendig bruine spikkels, waarvan het kurkachtige karakter in zijn algemeenheid niet vaststaat. Verband met een soortgelijk verschijnsel als gevolg van boriumdeficit of magnesiumtekort is twijfelachtig, doch evenmin is er een schijn van bewijs, dat de bewering als zou kurkstip een virusziekte zijn, juist is.

Overzicht

	District					
A. Algemeen sortiment.	I	II	III	IV	V	VI
1 Boskoop	x	0	x	x	x	x
13 Bramley	x	0	x	x	x	x
3 Cox's	x	0	x	x	x	x
12 Ermgaard	x	–	x	x	x	–
10 Groninger Kroon	x	0	x	x	x	–
43 Jonathan	x	–	x	–	x	x
8 Manks	x	–	x	x	x	x
9 Sterappel	x	–	x	x	x	x
4 Victoria	x	–	x	x	x	x
7 Yellow	x	–	x	x	x	x
B. Plaatselijk sortiment.						
15 Allington	x	–	x	x	x	–
6 Bloemee	0	0	0	x	x	–
22 Brabantsche Bellefleur	0	0	0	0	0	x
5 Croncels	x	0	x	x	x	x
34 Drentsche Bellefleur	0	0	x	x	0	0
26 Ekenstein	0	–	x	0	0	0

	District I	II	III	IV	V	VI
25 Fransche Zure	o	o	o	o	o	x
42 Glorie van Holland	x	–	x	x	x	o
36 James Grieve	x	–	x	–	–	–
47 Jubilee	o	–	–	x	x	–
60 Keswick	o	o	x	x	x	o
27 Klumpke	o	o	o	o	o	x
21 Lane's	o	o	o	x	o	x
63 London Pippin	–	–	x	–	–	–
2 Lemoen	o	o	o	x	o	o
41 Laxtons Superb	x	–	x	x	x	–
37 Luntersche Pippeling	–	–	x	x	o	–
28 Notaris	o	o	x	x	x	x
30 Nordhausen	x	o	–	x	x	–
24 Ossenkop	o	o	o	o	o	x
19 Pfirsichroter	x	x	o	o	o	o
29 Princessenobel	x	o	–	x	x	–
17 Present van Engeland	o	o	x	x	x	o
51 Schellinkhout	o	o	x	o	o	o
64 Signe Tillisch	o	o	x	o	o	o
39 Zigeunerin	x	o	x	–	x	x
23 Zoete Kroon	o	o	x	x	o	o
16 Zuccamaglio	x	o	–	x	x	o

C. Nieuwe verscheidenheden.

	I	II	III	IV	V	VI
53 Anna Boelens	o	o	o	–	o	o
48 Beauty of Bath	o	o	x	o	o	o
70 Bestrood	–	–	–	–	o	–
40 Cecilia	–	–	–	–	–	–
69 Dokkumer Nye	–	–	–	–	–	–
57 Ellison's	o	o	o	–	x	o
54 Dekkers Glorie	–	–	x	–	–	–
68 Golden Delicious	x	–	–	–	x	x
67 Iephof, Schoone van	–	–	x	–	–	–
33 Koningszuur	–	–	–	–	x	–
66 Laxton's Fortune	–	–	–	–	x	–
56 May Queen	x	–	–	–	x	o
62 Melba	x	–	–	–	–	–
58 Pater v. d. Elsen	o	o	–	o	o	o
59 Present van Holland	–	–	–	–	–	–
38 Seeligs	–	–	–	–	–	–
49 Vogelcalville	–	–	–	–	–	–
31 Wealthy	–	–	–	x	x	–
65 Wintercheer	–	–	–	–	x	–
35 Åkerö	o	o	o	x	o	o

D. Geschrapte variëteiten.

Worcester Pearmain
Bosappel
Roode tulpappel

x = geschikt. – = twijfelachtig. o = ongeschikt.

A. Algemeen sortiment.

13 **Bramley's Seedling. Triomphe de Kiel.** Rond het midden der vorige eeuw gewonnen door Bramley te Southwell (Notts) Engeland. In 1876 in den handel gebracht. Triploïed. Vraagt vreemd pollen, bijv. dat van no 5. Pollen slecht. Boom groot op wild. Rijkdragend, doch eerst na eenige jaren vruchtbaar. Vrucht groot, onregelmatig, plat, groengeel met wat blos, vast, zuur, goede moesappel, tot einde Januari. Beneden 4° C vat-

baar voor „lage-temperatuurbederf". Soms bij koele bewaring vatbaar voor „scald". Alsdan in papier wikkelen. Zeer geschikt voor bewaring in 10% koolzuurgas, duurt dan tot Mei–Juni en is ten slotte bij die bewaring als handappel bruikbaar. Rijk aan zuur en antischeurbuikvitamine, arm aan suiker. Windvast. Struik op II of sterken onderstam. Gezond. Klei en zand. Geschikt om op andere variëteiten te enten. De beteekenis dezer variëteit ligt in haar gezondheid en productiviteit; in qualiteit staat de appel veel bij no 1 ten achter.
Er bestaat een meer gekleurde ondervariëteit Red Bramley.

4 **Early Victoria.** Emneth Early. In 1899 door de fa. Cross te Wisbech in den handel gebracht. Bunyard Handbook, p. 53. Diploïed. Goed pollen.
Bloei middentijds. Boom op wild matig groot en zeer vroeg dragend. Bijzonder vruchtbaar. Vrucht matig groot, onregelmatig, iets hoog, groengeel, vaak met een lijn overlangs. Augustus–September. Zuur. Matig goed vóor moes. Arm aan suiker. Matig zuurgehalte. Struik, desnoods kroonboom. Onderstam sterk. Matig windvast. Zand of klei. Doorgaans weinig ziekte. In sommige streken weinig in tel.
Dankt de belangstelling aan het seizoen en aan de willige draagbaarheid, die zelfs bij lage prijzen de teelt nog mogelijk zou maken.

3 **Cox's Orange Pippin.** Cox's Orange, Cox's Orangen Renette, Orange de Cox. Rond 1830 gewonnen door Cox te Colnbrook Lawn, Bucks, Engeland en in 1850 door Ch. Turner in den handel gebracht. Bunyard Handbook I, p. 43. Deutschl. Obsts. gekl. pl. Diploïed.
Middelmatig tot goed stuifmeel. Bloei middentijds, zelf-steriel. Bestuivers voor no 3 zijn no 5, 7, 21, 29 en 60. Boom op wild matig groot en vroeg dragend. Vruchtbaar. Vrucht matig tot klein, ongeveer rond, regelmatig, groen, later geel met veel blos en eenig roest. Duurt den winter in. Aangenaam zuur. Bijzonder fijne handappel. Matig gehalte aan zuur, laag gehalte aan suiker en C-vitamine. Bij droging goede opbrengst doch geen goede kleur en qualiteit. Geschikt voor het koelhuis. In 5% koolzuur is de bewaarbaarheid een maand langer. Steelrot! Struik. Diverse onderstammen; windvast. Zand of klei. Wat schurft en soms Monilia of kanker, vooral op rivierklei en ook bij enting op type IX. Soms veel kurkstip. Gevoelig voor Calif. pap. In populariteit staat deze appel ver beneden no 1 ondanks den besten smaak. Groote fouten zijn de zelfsteriliteit en de geringe grootte, waardoor de verkoop tegen goede prijzen slechts mogelijk is bij een zeer beperkten kring van liefhebbers.

10 **Groninger Kroon.** Engelse Kroon, Zure Kroon. Rond 1875 gevonden door S. H. Brouwer te Noordbroek in den tuin van den heer Engels. De Greeff, Onze appels en peren. Zelffertiel. Pollen middelmatig goed. Op wild tamelijk groote boom; 8–10 m breed, tamelijk vroeg dragend. Vrucht middelmatig groot, hoog, iets kegelvormig, groengeel, later roodgeel met veel blos en streepen, lichtzuur, iets knappend; goede handappel tot Februari. Rijk aan C-vitamine. Struik op II, of sterken onderstam of wel kroonboom. Windvast. Meestal gezond. Iets meer schurft dan vroeger, vooral in beschutte tuinen. Meeldauw. Soms bloedluis. Zand of klei. Bij Harlingen niet aanbevolen.
Iets gevoelig voor Californische pap.
In het algemeen is het oordeel over dezen appel niet bijzonder aanmoedigend, doch bepaalde, groote fouten worden toch weinig opgemerkt.

43 **Jonathan.** Vóór 1826 gewonnen door Ph. Rick te Woodstock N.-Y. Ver. St. Hedrick, Appels of New York I, p. 172. Pollen goed. Boom matig groot, zeer vroeg en rijkdragend. Appel klein tot middelmatig, iets hoog, groen met blos. Tamelijk vast, licht zuur, gewone smaak der Amerikaansche appels, tamelijk goede handappel voor herfst en voor winter. De groote fout van dezen appel is het lage gehalte aan C-vitamine gepaard aan den smaak. De groote duurzaamheid verleidt wel tot aanplanting. Bij droging goede smaak, doch lage opbrengst. Dikwijls te klein, vooral op zand. Struik op sterken onderstam. Warme standplaats. Vraagt luwte. Gezond, behoudens meeldauw en bloedluis. Dunnen. Klei en desnoods zand. Schijnt eenigszins gevoelig te zijn voor Californische pap.

8 **Manks Codlin.** Manks Appel. Door Kewley op 't eiland Man gewonnen. Droeg voor 't eerst in 1815. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Diploïd.

Zelffertiel. Zeer goed is bestuiving door no 7. Bloei vroeg. Stuifmeel tamelijk goed. Boom op wild doorgaans klein, buitengewoon vroegdragend. Zeer vruchtbaar. Vrucht middelmatig tot klein. Bij behoorlijk dunnen beter. Kegelvormig, iets hoog, geelgroen met bleeken blos, vast, zeer licht zuur. Bruikbaar voor de bakkerij (appelbollen). Minder goede handappel. September–October. Struik. Onderstam sterk. Nogal windvast. Zand of klei. Meestal tamelijk gezond. Meeldauw. Zaagwesp. Ook hier is het wel vooral het seizoen, dat mede oorzaak is van de goede resultaten, die M.C. geeft. De overdadige vruchtbaarheid is in de jeugd een aanbeveling, later een bezwaar.

1 **Schoone van Boskoop.** Belle de B., Schöner von B., **Goudreinette** (falso), Rein. monstrueuse (falso), Reinette von Montfort. Nederl. Boomg. I no 43, gekl. pl. Waarschijnlijk in de 18e eeuw onder Utrecht, bij Montfoort wellicht, ontstaan. Triploïed. Bloeit middentijds, vraagt kruisbestuiving. Stuifmeel slecht kiemend. Boom op wild groot en laat dragend. Op den duur voldoende vruchtbaar, in sommige omstandigheden met neiging tot beurtjaren. Duurt den winter uit. Het meest voorkomende type zou men ongeveer als volgt kunnen beschrijven: Vrucht groot, bijna rond, iets meer hoog, groen, later geel met veel roest en neiging tot blos. Scherp zuur, in nawinter matig.
Daarnaast echter komen onder den naam Goudreinette, welke de meest populaire benaming is, behalve in Limburg, een aanmerkelijk aantal andere vormen voor, die er betrekkelijk weinig van verschillen. De mogelijkheid bestaat, dat deze afwijkingen door mutatie zijn ontstaan. Daarnaast spelen ook stellig de groeivoorwaarden wel een rol. Hoe het zij, men lette streng op het enthout.
Zeer goede hand- en moesappel. Rijk aan suiker, zuur en aan antischeurbuikvitamine. Goede opbrengst en goede kleur bij droging. Struik en kroonboom. Diverse onderstammen. Zand of klei. Vraagt luwte. Vrij veel schurft en, soms zelfs veel, kanker; meeldauw. Kurkstip.
Men kan de beteekenis dezer variëteit in ons land moeilijk onderschatten. De groote populariteit in den handel en in de cultuur houden verband met verschillende uitstekende qualiteiten van de vrucht, mede voor de industrie en van den boom. Als grootste fout moet men aanmerken de vatbaarheid voor schurft en voor beschadiging door bouillie bordelaise en Californische pap. Geschikt voor fruitbewaarplaats en voor koelhuis. Soms vatbaar voor „lage-temperatuurbederf", doch het is niet bekend, onder welke omstandigheden dat euvel vooral voorkomt. Voorloopig wordt gasbewaring afgeraden.

9 **Sterappel.** Reinette rouge étoilée. Starappel, Sterreinette; Rote Sternrenette, Pomme de Coeur. In 1830 voor het eerst beschreven. Men meent, dat de appel uit Nederland of België afkomstig is, rond Maastricht, Luik of Sint Truyen. Bloei laat, gaarne kruisbestuiving, misschien Brab. Bellefleur zoete appels of Court pendu. Stuifmeel goed. Boom op wild groot, laat dragend. Later meestal behoorlijk vruchtbaar. Vrucht middelmatig, rond, regelmatig, na eenige bewaring geheel rood, licht zuur, knappend. Tamelijk goede handappel, arm aan C-vitamine. Na kleuren op den grond, vooral in de zon vermindert de duurzaamheid. Sterk gekleurde vruchten in ieder geval minder duurzaam. Indien dadelijk na den pluk in koelhuis gebracht, bewaarbaar tot Maart. In fruitbewaarplaats tot einde December. Vermoedelijk slechts voor sterke onderstammen. Vraagt luwte. Doorlatende grond, zand of klei. Zelden ziekte. Men ente niet van het roodgestreepte Sterappeltype. Druipt.
De groote belangstelling voor Sterappel houdt verband met de gemakkelijke verkoopbaarheid en de zelden teleurstellende gezondheid van vrucht en boom. Het late dragen op sterken onderstam en de onzekere vruchtzetting zijn soms, vooral in nieuwere aanplantingen, een beletsel. Niet zelden ook de gevoeligheid voor wind. Dankbaar voor bespuiting met groeistof tegen laten val.

7 **Yellow Transparent.** White Transparent, Transparente jaune, Weisser Klarapfel, Vitt Kläräpple, Klaraeble. Madeleine falso.
Uit het Baltische deel van 't oude Tsarenrijk, men meent wel Lijfland. Dipoïed. Bloei middentijds. Pollen goed. Wordt bestoven door no 5, Landsberger Ren. en 60. Boom op wild matig groot, zeer vroegdragend. Vruchtbaar. Vrucht

middelmatig groot, iets hoog, regelmatig, bleek groen, Juli–Augustus, iets knappend, zuur, goede moesappel, als handappel juist bruikbaar. Arm aan suiker. Matig zuurgehalte. Onderstam sterk. Struik. Nogal windvast. Zand of klei. Weinig schurft, veel, soms te veel kanker, veel zaagwesp.
Ondanks de bezwaren van het sterke kankeren blijft men dezen appel planten Niet zelden zeker om het goede stuifmeel, doch mede om de vroege vruchtbaarheid en willigen verkoop.

12 **Zoete Ermgaard.** Herkomst onbekend. Vermoedelijk Nederlandsch. Was in 't midden der vorige eeuw reeds door 't land verspreid. Nederl. Boomgaard. no 7. Bloei laat. Pollen waardeloos. Boom groot op wild, matig laat dragend, later goed vruchtbaar, doch beurtjaren. Vrucht hoog, middelmatig groot, evenals Zoete Campagner bijna geheel met roode streeping overdekt, doch van levendiger kleur. Sorteert goed. Zoet. Potappel tot ver in den winter. Windvast. Kroonboom. Zand of klei. Gezond. Gevoelig voor zwavel.
Volgens sommige aanwijzingen is de Zoete Ermgaard van den Bangert niet de hier bedoelde, donkerroode vrucht. Nagenoeg de eenige potappel, dien men nog gaarne plant. De qualiteit der vrucht is redelijk. Hoog suikergehalte, zeer laag zuurgehalte. Geschikt voor het koelhuis. Een aanbeveling is bijna overal de gezondheid van den boom.

B. Plaatselijk sortiment.

15 **Allington Pippin.** Waarschijnlijk in de 2e helft der vorige eeuw in Zuid-Lincolnshire ontstaan en in 1916 in den handel gebracht door het kweekershuis Bunyard en Co te Maidstone. Diploïed. Stuifmeel bruikbaar. Gaarne bestuiving door Filippa. Pollen matig goed. Boom op wild klein tot matig, vroeg dragend, zeer vruchtbaar. Vrucht middelmatig, bij behoorlijk dunnen grooter, kort kegelvormig, geel met wat blos en streepen. Vleesch lichtzuur en knappend. Zeer goede tafelappel; in sommige gevallen tot in December, dan weer weinig duurzaam. Matig gehalte aan C-vitamine. Alle onderstammen. Windvast. Gezond. Zand. Ervaring in Zeeland op klei minder gunstig (kanker en bloedluis). Op zand echter goed.

6 **Bloemeezoet.** Herkomst onbekend. Waarschijnlijk 19e eeuw en Geldersch. Bloei laat. Pollen goed. Op wild, groote boom, tamelijk laat dragend. Vrucht middelmatig groot, ongeveer rond, regelmatig, zeer zachtvleezig, groen met fraaie roode streeping, zoet. Arm aan suiker, zeer arm aan zuur. Handappel. September. Kroonboom. Windvast. Gezond. Klei en zand.
De geringe vervoerbaarheid en eenzijdige, vermoedelijk afnemende bruikbaarheid staan een sterke uitbreiding in den weg.

22 **Brabantsche Bellefleur.** Roter Bellefleur. Oude appel van onbekende afkomst. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Boom groot. Bloeit laat. Pollen zeer goed. Zelffertiel. Draagt op sterken onderstam laat. Vrucht klein tot middelmatig groot, wat onregelmatig gevormd. Geel met fraaien blos. Vast van vleesch. Licht zuur. Duurt tot in de lente. Tafelappel. Suiker- en zuurgehalte matig. Bij droging goede kleur. Ongeschikt voor gasbewaring. In koelhuis duurzaamheid een maand langer. In den handel weinig in trek. Nog slechts in Zuid-Limburg bij gebrek aan een goeden plaatsvervanger aanbevolen. Geeft, waar hij op den Noord-Brabantschen zandgrond staat, ook niet zelden nog goed resultaat al moge de nieuwe aanplanting zeer verminderd zijn. De appel is zeer windvast. In het Geldersche en in het Utrechtsche wordt veel over kanker geklaagd. Beurtjaren.

34 **Drentsche Bellefleur.** In Nieuw-Amsterdam gewonnen en 1901 in den handel gebracht. Een fraaie herfstappel, die in het Noorden den Sterappel schijnt te vervangen, doch aanmerkelijk minder van smaak is. Het stuifmeel is goed. Groote gezonde boom, die op allerlei grond gedijt. Draagt vaak om het andere jaar. De vrucht is lang en mooi rood gekleurd. Rijk aan C-vitamine.

27 **Eisdener Klumpke.** Posson rouge de Hollande. Misschien uit de omgeving van Eisden in het Nederlandsche taalgebied. De sterke verspreiding in die streek doet een leeftijd gissen van tenminste 60 jaar, mede in verband met den ouderdom der boomen. Geen gegevens over bestuiving. Bloeit laat. Pollen slecht. Boom middelmatig tot groot. Sterk hangende takken. Vruchtbaarheid vroeg en zeer voldoende.

Vrucht middelmatig tot groot, hoog met knobbel bij den steel, groen met veel roode streeping, zeer stevig, lichtzuur, goede moes- en matig goede tafelappel tot Maart. Zeer arm aan suiker, matig zuurgehalte. Bij droging lage productie, doch goede smaak. Hoogstam. Kieskeurig op grond. Zeer schurftig en hier en daar kanker.
Een door mutatie ontstane roode afwijking is bekend als Gronsvelder Klumpke. Geschikt voor koelhuis en bewaarschuur.

25 **Fransche Zure.** Herkomst onbekend. Bloei vroeg. Bestuivingseischen onbekend. Boom groot. Vruchtbaarheid uiteenloopend. Pollenqualiteit slecht. Vrucht middelmatig tot groot, groen met fraaien rooden blos, zeer vast, sterk zuur, goede moesappel tot ver in de lente. Arm aan suiker, rijk aan zuur. Kroonboom. Vatbaar voor schurft.

42 **Glorie van Holland.** Zou volgens sommigen rond 1890 gewonnen zijn door den Heer Hazelbag te Rockanje. Maandschr. Ned. Pom. Ver. 1932, p. 96–97.
Pollen goed. Boom middelmatig en tamelijk vroeg en rijk dragend. Fraai gevormd. De appel is rond, middelbaar van grootte, fraai wasgeel met zwakken blos, lichtzuur, zeer goed als handappel voor herfst. Struik op II of sterken onderstam. Voorzoover we kunnen beoordeelen, gezond op zand. Op klei wordt hier en daar over kanker geklaagd, terwijl de duurzaamheid van den appel niet groot is. Matig suiker-, laag zuur-, hoog C-vitamine-gehalte. Het is een vrucht, die slechts in een kort gedeelte van den herfst eetbaar is. Dit staat de uitbreiding dan wel eenigszins in den weg. Trouwens ook omtrent de omstandigheden, waarbij kanker hevig optreedt, heeft men nog te weinig ervaring en men loopt derhalve bij de aanplanting zeker risico. In Friesland voor lichten grond aanbevolen.

36 **James Grieve.** Gewonnen door J. Grieve en in 1890 door het Schotsche kweekershuis Dickson te Edinburg in den handel gebracht. Bunyard Handbook I, p. 73. Pollen tamelijk goed. Kan worden bestoven door Filippa. Boom middelmatig groot, vroeg en rijk vruchtbaar. Vrucht rond, iets kegelvormig, bleek geelachtig met wat blos en tamelijk groot. Vruchtvleesch zeer week. Smaak uitstekend. Arm aan C-vitamine.
Er bestaat een meer roode afwijking van deze verscheidenheid. De bruikbaarheid voor een groot deel van Duitschland en Scandinavië wijst er op, dat deze appel ook in ons land wel thuis zal blijken. Wordt in Zeeland geplant als vervanger voor no 5.

60 **Keswick Codlin.** Engelsche appel, wild gevonden in Cumberland, waar hij door een boomkweeker, J. Sander, werd opgemerkt en vervolgens vermeerderd omstreeks 1800. In 1818 voor de Hort. Soc. gebracht.
Levert goed pollen. Boom matig groot, vroeg en rijkdragend. Appel middelmatig van grootte, hoog, groen, bij rijpheid goudgeel, scherp zuur, rijpt begin September. Een uitstekende moesappel, die door Early Victoria niet wordt geëvenaard. Arm aan suiker, rijk aan zuur. De boom is kieskeurig op grond en wellicht ook op klimaat. Op lichte gronden o.m. kan veel kanker optreden; ook nogal wat last van schurft en een minder ooglijk product voortbrengend. Flink snoeien! Vooral in het Noorden des lands aanbevolen, doch maakt ook in N.-Brabant een redelijk figuur.

21 **Lane's Prince Albert.** In de 19e eeuw te Rothampstead gewonnen en in 1857 in den handel gebracht. Bunyard Handboek, p. 80.
Goed pollen. Boom klein tot matig groot, zeer vroeg en zeer rijk dragend. Vrucht middelmatig groot, iets plat, groen met vaak eenige roode streeping, zuur. Middelmatig goede moesappel tot in den winter. Struik op sterken onderstam. Vraagt luwte. Druipt. Klei of zand. Gezond. Zeer voorzichtig met zwavel! Waarschijnlijk is no 13 beter dan deze.
In het algemeen is de qualiteit van dezen appel te gering. De groote vruchtbaarheid en de onkunde van het publiek maken voor den teler wel eens iets goed. Vindt zeer weinig verdedigers.

41 **Laxton's Superb.** Recente aanwinst van het Engelsche kweekershuis Laxton. Matig tot goed stuifmeel. Vraagt echter vreemd stuifmeel. Onderlinge vruchtbaarheid met no 3 is twijfelachtig. Boom waarschijnlijk iets grooter dan die van no 3, waarop de verscheidenheid overigens gelijkt. Vrucht wat kloeker, iets

minder goed van smaak. Arm aan C-vitamine. Duurt zeer goed naar men meent. Alle onderstammen. Neigt tot beurtjaren. In Zeeland op type IX zeer veel kurkstip, vooral op jonge boomen. Uit andere streken komen dergelijke berichten echter niet. Het is nog niet goed mogelijk uit te maken of deze soort de Cox's kan vervangen. Zie verder bij Wintercheer.

2 **Lemoenappel.** Rond 1885 gewonnen door Notaris J. H. Th. W. van den Ham te Lunteren en aldaar 1899 bekroond. Bloei middentijds, zelffertiel, denkelijk toch kruisbestuiving gewenscht, pollen slecht. Vrucht groot, bijna rond, groen, later geel met veel roest, geen blos. Aangenaam zuur. Zeer goede tafelappel, zou echter arm zijn aan C-vitamine. Tot in winter. Boom op wild zeer groot en zeer laat dragend. Later voldoende vruchtbaar. Struik en kroonboom. Alle onderstammen. Zand of klei. Op goeden grond weinig ziekte. Voldoet in Zeeland, Betuwe en Utrecht niet. Druipt sterk. Meestal geeft men aan no 1 de voorkeur, daar die eerder draagt en duurzamer is, op enkele gronden, vooral lichte, verkiest men wel Lemoenappel, die trouwens ook bij minder goede verzorging beter is dan no 1. Druipt vaak sterker dan no 1.
De raad wordt gegeven op „zwakke" onderstammen te enten.

63 **London Pippin.** London Pippin, Pepin de Londres, London Pepping, Calville de Londres.
Oude Britsche appel. Deutschl. Obsts. gekl. pl. Bunyard, Handb. p. 82.
Goed stuifmeel. Vroege bloeier. Matige groeier, fraaie boomvorm. Vruchtbaar. Middelmatig groote vrucht, sterke ribben aan den top. Kleur verschillend, vaak met blos. Duurt tot de lente. Hand- en moesappel. Zeer vatbaar voor schurft, kanker en meeldauw. Reeds zeer lang in ons land, doch weinig opgang gemaakt. Door sommigen zeer aanbevolen.

37 **Luntersche Pippeling.** Zeer late zure appel. Draagt vroeg.
Luntersche zaailing van omstreeks 1900. De boom is van matige grootte en vruchtbaar. Groei steil. Stuifmeel goed. Appel matig groot; nogal roestig met betrekkelijk weinig kleur. Zeer laat en duurzaam. Vruchtvleesch hard en daardoor van beperkte bruikbaarheid. Matig gehalte aan C-vitamine. Bij droging hooge opbrengst. Zuur. Wordt met name in Groningerland en op zand in Friesland met succes verbouwd, doch geeft ook in Noord-Brabant goede resultaten. Zand en dalgrond.

28 **Notarisappel.** Rond 1890 gewonnen door J. H. Th. W. v. d. Ham, notaris te Lunteren en wereldkundig gemaakt op de tentoonstelling aldaar in 1899. Stuifmeel slecht. Bloei middentijds. Met eigen stuifmeel matig dragend. Pollen slecht. Zet goed vrucht met 5, 7, Landsb. Ren. en 60. Op sterken onderstam een flinke boom, matig vroegdragend. Later voldoende of meer dan voldoende vruchtbaar. Vrucht hoog, tamelijk groot, groen, weinig blos, lichtzuur. Matig goede, soms zeer goede handappel tot Januari, rijk aan C-vitamine. Struik op halfsterken of op sterken onderstam en kroonboom. Vraagt luwte. Druipt. Kanker. Soms veel schurft. Hier en daar kurkstip. Zand of lichte klei.
Behalve in distr. IV, V en VI ook plaatselijk in Friesland aanbevolen. In Zeeland veel stip.

24 **Ossenkop.** Oude Fransche. Herkomst onbekend. Genoemd in 1850. Bloei vroeg. Pollen slecht. Boom groot, met iets hangende takken, vroeg, regelmatig en goed vruchtbaar. Vrucht zeer groot, onregelmatig, iets plat, groen met roode streeping, matig vast, zuur, goede moesappel van September tot Februari. Suiker- en zuurgehalte matig. Kroonboom. Niet kieskeurig op grond. Gezond.
Deze appel heeft waarde in een extensief bedrijf; het is echter de vraag of hij daar kan worden gehandhaafd. Vindt slechts voor Limburg verdediging.

19 **Pfirsichroter Sommerapfel.** Perzikroode zomerappel, Persikrött Sommeräpple. Wellicht door J. V. Sickler (1741–1820) uit Frankrijk naar Duitschland gebracht. Deutschl. Obstsorten. Gekl. pl. Bloei vroeg. Pollen matig tot middelmatig. Diploïed. Draagt met eigen stuifmeel niet steeds voldoende. Goede bestuiving door 7, 21 of 60. Op wild klein en zeer vroeg dragend. Vrucht middelmatig groot, ongeveer rond, meestal geheel rood, zacht zuur, los, goed voor de tafel. Augustus. Niet in eens plukken. Duurt slecht. Struik op sterken onderstam. Tamelijk windvast. Zand en klei.

Weinig kanker en soms schurft. Meeldauw. Zaagwesp. Spint.
Niet bijzonder gewild, in hoofdzaak niet wegens de slechte duurzaamheid van het product, doch een vervanger is nog niet bekend.

29 **Princesse Noble.** Kroonappel, Fransche Kroonappel, Noblesse, Bles, Alantapfel, Grosser edler Prinzessin Apfel, Pomme d'Aunée, Prince d'Orange, Prinsesäpple. Zeer oude, misschien inheemsche appel. Werd in 1708 echter als uitheemsch genoemd. Nederl. Boomgaard. Gekl. pl. Bloei middentijds. Middelmatig tot zeer goed stuifmeel. Bestuift no 3. Boom matig groot, vroeg vruchtbaar, doch waarschijnlijk ondanks goede ziektebestrijding niet overrijk dragend. Vrucht matig groot, groengeel met streepen, hoog, vast, later zacht, lichtzuur, buitengewoon fijne handappel tot halfweg den winter. Struik op sterken onderstam, desnoods kroonboom. Alle gronden. Vatbaar voor schurft. Men zij bedacht op mozaïek. De hooge handelswaarde van dezen appel rechtvaardigt een ernstige poging om hem, geholpen door de hedendaagsche bemesting en ziektebestrijdingsmiddelen, weer in eere te herstellen.
Vooral in district IV, doch ook elders heeft men aanmoedigende resultaten. Volgens betrouwbare gegevens komen onder de P.N. verscheidene onderrassen voor, waarvan de beste zou zijn een type met langwerpige, boven afgeplatte vrucht en sterk geel gekleurd vleesch.

17 **Present van Engeland.** Heerappel. Herkomst onbekend. Had reeds in 1863 aanmerkelijke verspreiding. Beschrijving Vruchtsoorten 2e reeks 1863, p. 72. Goed stuifmeel. Bloei middentijds. Zelffertiel. Pollen middelmatig tot goed. Boom matig groot, zeer vroeg en rijkdragend. Lastige groei voor den snoeier. Boven enten. Vrucht groen, later geel, met somtijds wat blos, zachtzuur, los, groot klokhuis, goede tafelappel tot einde winter, mits niet te laat geplukt. Kroonboom. Matig windvast. Neigt tot kanker en min of meer beschadigde vruchten. Zaagwesp. Heeft plaatselijk beteekenis.
Wordt aangeraden om op andere soorten om te enten.

26 **Reinette van Ekenstein.** R. v. Eckenstijn. Waarschijnlijk kort voor 1830 gewonnen door Jhr O. R. Alberda van Ekenstein te E. bij Appingedam. Nederl. Boomgaard I no 45. Stuifmeel vermoedelijk slecht. Boom flink, vruchtbaar. Vrucht matig groot, kort kegelvormig, groen, later geel met eenig roest, zacht, licht zuur, handappel voor October tot December. Moesappel. Deze appel vervangt in sommige streken van Friesland de Transparente de Croncels, in Groningerland niet aan te raden. Weinig schurft. Meeldauw.

16 **Renette von Zuccamaglio.** Von Zuccamagliorenett. Gewonnen door Diedrich Uhlhorn Jr te Grevenbroich, Rheinland. Waarschijnlijk tusschen 1852 en 1870 gezaaid. In 1878 benaamd. Diploïed. Gaarne bestoven door Filippa. Pollen goed. Boom matig groot, vroeg en rijkdragend. Vrucht rond, groen, later geel met zeer weinig blos, middelmatig groot. Wil gedund worden. Zeer goede handappel voor herfst en soms tot na den winter. Struik op sterken onderstam. Windvastheid goed. Zand en klei, in Zeeland alleen op zand. Meestal gezond, doch in IV acht men bespuiting tegen schurft noodzakelijk. Soms kanker.

47 **Royal Jubilee.** Gewonnen door J. Graham te Hounslow en in den handel gebracht in 1893 door het kweekershuis G. Bunyard & Co te Maidstone. Bunyard, Handbook I, p. 114.
Bloei laat. Pollen goed. Vraagt vreemd stuifmeel, bijv. no 21. Boom klein en zeer vroeg en rijkdragend. Appel middelmatig groot, soms groot, kegelvormig, bleek geel, soms iets donkerder aan zonzijde. Vaste, lichtzure, goede moesappel. Matig rijk aan C-vitamine. Struik op sterken onderstam. Gezond. Klei en wordt voor het midden des lands zeer aanbevolen in de zandstreken. In Zeeland slecht.
De vrucht wordt goed verkoopbaar genoemd.

51 **Schellinkhout.** Omstreeks 1900; gewonnen door den Heer G. Dekker te Schellinkhout en in West-Friesland tamelijk veel aangeplant. Voldoet ook te Groningen goed. Vermoedelijk zaailing van no 29. Bekroond met cert. 1e klasse te Lunteren in 1934. Zie tijdschr. Ned. Pom. Vereeniging Nov. 1934.
Tamelijk goed pollen.
Boom van matige tot middelbare groot-

te, vruchtbaar, gezond. Vrucht middelmatig groot tot groot, meer hoog dan breed, bleek geelgroen, voorzien van een dunne roode streping. Vleesch wit. Sept.–Nov. Lichtzuur met aangenaam aroma, dat aan No 29 herinnert. Carpocapsa. Tamelijk windvast. Stip.
Leed in 1938 op sommige plaatsen niet van nachtvorst.
Het is echter de vraag of deze appel op den duur kan worden aanbevolen. Een bezwaar is onder meer, dat de vruchten soms zeer klein zijn.

30 **Schöner von Nordhausen.** Gewonnen door Kaiser te Nordhausen bij den Harz en in 1892 verspreid. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Deutsche Obstbauzeitung 1916, p. 1. Stuifmeel matig tot middelmatig. Boom matig groot, vroeg en rijk dragend. Vrucht rond, middelmatig groot, regelmatig gevormd, groen of bleek groengeel met zachten blos, fraai, tamelijk zachtvleezig, licht zuur, goede tot zeer goede handappel voor herfst en eerste gedeelte des winters. Struik op sterken onderstam. Gezond. Windvast. Zand en klei.
Voorloopige ervaringen in Zeeland zijn zeer gunstig.

64 **Signe Tillisch.** In 1866 gezaaid door den schout Tillisch te Bjerre bij Horsens in Denemarken en in 1884 door het kweekershuis Mathiesen te Korsör in den handel gebracht. Deutschlands Obstsorten, gekl. plaat. Stuifmeel goed tot zeer goed. Draagt met eigen stuifmeel slecht. Bestuivers voor ons land niet nagegaan. Waarschijnlijk is Filippa goed. Flinke boom, die op sterken onderstam wat traag draagt. Vrucht tamelijk groot, meer breed dan hoog, groengeel, bij rijpheid geel, nagenoeg zonder blos. Vleesch zacht en zeer goed van smaak. Rijk aan suiker en C-vitamine. Matig zuurgehalte. Herfst. Vatbaar voor schurft, monilia en meeldauw. Velen raden een onbeschutte standplaats aan. Geschikt voor verschillende onderstammen.
Zeer weinig aangeplant, vooral wegens groot gevaar voor ziekten. Kan vermoedelijk niet worden gehandhaafd.

5 **Transparente de Croncels.** Apfel aus Croncels. In 1869 gewonnen door het Fransche kweekershuis Baltet te Troyes (Aube). Deutschlands Obsts. Gekl. pl. Diploïed. Bloei tamelijk vroeg. Middelmatig goed pollen. Boom op wild flink, matig vroeg dragend. Later goed vruchtbaar. Vrucht middelmatig groot tot groot, regelmatig, rond, bleekgeel met goudgele zonzijde. Zeer week. September. Kan eenigen tijd in het koelhuis worden bewaard. Lichtzuur. Rijk aan suiker. Handappel. Struik of kroonboom. Nogal windvast. Zand of klei. Meestal gezonde boom, een enkele maal kanker. In Friesland te schurftig (zie Rein. v. Ekenstein). Gevoelig voor Californische pap. Bijzonder lastige soort, die slechts bij groote toewijding goed product oplevert. Dan echter ook voldoening geeft. Als massaproduct door de geringe vervoerbaarheid niet geschikt voor den handel.
De appel ontleent zijn waarde vooral aan het seizoen.

39 **Zigeunerin.** Voor rond 20 jaren door het kweekershuis Vallen te Swalmen ingevoerd uit Riga, waar de appel werd gekweekt door „Gartendirektor Kuphaldt". Zelffertiel. Boom vermoedelijk slechts matig; vroeg en rijk dragend. Appel groot, rond, onregelmatig. Buitengewoon fraai rood gekleurd. Vleesch tamelijk zacht, zuur; zuinige handappel, doch op sommige plaatsen en in sommige jaren iets beter. Augustus–September. Struik op sterken onderstam. Zand of klei. Gezond. Wordt soms niet afgeraden, doch gelukkigerwijze op de markt dikwijls niet gaarne gezien, daar het verlokkelijke uiterlijk bij het onkundige publiek verwachtingen wekt, die op een ontgoocheling uitloopen. Het is jammer, dat deze inferieure appel een zoo groote plaats in onze aanplantingen inneemt, daar hij slechts kan dienen om ons product in discrediet te brengen.

23 **Zoete Kroon.** Zoete Winterkroon. Gelijkt op de Rozekroon. Gevonden door S. H. Brouwer te Noordbroek in den tuin van Van der Molen-Stelmaker te Noordbroek rond 1870 en door den heer Brouwer rond 1890 in den handel gebracht. Feestgids Tentoonstelling Provinciale Boomkweekersvereeniging rond 1908. Zelffertiel. Goede stuifmeelleverancier. Bloeit laat.
Boom matig groot, op wild 6–8 m breed, vroeg en rijkdragend. Vrucht middelgroot tot klein, bolrond, fraai roodgestreept op goudgelen grond, matig vast tot zacht, zoet. Handappel en goede potappel tot Februari. In het Zuiden

slechts vroege herfstappel. Struik op sterken onderstam, desnoods kroonboom. Buitengewoon gezond. Wantsen. Voor bijna alle gronden. Wordt aanbevolen ter vervanging van 12 en Zoete Campagner doch in het Zuiden niet raadzaam.

C. Nieuwe verscheidenheden.

53 **Anna Boelens.** In 1914 gezaaid door den heer S. A. Blijstra in het bedrijf van den Heer G. A. van Rossum te Naarden. Kruising van no 3 en Freiherr v. Berlepsch. Zie tijdschrift Ned. Pom. Vereeniging, April 1934 en Maart 1935 (gekleurde plaat). Omtrent den boom nog zeer weinig ervaring. De vrucht is platrond, matig groot, groen, later geel, met fraaie roode streping. Vruchtvleesch licht zuur en zeer goed van smaak. Late herfstappel.
Voorloopige indruk is slecht. Nagenoeg niemand blijkt nog voor verdere proeven te gevoelen.

48 **Beauty of Bath.** Gewonnen te Bailbrook bij Bath, Engeland, en geïntroduceerd door de heeren Cooling in 1864. Bunyard Handbook I, p. 23. Diploïed. Stuifmeel zeer goed. Vraagt zelf vreemd pollen, bijv. Filippa. Matig groote, zeer vroeg en rijk dragende boom. Appel klein, regelmatig gevormd, plat, geel met blos, ruw, zachtvleezig, goed als handappel in Augustus. Hoog zuurgehalte. Struik op sterken onderstam. Gezond. Druipt sterk. Zand en klei. Kan misschien dienen ter vervanging van no 19 doch in het Zuiden zijn de ondervindingen ongunstig. Monilia. Is nogal gevoelig voor vorst.

70 **Bestrood.** Oude Luntersche zaailing. Op zand is de boom gezond en vroeg, regelmatig dragend. De vrucht is fraai, vaak bijna geheel rood, iets kegelvormig, licht zuur, doch zeer spoedig reeds overrijp. Door zeer weinigen aangeraden.

54 **Dekkers Glorie.** Nieuw. Handappel, ongeveer 1930 gewonnen door C. Dekker te Blokker.
Oct.–Jan. Lijkt in kleur op Zoete Ermgaard. Langwerpig. Bij langdurige bewaring van binnen bruin wordende. Smaak eerst zachtzuur, later zoet. Geurig. Door enkelen aanbevolen in Noord-Holland.
Buiten de Provincie naar het schijnt niet bekend.

69 **Dokkumer Nije.** Nieuw. De benaming in de Friesche taal op verzoek van den schrijver. Ongeveer in 1925 uit zaad gewonnen door den Heer H. Dijkstra te Dokkum, droeg voor het eerst ± 1933. Wordt hier voor het eerst beschreven, grootendeels naar gegevens van den winner. De moederboom groeit wat gedrongen en was in 1940 ± 4,5 m breed. Bladeren groot. Bloeigegevens geen. Vruchtbaarheid tot nu toe goed. De vrucht is middelmatig tot groot, zeer regelmatig van vorm met sterk geprononceerde ribben aan den top, kleur geel met sierlijken blos. Duurt tot begin Februari. De smaak is zuur met zeer goed aroma, doch soms eenigszins wrang. Geen schurft waargenomen, doch wel enkele kankerplekjes.

38 **Dr Seeligs Orangepepping.** Dr. Seeligs Orangerenette, Orangepepping. Gewonnen door den predikant Henzen bij Kiel en genoemd naar Dr Seelig aldaar. Voor het eerst beschreven in 1879. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Bloeigegevens geen. Boom middelmatig, vroeg en goeddragend. Appel middelmatig groot, rond, groen, later goudgeel, tamelijk zachtvleezig, lichtzuur, zeer goede handappel tot Maart. Meestal gezond; soms kanker. Zand. Windvast.

57 **Ellisons orange.** Nieuw. Gewonnen door C. C. Ellison te Bracebridge en Wipf te Hartshorne Hall als kruising van no 3 en W. W. Calville. In 1911 in den handel gebracht door Pennell en Zonen. Bunyard Handbook. Zeer goed pollen.
Vruchtbaarheid middelmatig. Vrucht goudgeel met wat blos en streping. Vleesch zacht en redelijk van smaak. Lange steel. Herfst. Zou kunnen worden opgevat als een vroege Cox's. Gevoelig voor Cal. pap. De nog geringe ervaring in Zeeland is niet gunstig, die in Limburg slecht, in de Betuwe goed. Kanker en stip.

68 **Golden Delicious.** Nieuw. Amerikaansche variëteit, voor ettelijke jaren geïmporteerd uit Louisiana, vermoedelijk door wijlen den Heer Aarts te Bergeyk en op enkele plaatsen uitgeplant, naar blijkt met, aanvankelijk tenminste, eenig succes. Het is mij op het oogenblik niet mogelijk uit het geheugen een uitvoerige beschrijving te geven van de vrucht en den boom, die reeds verschillende jaren geleden door ons in Breda zijn opgeruimd. De appel was hoog, geel en duurzaam.

33 **Koningszuur.** Engelsche Bellefleur. Rond 1840 gewonnen in een boomgaard te Lienden, die later in eigendom kwam van Js. de Kock Aspremont. Maandschrift Ned. Pom. Ver. 1928, p. 35.
Zeer goed stuifmeel. Middelmatig groote, hooge, regelmatig gevormde, grootendeels roode, zeer fraaie, sterke sier- en moesappel. Na 1 December zou de appel ook als handappel voldoende smaak hebben, althans voor sommigen. Zou volgens sommigen minderwaardig zijn, doch wordt door anderen, vooral in het Geldersche, hoog aangeslagen. Boom kloek. Klei. Soms kanker.

66 **Laxton's Fortune.** Nieuw. Van dezen appel kan ik alleen maar zeggen, dat hij voor Betuwe en omgeving is aanbevolen. De naam wekt een vermoeden omtrent de herkomst.

56 **May Queen** te Worcester gewonnen en door Penwill in den handel gebracht. Bunyard Handbook. Boom van matige groeikracht en groote vruchtbaarheid. De oudste dragende boom in ons land staat te Breda op zandgrond en levert jaarlijks een rijken oogst op, droeg zelfs in 1938, al was het minder. Pollen tamelijk goed tot goed. Vrucht meer breed dan hoog, op den boom groen met donkerrood, na eenige bewaring zeer fraai geel met helder rooden en grooten blos. Lichtzuur en zeer aromatisch. Duurt tot in de lente. Gezond. Vermoedelijk een late appel van bijzonder goede eigenschappen, beide als boom en als vrucht, doch eenige voorzichtigheid is zeker raadzaam.

62 ***Melba.** Nieuw. Beschrijving naar G. Callmar, Sv. pom. För Årsschrift 1933. Gewonnen op het Centr. Proefstation te Ottawa, Canada. Droeg voor het eerst in 1899. Gegevens over den bloei geen. Steile en sterkgroeiende boom van middelmatige vruchtbaarheid. Appel groot, hoog, vaak scheef, witgroen met flauwen blos. Vroeg rijp, weinig duurzaam, zuur met weinig aroma. Moesappel. Weinig onderhevig aan ziekte. De appel maakt in België en hier en daar in ons land een goeden indruk.

58 **Pater v. d. Elsen.** Nieuw. In 1928 gezaaid door den Heer P. J. G. Aarts te Bergeyk, 25 Oct. 1934 te Lunteren bekroond met 1e kl. certificaat. Zie tijdschrift Ned. Pom. Vereen. Febr. 1935; gekl. plaat. Voor zoover men op de uiterst schaarsche gegevens kan afgaan, mogen we een middelmatige groeikracht en groote vruchtbaarheid verwachten. Waarschijnlijk thuis op zandgrond. De appel is kloek, meer hoog dan breed en bij rijpheid, jammer genoeg niet ieder jaar, bijzonder fraai gekleurd. Duurt tot in den winter en is soms zeer goed van smaak. Licht zuur. Matig gehalte aan C-vitamine. Een fout is, dat de appel in sommige jaren stip in het vruchtvleesch vertoont. De bloei wordt ondersteld laat te vallen. Kan vermoedelijk niet gehandhaafd worden.

59 **Present van Holland.** Nieuw. In 1914 gewonnen door de firma Ludwig & Co te Hillegom. Zaailing van no 17, in 1934 bekroond met certificaat 1e klasse. In den handel gebracht door G. A. van Rossum te Naarden. Tijdschrift. Ned. Pom. Ver., April 1934.
Middelmatige groeikracht. Vruchtbaar. Vermoedelijk gezonde boom. Vrucht van vorm als no 17, doch iets minder hoog en iets regelmatiger. Zuur. Weinig aroma. Duurt tot in April. Misschien bruikbaar in district II.

67 * **Schoone van Iephof.** Nieuw. Korte notitie naar aanleiding van gegevens, mij door den Heer v. d. Slikke te Leeuwarden verstrekt.
De variëteit is vermeerderd en verspreid door de firma Anne Bosgra te Bergum (Fr.) en voldoet goed. Goed gekleurde herfstappel van goede qualiteit.

40 **St. Cecilia.** Engelsche appel, door Basham gewonnen. Pollen zeer goed.
Matig groote boom. Vrucht matig groot, iets hoog, goudgeel met blos en strepen, lichtzuur en zeer goede handappel tot ver in den winter. Klei. Laat gemakkelijk bladeren vallen.

49 **Vogel Calville.** Rond 1884 te Hooge Zwaluwe gewonnen door den Heer C. A. Vogel, later wonende te Goedereede. Appel groot, goudgeel, rond, regelmatig, vleesch hard, bij rijpheid zacht, rijpt van October tot Maart. Goede tafelappel. Waarschijnlijk ook zeer goede moesappel. Gezond. Struik op sterken onderstam. Pollen goed.

31 **Wealthy.** Rond 1861 gewonnen door P. M. Gideon te Excelsior, Minn. Ver. Staten, Hedrick, Apples of New York,

II, p. 236. Diploïed. Pollen middelmatig goed. Kan worden bestoven door Filippa. Boom matig groot en zeer vroeg en rijkdragend. Wil gedund worden. Appel matig groot tot groot, ongeveer rond, groen met schitterende roode streping, vleesch zacht, lichtzuur met den smaak van veel Amerikaansche appels. Goede handappel voor September. Geeft bij droging hooge opbrengst van goede kleur. Struik op sterken onderstam. Zand of klei. Vraagt beschutting. Gezond. Een der weinige Amerikanen, die hier een goed figuur maakt.
Gezien de groote verspreiding van dezen appel mag men onderstellen, dat hij hier te lande overal het klimaat goed verdraagt. Evenals de andere Amerikaansche variëteiten leed deze van de hevige nachtvorsten in 1938 slechts matig.

65 * **Wintercheer.** Nieuw. In 1937 of 1938 uit Engeland geïmporteerd door den Heer de Bakker te Goes. Is in de Betuwe aangeplant op type IX en voldoet daar goed. Groeit iets sterker dan Laxton's Superb. Vrucht ongeveer zoo groot als Cox's en van denzelfden vorm, doch minder gelijkmatig. De smaak is voortreffelijk en de appel duurt tot April of Mei. De meer gezonde en kloekere groei en de langere duur zijn verbeteringen vergeleken met Cox's.
Mededeelingen verstrekt door Ir Gerritsen te Geldermalsen.

35 **Åkerö.** Åkerö glasäpple, Schmidts Junkerapfel? Herkomst onbekend. In Zweden (Södermanland) sedert rond 100 jaar gekweekt, doch misschien Duitsch of Nederduitsch van herkomst. Dahl Pomologi I, p. 150. Pollen goed. Zou kunnen worden bestoven door no 7. Boom matig groot. Vrucht middelmatig groot, hoog, zeer fraai rood gestreept op bleeken grond. Vast tot hard, zeer goede, lichtzure handappel voor herfst en vroegen winter. Arm aan antischeurbuikvitamine. Cultuureischen onvoldoende nagegaan.
Draagt soms laat en neigt tot druipen. Kan waarschijnlijk niet worden gehandhaafd.

Gebruik.
De appel wordt op groote schaal verhandeld voor tafelgebruik, keuken en fabriek. De voornaamste fabrieksproducten zijn: cider, appelstroop, appelmoes, zoete most en verwante dranken, appelbollen en gedroogde appelen. Ook dienen zij voor de bereiding van pectine en voor jamvervalsching. Van belang is het gehalte aan suiker, pectine, zuur en C-vitamine. Wat keukengebruik aangaat, zoete appels zijn in hoofdzaak bestemd voor gebruik als potappel, sterk zure leenen zich bij uitstek voor appelmoes. Men raadplege verder hetgeen bij de verschillende variëteiten is opgemerkt.

BLAUWE BESSEN EN ANDERE VACCINIUMSOORTEN

Tot heden is er van onze Europeesche Vacciniumsoorten geen enkele voor fruitproductie aangeplant, ofschoon de vruchten van Vaccinium vitis idaea en V. Myrtillus op groote schaal worden verhandeld. De Amerikaansche V. macrocarpon groeit verwilderd op enkele waddeneilanden (voornl. Terschelling) en wordt ook in sommige provincies (nl. o.m. in Drenthe) wel met succes gekweekt. Het product staat bekend als **Amerikaansche veenbes** of Cranberry. Van Variëteiten op naam is mij hier te lande niets gebleken. Evenmin van virusziekten. De duurzame roode bes is geschikt voor jam en voor versch gebruik. Van de teelt dezer species is alleen resultaat te verwachten in zeer bijzondere omstandigheden. Eenige jaren geleden is er een verhandeling over gepubliceerd vanwege het Departement van Landbouw. In den laatsten tijd wordt de aandacht gevestigd op andere Amerikaansche species en derzelver hybriden, te weten:

High bush: (blueberries)
Vacc. corymbosum L.
V. atrococcon Heller
V. virgatum Ait.
Low bush:
V. pennsylvanicum Lam.
V. canadense Kalm.
V. vacillans Kalm.

Gaylussacia (vroeger Vaccinium) baccata Koch.
Gaylussacia frondosa Torr. & Gray.
Gaylussacia ursina Torr. & Gray.
Gaylussacia dumosa Torr. & Gray.

Van deze is vooral V. corymbosum in ons land naar voren gekomen en als **Blauwe bes** op verschillende plaatsen beschreven. V. corymbosum is eng verwant aan onze blauwe boschbessen (V. Myrtillus), doch èn in blad èn in

vrucht veel kloeker. Vruchtbaarheid en qualiteit der vruchten zijn uitstekend. Voorzoover we de zaken thans kunnen overzien, is de blauwe bes een gewas voor veengrond. Détails kan men vinden in het reeds eerder geciteerde werkje van Dr Wasscher. Daaraan is het volgende ook grootendeels ontleend.

8 **Adams.** Vermoedelijk in of na 1921 gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog. Groei hoog, opgericht en dicht. Productief. Vrucht iets peervormig, niet zeer groot, middelmatig tot donkerblauw. Smaak goed. Goed vervoerbaar. Rijpt eenige dagen na Cabot. Lange pluktijd. Kweekt zeer gemakkelijk van scheutstek.

1 **Cabot.** Tusschen 1921 en 1936 gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog. Groei vrij laag, breed uitgespreid, tamelijk krachtig, rijk vertakt. Productief. Vrucht iets afgeplat, tamelijk groot. Smaak zoet en zachtzuur. Goed vervoerbaar. Rijpt vroeg, omstreeks van af medio Juli. Laat de bessen gemakkelijk vallen. Pollen zeer goed. Minder gezond dan de andere variëteiten. Scheutstek.

2 **Concord.** Tusschen 1921 en 1936 gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog. Hooge, krachtige struik met rechtopgaande takken, die slechts meer boven aan korte zijtakken dragen. Uitstekende producent. Vrucht doorgaans weinig afgeplat, tamelijk groot, middelmatig blauw. Bij volledige rijpheid goed van smaak. Goed vervoerbaar. Rijpt 10–14 dagen na Cabot. Pollen zeer goed.

3 **Grover.** Vermoedelijk in of na 1921 gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog. Hooge en forsche struik. Takken opgericht en sterk vertakt. Vrij productief. Vrucht groot, iets afgeplat, vrij donkerblauw, stevig en goed vervoerbaar. Smaakt vrij goed tot uitstekend. Laat rijp (20–25 dagen na Cabot). Pollen zeer goed.

9 **Harding.** Vermoedelijk in of na 1921 gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog. Middelmatig hooge struik met uitgespreide en sterk vertakte takken. Productief. Vrucht groot en eenigszins afgeplat, donkerblauw. Smaak zeer goed, zoet. Dunne huid. Minder goed vervoerbaar en daarom minder voor den handel geschikt. Rijpt 10 dagen na Cabot. Houtstek gemakkelijker dan scheutstek.

4 **Jersey.** Gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog tusschen 1921 en 1936. Zeer krachtige struik, met lossen groei, dikwijls overhangend. Productief. Vrucht groot, hoog, smaak iets te zuur, overigens goed. Goed verkoopbaar. Rijpt zeer laat en bereikt met zijn vruchten de negende week na de vroegste variëteiten. Pollen zeer goed.

12 **June.** Gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog tusschen 1921 en 1936. Hybride van V. corymbosum en V. pennsylvanicum. Struik middelmatig hoog, tamelijk steil. Takstand opgericht tot iets spreidend, naar boven vertakkend. Goede producent. Vrucht groot, weinig afgeplat, middelmatig blauw, zoet en zacht zuur van smaak. Goed vervoerbaar. Rijpt gewoonlijk iets eerder dan Cabot. Oogsttijd zeer kort. Qualiteit der pollentetraden onbekend.

6 **Rancocas.** Gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog tusschen 1921 en 1936. Hybride van V. corymbosum en V. pennsylvanicum. Tamelijk hooge en krachtige, dichte struik met rechtopgaande, weinig vertakte stengels. Vooral als jonge struik goede producent. Vrucht groot, zeer sterk afgeplat, licht blauw, goed van smaak, goed vervoerbaar. Rijpt 10–18 dagen na Cabot. Pollen zeer goed. Gemakkelijk te kweeken van houtstek.

5 **Pionier.** Gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog tusschen 1921 en 1936. Middelmatig hooge, vrij krachtige struik met tamelijk lange takken. Vaak meer breed dan hoog. Een der meest productieve variëteiten. Vrucht vrij groot, weinig afgeplat, middelmatig blauw. Smaak uitstekend, zoet. Goed vervoerbaar. Rijpt 10–14 dagen na Cabot. Pollen zeer goed. Houtstek; wortelt vrij gemakkelijk.

7 **Rubel.** Gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog tusschen 1921 en 1936. Krachtige, groote struik met rechtopgaande takken. Zeer productief. Vrucht middelmatig-groot, weinig afgeplat, behoorlijk van smaak, iets zuur, stevig en goed vervoerbaar. Rijpt rond 10 dagen na Cabot. Plukt gemakkelijk. Zelffertiel. Pollen zeer goed. Hout- en scheutstek slaan gemakkelijk aan.

10 **Sam.** Gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog in of na 1921. Groote, onregelmatige struik. Takken opgericht tot iets spreidend met neiging tot overhan-

gen. Goede producent. Vrucht niet zeer groot, hoog, middelmatig blauw. Smaak niet zeer goed. Rijpt 10–18 dagen na Cabot.

11 **Stanley.** Gewonnen door Miss E. C. White te Whitesbog, tusschen 1921 en 1936. Hooge en krachtige, iets uitgespreide struik. Takken rechtopstaand, iets uitspreidend. Bessen groot, meest weinig afgeplat. Lichtblauw, uitstekend van smaak. Rijpt middentijds of tamelijk vroeg.

Bestuiving.
Ofschoon de meening bestaat, dat kruisbestuiving niet onmisbaar is, meent men toch wel, dat de productiviteit er door kan winnen. In ieder geval kan men door verschillende variëteiten op passende wijze te combineeren een verdeeling van den plukarbeid bereiken.

Opmerking.
In de vorige rassenlijst werd, afgaande op de mededeelingen van den oudsten Nederlandschen blauwe bessenkweeker, Coville als winner van eenige variëteiten vermeld, waarvoor hier Miss White is opgegeven. De opgaven, waaruit ik heb geput, waren wat summier in hare aanduidingen. Misschien hebben de beide pioniers in dezen samengewerkt.

Ziekten.
Virusziekten in onze blauwe bessen nog wel niet aangetroffen.

Gebruik.
De vrucht is geschikt voor tafelgebruik en voor de jampot, leent zich tot bevriezen in ijs, conserveering in blik en verwerking tot vruchtenwijn. Het sterk gekleurde sap kan met andere sapsoorten en ander fruit worden gemengd om dezelve bij te kleuren.

BRAMEN EN VERWANTE PLANTEN.

Tot deze groep van fruitgewassen brengen wij alle vormen, welke bij het geslacht Rubus vallen, met uitzondering van de gewone frambozen.

Virusziekten: mozaïek (zie framboos).

1 **Rubus spectabilis.** Onveredelde, Amerikaansche soort, die door zaaiing kan worden vermeerderd. Groei tot 1,5 m hoog. Bloeit in April en rijpt einde Mei tot begin Juni. Vrucht groot, fraai oranjegeel, weinig smakelijk. Veel planten zijn zelfsteriel.

2 **Japansche Wijnbes.** Rubus phoenicolasius. Oostaziatische soort. Groeit tot meer dan twee of drie meter hoog, doch kan lager worden geleid. Rijpt Juli tot Augustus. Vrucht rood, klein, zeer smakelijk.

5 **Loganberry.** In 1882 door J. H. Logan te Santa Cruz in Californië uit zaad gewonnen. Hedrick Small Fruits N.Y., p. 236. Bastaard tusschen framboos en braam. Groeit zeer sterk. Vrucht donker paarsrood. Zeer goed van smaak. Juli. Geeft op zandgrond vaak teleurstelling. Sterk aangetast door Byturus.

4 **Veitchberry.** Gewonnen door Veitch. Bastaard van framboos en braam (Rubus rusticanus). Groei matig. Vrucht groot, zwart-violet. Augustus.

5 **Parsley-leaved.** Oregon Evergreen, Geschlitztblättrige Brombeere, Rubus laciniatus hort. Oude, Europeesche braam. Illustriertes Handbuch, Dl. 7, p. 301. Hedrick Small Fruits N.Y., p. 239, gekl. pl.. Groeit als de gewone, inheemsche braamstruiken. Blad gedeeld. Augustus–September. Zwart, zoet. Vruchtbaar. Weinig onderhevig aan ziekte, echter vatbaar voor hexenbezem.

6 ***Taylor.** Taylors Prolific. In 1867 in Indiana in den handel gekomen. Hedrick Small Fruits N.Y., p. 227. Sterke opgerichte groei. Vrucht zwart, rijpt Augustus–September. Niet geheel winterhard en volgens sommigen ook minder gezond.

7 **Sandbrombeere.** Theodor Reimers, Himalaya, Black Diamond. Illustr. Handbuch, Dl. 7, p. 301. E. Junge, Beerenobst, gekl. pl. Oude, vermoedelijk Europeesche braam. September. Zwart, vrucht teer, iets zuur. Groeit zeer sterk en is weinig aan ziekte onderhevig.

8 **Wilson.** Wilson Early. Wilsons Frühe. Amerikaansche braam uit New Jersey van 1854. Hedrick Small Fruits N.Y., p. 232. Zwart. Groot. Rijpt begin Augustus. De gezondheid en de winterhardheid schijnen nu en dan te wenschen over te laten. Groei middelmatig, opgericht. Rijkdragend.

Gebruik.
No 1 is sier- en tafelfruit. No 3 wordt veel ingemaakt in alcoholischen drank. No 2 tafelfruit. De overigen kunnen in blik worden ingekookt en kunnen wijn leveren. Bramenjam is voor velen weinig aantrekkelijk door de grove pitjes. Alle bramen zijn voor tafelgebruik geschikt.

DRUIF.

Voor zoover bekend hier te lande geen virusziekten waargenomen.

Overzicht

			District					
			I	II	III	IV	V	VI
A	1	Frankendaler	x	x	x	x	x	x
	2	Alicantsche	x	x	x	x	x	x
	4	Golden Champion	x	—	x	x	x	x
B	3	Gros Colman	x	o	o	o	x	x
	7	Muskaat van Alexandrië	x	o	x	o	o	o
C	8	Victoria	—	—	—	—	—	—
	10	Koning der Witten	—	—	—	—	—	—
	11	Witte Frankendaler	—	—	—	—	—	—
	13	Appley Towers	—	—	—	—	—	—
	14	West Frisia	x	—	—	—	—	—
D		Gros Maroc	Te geringe vruchtbaarheid					

x = geschikt. o = ongeschikt. — = onvoldoende ervaring.

A. Algemeen sortiment.

2 **Alicantsche.** Spaansche, Blaue Alicante, Black Alicante, Granacke, Granaxa. Oude Spaansche druif. Deutschlands Obstsorten, Goethe, Handbuch Tafeltraubenkultur, p. 40, beide met gekl. pl. Pacottet et Dairat, Cultures de Serres, p. 503. Zelfbestuiver. Pollen middelmatig. Blad gewoon. Zeer vruchtbaar. Korrel middelmatig groot. Bij sommige boomen langwerpig, bij andere rond. Tros groot tot zeer groot, vaak onregelmatig, zeer goed geschouderd, blauw, tamelijk laat, stevig en een matig goede tafeldruif, wanneer zij niet te vroeg gebruikt wordt. Verdraagt verzending goed. Staand of liggend snoer. Snoei kort. Krent niet zoo gemakkelijk als andere druiven. Dood gaan der gestekte boomen komt nogal voor. Men meent het te kunnen verhelpen door boven den grond te enten op no 1. Overigens gezond. De sterke achteruitgang van onzen uitvoer heeft tot zeer slechte prijzen geleid. Vooral bij koude teelt is dat te verwachten. De Alicantsche laat zich door stoken vervroegen, rijpt in koude serre en laat zich verlaten. Koelhuis.

1 **Frankendaler.** Blauer Trollinger, Black Hamburgh, Frankenthal, Frankenthaler, Blå Frankendaler. Oude druif van onbekende herkomst. Men meent wel uit Italië. Pacottet et Dairat, Cultures de Serres, p. 505. Zelfbestuiver. Pollen middelmatig. Blad gewoon. Matig vruchtbaar. Korrel middelmatig groot, tros middelmatig groot, behoorlijk geschouderd, blauw, vroeg, zoet, week en een zeer goede tafeldruif, die de verzending echter slecht verduurt. Een der beste druiven voor fabriek en keuken. *Liggend snoer en lang snoeien.* Selectie van stekhout wordt *zeer* aanbevolen. Stookserre of koud. Niet voor verlaten. Lamsteel. Zie no 7.

4 **Golden Champion.** Engelsche druif, in 1863 door Thompson te Dalkeith gewonnen. Bunyard Handbook Hardy Fruits II, p. 206, Pacottet et Dairat, Cultures de Serres, p. 482. Pollen slecht. Kunstmatig bestuiven met Alicantsche. Blad diep ingesneden. Vruchtbaar. Vrucht groot, tros groot, goed geschouderd, bleekgroen, vroeg, zoet, tamelijk stevig en zeer goede tafeldruif. Liggend of staand snoer. Stookserre of koud.

B. Aanvullend sortiment.

3 **Gros Colman.** Dodrelabi, Blaues Ochsenauge, Gros Colman. Waarschijnlijk zeer oude druif uit den Caucasus. Goethe, Handbuch Tafeltraubenkultur, p. 46, Deutschlands Obstsorten, beide met gekl. pl.. Pacottet et Dairat. Cultures de Serres, p. 508. Zelfbestuiver. Pollen matig. Blad gewoon, gevormd. Boom vruchtbaar. Bes groot. Tros flink en regelmatig gevormd, behoorlijk geschouderd. Blauw, laat, stevig en een

zeer goede tafeldruif, die de verzending uitstekend verdraagt.
Staand of liggend snoer, snoei kort. Krent gemakkelijk. Stookserre. Kan worden verlaat. Buitengewoon vatbaar voor lamsteligheid. Goed ontwaterde grond. Klei. Temperatuur hoog houden (30° C).

7 **Muskaat van Alexandrië.** Weisser M. v. A., Muscat of A., Muscat d'A. Eenige eeuwen oude druif uit het Middellandsche zeegebied, waarschijnlijk Egypte. Goethe, Handb. Tafeltraubenkultur. Gekl. pl. Pacottet et Dairat, Cultures de Serres, p. 515. Pollen goed. Zelfbestuiver; bestuiving echter nog al eens onvoldoende. Blad diep ingesneden. Bij goede vruchtzetting flink vruchtbaar. Bes groot. Tros groot, lang, met afhangende schouders. Bleekgroen geel, knappend, muskusachtig, laat. Fijne tafeldruif. In kleine hoeveelheid gemengd met Frankerdaler verhoogt deze druif de waarde van de verduurzaamde producten. Duurzame en verzendbare vrucht. Staand snoer, kort snoeien. Vooral in bloei flink warm houden. Soms veel lamsteligheid. Meeldauw en spint,

C. Beproevenswaardige variëteiten.

13 **Appley Towers.** Gewonnen door Th. Myles op het eiland Wight. In 1889 bekroond door de R. H. Society. Ontstaan door kruising Alicantsche en Colman. Zelfbestuiver. Blad gewoon gevormd. Vruchtbaar. Bes groot, iets langwerpig. Tros regelmatig, behoorlijk geschouderd en van middelbare grootte. Blauw, zwaar bedauwd, knappend vleesch, rijpt vóór Alicante, goede tafeldruif. Meeldauw. Staand of liggend snoer. Snoei lang. Ruim krenten. Koude kast of stookserre.

10 **Koning der Witten.** Nieuw, Gewonnen in 1920 door den Heer A. G. de Vette te Wateringen en in 1932 in den handel gebracht. Zeer vruchtbare boom. Bes zeer groot, tros zeer groot en breed geschouderd. Bleek groengeel, rinsch, iets weeker dan Alicantsche en even later rijp. Tafeldruif van middelmatige tot matige hoedanigheid. Snoei kort. Wellicht vatbaar voor meeldauw.

8 **Victoria.** Nieuw. Gewonnen in 1920 door den Heer A. G. de Vette te Wateringen. In den handel gebracht in 1929. Bekroond in 1929 te Poeldijk, in 1933 te Naaldwijk. Zelfbestuiver. Blad diep ingesneden. Zeer vruchtbaar. Bes flink. Tros tamelijk groot en middelmatig geschouderd. Groenwit, ongeveer de stevigheid van Alicantsche, smaak goed, rijpt iets voor Alicantsche. Goede tafeldruif. Liggend snoer. Snoei gewoon. Stook of koud. Weinig lamsteel. Vruchtbaar.

14 **West-Frisia.** Nieuw. Naar beschrijvingen van de Heeren D. Barendregt en D. Staal. Gewonnen door een in 1931 gedane uitzaaiing van zaden van Golden Champion van de hand van den Heer P. Buis te Zwaag (N.H.).
Groei forsch. Pollen niet onderzocht. Zelffertiel. Uitstekende vruchtbaarheid. Rijpt, meent men, middentijds. Goede geschouderde, groote tros. Bes donkerblauw, zwaar bedauwd, langwerpig, iets kegelvormig, vleezig, dun van huid. Smaak goed. Kleurt gemakkelijk. De waarde van den boom in het bedrijf laat zich nog slecht overzien. Juiste snoeiwijze nog onbekend.

11 **Witte Frankendaler.** Nieuw. Gewonnen in 1920 door A. G. de Vette te Wateringen. In den handel gebracht in 1929. Zelfbestuiver. Blad gewoon gevormd. Vruchtbaarheid goed. Bes middelmatig groot, trosgrootte goed, regelmatige, weinig geschouderde tros. Bleek groengeel, fraai, bij volledige rijpheid bijzonder zoet, iets steviger dan Frankendaler, vroeg, zeer fijne tafeldruif. Liggend snoer, kort snoeien. Stookkast. Bij te langen snoei lamsteligheid.

Gebruik.
In hoofdzaak tafelfruit. Minder mooie partijen worden wel gebruikt voor zoete most, wijn, conserveering in blik, ja, zelfs wel voor jam. Zie no 1 en 7.

FRAMBOOS.

Ziekten.

a. Mozaïek. Bladeren, vooral de vroeg en laat ontwikkelde, rijk voorzien van kleine, bleekgroene vlekken; algemeene groeiverzwakking en achteruitgang der productie. Bladschijf soms onregelmatig gewelfd en gekroesd.

b. Chlorose. Bladeren geheel geelgroen. Groei tamelijk sterk.

c. Smalbladigheid. Blaadjes versmald in den trant der steenvruchten. Of dit een aangeboren kwaal is, dan wel een gevolg van een filtreerbaar virus, is niet bekend.

d. Hexenbezem. Bloemen vertoonen prolificatie. Groei hexenbezemachtig. Vermoedelijk veroorzaakt door een zwam, doch bij den huidigen stand der data moet aan de mogelijkheid van „virusziekte" nog worden gedacht.

Overzicht

	District					
A. Algemeen sortiment.	I	II	III	IV	V	VI
Lloyd George	x	x	x	x	x	o
Preussen	x	x	x	x	x	x
St. Walfried	x	x	x	x	x	o
Radboud	x	x	x	x	x	x

x = geschikt. o = ongeschikt. — = weinig ervaring.

A. Algemeen sortiment.

2 **Lloyd George.** Bunyard Handbook II, p. 234; Schaal, Stein- und Beerenobst, p. 110. Gekl. pl. Gewonnen door den Engelschen bloemist Kettle en in de oorlogsjaren in den handel gebracht. Bloeit tweemaal, eerst vroeg in Mei, en dan kortstondig en later in den herfst op het einde van de jonge loten. Heeft zeer veel en donker gekleurde stekels. Groeit niet hoog en maakt veel uitloopers. Draagt rijk. Vruchten der late bloemen worden vaak niet goed rijp. Vrucht groot. Op zand week, langwerpig, flauw van smaak, donker van sap. Oogsttijd vroeg en kort van duur. Tafel en fabriek. Bloeitoppen in September uitsnijden. Heeft hier te lande alom mozaïek, hetgeen weinig aan de productie schaadt. Vatbaar voor verticillium en callusziekte. Byturus.

3 **Preussen.** In 1915 in Duitschland als zaailing gewonnen en in 1919 door A. Langer te Helmstedt in den handel gebracht. Der Obst- und Gemüsebau 1926, p. 390; Schaal, Stein- und Beerenobst. Gekl. pl. p. 105. Bloeit laat en kortstondig, eenmalig. Matig gestekeld; stekels groen. Groeit buitengewoon hoog. Uitloopers middelmatig talrijk. Draagt matig. Vrucht groot, meestal stevig, op enkele zandgronden week. Rond, goed van smaak, bleek van sap. Oogsttijd laat en kort van duur. Heeft slechts als tafelframboos waarde. Lijdt sterk onder mozaïek, ofschoon er nog gezonde partijen voorkomen. Sterk vatbaar voor verticillium. Dankbaar voor Bordeauxsche pap. Byturus matig.

1 **Sint Walfried.** In 1926 door den schrijver gewonnen en in 1931 in den handel gebracht.
Bloei kortstondig en vroeg; eenmalig. Stekeltjes, weinig talrijk, donker. Groeit hoog en maakt veel uitloopers. Draagt rijk. Vrucht buitengewoon groot, wanneer grond en weersgesteldheid niet te droog zijn. Op zand week, op klei stevig, langwerpig, flauw van smaak, sapkleur goed. Oogsttijd vroeg en kort van duur. Tafel en fabriek. Ruim planten. Geen noemenswaarde schade van verticillium of callusziekte. Wordt hevig ziek van mozaïek, doch er zijn gezonde partijen in den handel. Wie gezond plantgoed wil houden, isoleere en selecteere streng. Volgens sommigen moeilijk heel te plukken. Zal waarschijnlijk slechts tijdelijk beteekenis hebben.

4 **Radboud.** Deze variëteit is van ander gehalte dan de overige. De naam geeft namelijk niet één klone aan, doch verschillende, die in ieder geval van uitstekende productiviteit zijn. De naam is wettig gedeponeerd en mag behalve door steller dezes niet worden gebruikt bij verkoop van plantgoed. Het verkochte plantgoed is vrij van mozaïek.

Gebruik.
Op groote schaal verwerkt tot sap en jam, ook wel in blik gekookt en in ijs bevroren en gebruikt in de industrie van snoepgoed. Geschikt voor tafelgebruik.

HAZELNOOT (Hazelaar).

Voor zoover bekend te onzent geen virusziekten waargenomen. De verbouw van hazelnoten is niet aantrekkelijk. Zij bloeien soms reeds in het hartje van den winter, waardoor de oogst zeer wisselvallig blijkt te zijn. 't Meest geschikt zijn voor deze teelt de kustprovincies.

Behalve de plaatselijke verscheidenheden zou men Merveille de Bollwiller en de Hallesche Riesennuss kunnen planten. Men zij op bestuivingsproblemen bedacht. Laatstgenoemde is zelfsteriel. Goed voor tafelgebruik, verwerking in chocolade, e.d.

KERSEN.

Ziekten.

a. Volgers voor zoover bekend alleen bij Rojalen en Walen opgemerkt. Blad voorzien van schaarsche, flauw begrensde, bleeke vlekken, vaak nabij den rand gelegen. Bij een vlek blijft de groei van de bladschijf achter, zoodat een vlek gepaard gaat aan misvorming. Vrucht later rijp, soms meer langwerpig gevormd, veelal zuurder. Steen scherper gelijst, langwerpiger en bij het uithalen uit de rijpe vrucht bloedrood. Sommige verscheidenheden, die volgers vertoonen, hebben tevens een mismaakten bladrand, waarbij de tandjes òf wel plaatselijk ontbreken of korter zijn dan gewoon, doch dit samengaan kan wel toevallig zijn.

b. Vitrose of smalbladigheid. Het blad is meer of minder sterk versmald, soms lijnvormig, dan weer bijna onmerkbaar weinig. Smalbladigheid kan gepaard gaan met een sterken achteruitgang der vruchtbaarheid. Aan stok groeiende, rijkdragende boomen kan men soms een enkel takje met duidelijk versmalde bladeren waarnemen. Het is niet zeker, dat deze vorm van smalbladigheid pathologisch is.

c. Mozaïek. Het blad is duidelijk bont en mismaakt. Soms treden doornachtige uitgroeisels midden op de bladschijf op. Door enting werd deze ziekte op een gezonden boom overgebracht.

Overzicht

	District					
A. Algemeen sortiment.	I	II	III	IV	V	VI
Krieken						
9 Abbesse	–	o	o	o	x	x
1 Early Rivers	–	o	o	o	x	x
5 Klerk	x	o	o	o	x	–
21 Mansfeld	x	o	o	o	x	–
3 Mierlo'sche	–	o	o	o	x	–
7 Udensche Spaansche	–	o	o	o	x	x
2 Variksche	–	o	o	o	x	–
33 Hedelfinger	–	o	o	o	x	x
Rojalen en Walen						
10 Meikers	x	o	x	x	x	x
11 Morel	x	x	x	x	x	x
B. Plaatselijk sortiment.						
Krieken						
15 Dikke Loen	o	o	o	o	o	x
8 Drogans	x	o	o	o	x	–
13 Elton	–	o	o	o	x	o
16 Hollander	x	o	o	o	o	o
35 Wijnkers [1]	–	o	o	o	x	o
17 Zoete Morel	x	o	o	o	o	o
12 Zwarte Spaansche	–	o	o	o	o	x
Rojalen en Walen						
19 Kentish	–	–	–	x	x	x
32 Knolkers	x	o	x	x	x	–
20 Westerleesche	–	–	x	x	o	o

[1]) Zie beschrijving.

C. Beproevenswaardige variëteiten.

Krieken	District I	II	III	IV	V	VI
22 Beeksche Late	–	o	–	o	x	–
34 Koningskers	–	o	o	–	x	–
23 Molenkers	–	o	+	o	x	–
27 Löhnis	–	o	o	o	x	–
24 Wilhelmina	–	o	–	o	x	–
36 Brusselsche Bruine	x	o	o	o	–	–
37 Rijkmaker	–	o	o	o	x	–

D. Afgeschreven variëteiten.

Eierkriek . . . . Kan door de betere Klerk en als bestuiver door Zeeuwsche Zoete Morel worden vervangen.

A. Algemeen sortiment.

KRIEKEN.

9 **Abbesse de Mouland.** Bastaard-dikke, Eisdensche Kers. Oude kers uit de omgeving van Moelingen. Rietsema, Kersenvormen, p. 185. Bloei vroeg. Pollen goed. Zelfsteriel. Bestuift 2. Kan worden bestoven door 2, en Blankette. Verder voor dit sortiment niet nagegaan. Boom groot, opgericht. Matig vruchtbaar. Kers zwart met zwartviolet, zoet en hard vleesch, hartvormig, rijp half Juli. Tafelkers. Op klei gezond. Volgens sommigen bestaan er tweeërlei A. d. M., een grootere en een kleinere. Of de vruchtgrootteverschillen door enthout of onderstam worden beheerscht, is echter, voorzoover mij bekend is, nog niet uitgemaakt.

1 **Early Rivers.** Duitsche Meikers. Vroege Duitsche, Fransche Meikers, Geldersche Kers. Droeg voor het eerst in 1869. Gewonnen door het kweekershuis Rivers te Sawbridgeworth, Engeland. Rietsema, Kersenvormen, p. 168. Bloei vroeg. Pollen goed tot zeer goed. Zelfsteriel. Bestuift no 2, 3, 5 en 23. Kan zelf worden bestoven door 2, 3 en 5. Boom groot, vruchtbaar, groeit breed. Granaatrood van huid en vleesch, tamelijk week, hartvormig, zoet, rijp Juni. Tafel. Tamelijk gezond, klei en niet te natte of te lichte zandgrond. Naast deze Early Rivers bestaan er nog een paar andere, waarvan hier wellicht één voorkomt, doch dan niet met den naam E. R.

5 **Klerk.** Beierlander, Beierlandsche Kriek, Klerkekriek, Suikerkriek. Het vermeende of beweerde verschil tusschen Beierlander en Klerk is denkbeeldig. Vermoedelijk een zeer oude Nederlandsche, waarschijnlijk Zuidhollandsche kers. Rietsema, Kersenvormen, p. 183. Pollen middelmatig.

Bloei tamelijk vroeg. Zelfsteriel. Bestuift 1, 2, 3, 8, 16, 17, Eierkriek, 23 en 32. Wordt wederkeerig bestoven door 1, 2, 3, 7, 16, 17, 18, 23 en 32. Boom groot, opgericht. Vrucht zwart van huid, zwartviolet van vleesch, tamelijk week, hartvormig, zoet, einde Juli rijp. Gezond en vruchtbaar. Tafelkers. Klei en zand.

3 **Mierlo'sche Zwarte.** Mierlo'sche kriek, Udensche kriek, Ud. Zwarte en soms op de veilingen Loen. Rietsema, Kersenvormen, p. 180. Waarschijnlijk een 19e eeuwsche aanwinst uit de Meierij van den Bosch. Pollen middelmatig.
Bloei vroeg. Zelfsteriel. Bestuift no 1, 2, 5, 7 en 23 en kan, omgekeerd, zelf door deze kersen worden bestoven. No 7 bloeit vaak iets na 3. Boom groot, vruchtbaar, opgericht groeiend. Zwart van huid, zwart-violet van vleesch, tamelijk week, hartvormig, zoet, vóór rijpheid bitter, rijp begin Juli. Tafel. Gezond. Zand.

21 **Pater van Mansfeld.** Père v. M., Father v. M., Vater v. M. Markies. Rond de eerste jaren dezer eeuw door W. Hagenaars te Bergen op Zoom gewonnen. Rietsema, Kersenvormen, p. 184. Pollen middelmatig tot sober.
Bloeit tamelijk vroeg. Zelfsteriel. Bestuift 5, 8 en 22 en wordt wederkeerig door deze drie bestoven. Boom middelmatig groot, breed, zeer vruchtbaar. Kers rond of stomp hartvormig, granaatrood, donker van vleesch, tamelijk vast, zoet, begin Juli rijp. Tafelkers. Zand en klei. Op zand echter niet steeds even goed.

7 **Udensche Spaansche.** Misschien in en rond Uden en indien dat juist is, dan waarschijnlijk tamelijk vroeg in de vorige eeuw ontstaan. Rietsema, Kersenvormen, p. 159. Pollen middelmatig tot

zeer goed. Bloei tamelijk vroeg. Zelfsteriel. Bestuift 3, 5, 8 en 21. Kan worden bestoven door 3, doch vaak laat deze combinatie iets te wenschen over. Boom groot. Opgericht. Vruchtbaar. Vrucht groot, bont, vleesch geelwit, hard, zoet. Hartvormig. Rijp Juli, enkele dagen na Big. Napoleon. Tafel, suikerwerken, bakkerij. Laat zich beter verzenden dan Big. Napoleon en kan deze waarschijnlijk alleszins vervangen. Gezond. Klei en zand.

2 **Variksche Zwarte.** Groote Zwarte. Groote Variksche Zw. Vrij zeker een late 18e eeuwsche of vroege 19e eeuwsche kers uit Varik. Rietsema, Kersenvormen, p. 176. Bloei vroeg. Pollen matig tot middelmatig goed. Zelfsteriel. Bestuift no 1, 3, 5, 9 en 23, kan, omgekeerd, zelf worden bestoven door dezelfde kersen. Boom groot, vruchtbaar, wat opgericht groeiend. Zwart van huid, zwart-violet van vleesch, matig vast, kort hartvormig met gedeukten top, zoet, rijp rond 1 Juli. Tafel. Gezond, klei en zand.

33 **Hedelfinger Riesenkirsche.** Monstrueuse d'Hedelf., Géant d'Hedelf., Wahlerkirsche, Wasserkirsche, Bradbourne Black. 19e eeuwsche (1e beschrijving van 1861) *Duitsche, vermoedelijk Württembergsche kers.* Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl.
Groote boom. Bloei middentijds. Vrucht zeer groot, zoet, knappend, granaatrood. Rijpt ongeveer medio Juli. Een der eersten onder de harde donkere kersen. Sterk tegen nachtvorst, zooals o.m. in 1938 bleek! Of de gezondheid op zandgrond voldoende is, moge worden betwijfeld. Pollen tamelijk goed.

ROJALEN EN WALEN.

10 **Dubbele Meikers.** Meikers, Geldersche M., Dutch Duke (early), Holländische Süssweichsel (früh). Tôt et tard (précoce). Deze Belgische naam is wel juist, doch alle T. et T. précoce is niet Dubb. Meikers; Rietsema, Kersenvormen, p. 203. Bloei tamelijk laat. Zelffertiel. Pollen slecht. Boom matig groot. Zeer vruchtbaar. Vertoont vaak takken met afwijkende, nl. later rijpende, zuurdere, langwerpiger vruchten, volgers genaamd. Vrucht kort hartvormig, zeer week, granaatrood of bloedrood, lichtzuur, in Juni rijp. Tafel en fabriek. Gezond, behoudens de vermoedelijk door een filtreerbaar virus teweeg gebrachte „volger" verschijnselen. Zand en klei, vraagt een iets vochthoudender grond en verdraagt een iets lager grond dan de krieken. Bruikbaar onder glas.

11 **Dubbele Morelkers.** Griotte du Nord. Grosse Lange Lothkirsche, Schattenmorelle, Morelle, Noordkriek, Zure Morel, Morel.
Eeuwenoude kers van onbekende herkomst. Rietsema, Kersenvormen, p. 217. Pollen goed. Bloei laat. Zelffertiel. Boom klein. In den regel zeer vruchtbaar. Vrucht rond, groot, vooral op vochthoudenden grond; granaat- of bloedrood, scherp zuur, week, rijp Juli–Augustus. Stoofkers. Geschikt voor brandewijn. Monilia! Zand, klei en veen. Bruikbaar aan Noordmuur. Enthout kiezen van vruchtbare boomen. Lijdt weinig onder het algemeen voorkomen van volgers.

B. Plaatselijk sortiment.

KRIEKEN.

15 **Dikke Loen.** Tamelijk vroege, weeke, zwarte kers. Klei. Uitsluitend voor Zuid-Limburg. Pollen tamelijk goed.

8 **Drogans Gelbe Knorpelkirsche.** Citroenkers. Witte Wijnkers. Rond 1808 door Drogan te Guben gewonnen. Rietsema, Kersenvormen, p. 151.
Bloei tamelijk vroeg. Zelfsteriel. Pollen goed. Bestuift 21 en 22. Kan worden bestoven door 5, 21 en 22. Boom groot. Groei breed. Vruchtbaar. Kers groot, geheel geel, daardoor wel eens minder verkoopbaar, hard, zoet, rond, rijp in 2e helft Juli. Tafel. Gezond. Zand (en klei?). Vervangt De Gelbe Kn.K. van Dönissen en van Büttner en „Witte Wijnkers" der Zeeuwen. In Zeeland echter nog weinig bekend.

13 **Elton Heart.** Bigarreau Elton, Elton. In 1806 in Engeland gewonnen door Th. A. Knight. Rietsema, Kersenvormen, p. 23. Bloei vroeg of tamelijk vroeg. Zelfsteriel. Pollen matig. Verder hier te lande nog niet nagegaan. Boom groot, zeer vruchtbaar. Vrucht groot, spits hartvormig, bont, geelvleezig, zeer week, zoet, begin Juli rijp. Tafelkers. Zand en klei.

16 **Hollander.** Stroopkers. Vroege zwarte kers. Herkomst onbekend. Rietsema, Kersenvormen, p. 192; gekenmerkt door een blaadje op den gemeenschappelijken

vruchtsteel. Pollen middelmatig. Zelfsteriel. Kan worden bestoven door no 5 en 17. Uitsluitend voor Zeeland aanbevolen.

35 **Wijnkers.** Vermoedelijk 19e eeuwsche en waarschijnlijk Overbetuwsche kers. Synoniemen zijn mij niet bekend. De Nederbetuwsche Blanser, Blinker of Platter lijkt veel op W., o.m. door de fraaie roode herfstverkleuring der bladeren en den breeden groei, maar het blad van W. is grooter, zoodat ik de beweerde identiteit afstrijd.
Groei tamelijk sterk, breed. Over bloei en bestuiving is zeer weinig bekend. Vrucht zwart of zwartviolet, week. Begin Juli. Geschiktheid voor kleigrond staat vast, voor zand niet.

17 **Zeeuwsche Zoete Morel.** Bruine Blansje. Bruintje. Herkomst onbekend. Rietsema, Kersenvormen, p. 178. Tamelijk late, granaatroode, kleine kers, breed van groei. Zelfsteriel. Pollen goed. Kan worden bestoven door no 5. Bestuift wederkeerig no 5 ook. Zand en klei.

12 **Zwarte Spaansche.** Oude kers van onbekende herkomst. Zelfsteriel. Hartvormig, zwart, hard, half Juli rijp. Tafel. Klei.

ROJALEN EN WALEN.

19 **Kentish.** Early Kentish Virginian May Cherry, Virginian, Roode Waalsche, Griënne, Griaine. Zeer oude kers van onbekende afkomst. Rietsema, Kersenvormen, p. 214. Pollen middelmatig. Bloei matig vroeg tot tamelijk laat. Waarschijnlijk zelffertiel. Boom matig tot middelmatig groot. Zeer vruchtbaar. Vrucht iets afgeplat, nl. meer breed dan hoog. Ceriserood, geelwitvleezig, zeer week, scherp zuur, begin Juli rijp. Groeit overal doch laat zich buiten Limburg moeilijk tegen goede prijzen verkoopen. Bakkerij, keuken. Zand en klei.

32 **Knolkers.** Rothe Maikirsche. Arch Duke. Griotte de Portugal. Oude kers van onbekende herkomst. Zou volgens Leroy uit den Romeinschen tijd dagteekenen, hetgeen echter niet waarschijnlijk is. Rietsema, Kersenvormen. Pollen tamelijk slecht. Bloei middelmatig, vroeg. Zelffertiel. Zet wellicht bij kruisbestuiving beter vrucht dan met eigen stuifmeel. Bestuiver is no 5; bestuift ook omgekeerd de Klerk wel. Matige boom, vruchtbaar. Gelijkt op de Dubbele Meikers, doch is wat langwerpiger en even later. Goede tafelkers. Is denkelijk beter op hoogere gronden thuis dan no 10, doch verdraagt ook lageren grond wel. Maakt weinig volgers. In het rivierkleigebied geeft men de voorkeur aan no 10. In het Zuiden acht de schrijver deze beter. In Zeeland onbekend.

20 **Westerleesche Kriek.** Vermoedelijk in de vorige eeuw in Groningen gevonden. Rietsema, Kersenvormen, p. 216.
Bloeit laat. Bestuiving niet nagegaan. Kleine boom, vruchtbaar. Vrucht klein, aanmerkelijk meer breed dan hoog, zeer week, scherp zuur, granaat- of bloedrood. Juli–Augustus. Keuken of fabriek. Gezond. Zand en klei.

C. Beproevenswaardige Kersen, Krieken.

22 **Beeksche late.** Zeer oude kers. Oorsprong onbekend. Rietsema, Kersenvormen, p. 165.
Boom groot, vruchtbaar. Bloeit tamelijk vroeg. Pollen zeer goed. Zelfsteriel? Bestuift 8 en 21 en wordt in sommige jaren bestoven door 5, als regel zeer goed door 8 en 21. Kleur violet-zwart tot zwart. Vóór de volkomen rijpheid aan de buikzijde een zwarte streep overlangs. Hartvormig met ingedeukten top en bijzonder korten steel. Vleesch zwartviolet, hard. Rijpt eind Juli tot soms in Augustus. Tafel. Zand.

34 **Koningskers.** Verscheidenheid van tot heden onbekende herkomst, die te Helenaveen is aangeplant in een door H.M. de Koningin geschonken aanplanting, waar zij thans zeer de aandacht trekt. De boom wordt groot en kan bij juiste bestuiving (vermoedelijk no 7) rijk dragen. Pollen goed. De vrucht is zeer groot, donkerrood, vastvleezig en laat rijp, ongeveer met Klerk en Beeksche Late. Wordt thans gekweekt door den Heer M. H. Erkelens te Helenaveen.

23 **Molenkers.** Herkomst onbekend. Door den schrijver te Princenhage zonder paspoort aangetroffen. Vermoedelijk reeds oud. Zie Rietsema, Kersenvormen, p. 36. Pollen middelmatig.
Bloei vroeg. Zelfsteriel. Bestuift 2, 3 en 5. Wordt bestoven door 1, 2, 3 en 5. Boom groot en vruchtbaar. Kers langwerpig hartvormig, zwart met zwartviolet vleesch, week, reeds vóór rijpheid zoet. Tafel. Vochthoudende zandgrond deert dezen kers minder dan den meesten anderen. Gezond.

27 **Inspecteur Löhnis.** Rond 1920 door P. J. Nelissen te Oeffelt gewonnen. Bestuivingseischen onbekend. Hartvormig, zwart, donker van vleesch, week, zoet, rijp 1e helft Juli. Tafelkers. Vruchtbare, breede boom. Pollen middelmatig.

24 **Wilhelmina.** Gewonnen door P. J. Nelissen te Oeffelt rond 1920. Vermoedelijk kruising van Dubbele Meikers en Bastaarddikke. Bestuivingseischen niet bekend. Pollen zeer goed. Boom vermoedelijk middelmatig groot. Vruchtbaar. Zwarte kers voor midden Juli. Zoet, buitengewoon smakelijk, Week. Tafelkers. Voor zoover we kunnen oordeelen gezond.

36 **Brusselsche Bruine hortulanorum Zeelandensium non bredanorum.** Er is in den laatsten tijd in Zeeland goede verwachting gewekt van een kers, die men Brusselsche Bruine noemt en die beide in vrucht en habitus op Pater van Mansfeld heet te lijken. Uit die mededeeling concludeer ik, dat deze Brusselsche Bruine derhalve verschilt van de gelijknamige varëiteit uit de omgeving van Breda en ik vermoed, dat de naam inderdaad misplaatst is, doch in mijn huidige verblijfplaats is mij iedere contrôle daarop onmogelijk. Over pollen noch andere détails eenig gegeven.

37 **Rijkmaker.** Gewonnen door den zeer verdienstelijken kersenzaaier, den Heer P. J. Nelissen te Oeffelt (thans te Haps), rond 1920.
Geen bloeigegevens. Zeer vruchtbaar. Kloeke, half Juli rijpe, hartvormige, zwarte, tamelijk harde zoete kers. Tafelkers van goeden smaak.

Gebruik.
In de industrie worden wel Meikersen en knolkersen verwerkt tot jam, vruchten op sap en zoete most. Morellen dienen veel voor koken met sap en huishoudelijke conserveering op alcoholischen drank. Voor kandeeren komen harde, bonte krieken in aanmerking en misschien voldoen deze ook het best voor snelle bevriezing. Voor vruchtenwijn dienen Morel en Westerleesche Kriek. In de bakkerij gebruikt men Kentish en Bruine Waalsche. Voor snoepgoed worden wel weeke, bonte kersen opgekocht.

KRUISBES (Kroezel, steekbes, stekbes, kruisdoorn).
Ziekten bij de keuring van belang.
a. *Mozaïek.* Kleine bladvlekjes, ongeveer als bij aalbessenmozaiek. Groei zwakker dan normaal.
b. *Brandnetelblad.* Bladmisvorming ongeveer als bij zwarte bessen. Twijgen zeer rijk aan dorens. Veelal totale onvruchtbaarheid.

Overzicht

	District					
A. Algemeen sortiment.	I	II	III	IV	V	VI
2 Crownbob	x	x	x	x	x	x
3 Early Sulphur	o	x	x	x	x	o
1 Whitesmith	x	x	x	x	x	o
8 Whinham's	x	x	x	x	x	x

x = geschikt. o = ongeschikt. — = weinig ervaring.

2 **Crown Bob.** Lentsche Blonde (in de omgeving van Nijmegen beduidt blond paars). Vóór 1825 in Engeland gewonnen door een zekeren Melling of Milling. Maurers Stachelbeerenbuch, p. 80, Gekl. pl.. Groeiwijze iets overhangend. Vruchtbaarheid voldoende. Bes groot, roodbruin tot zeer donker purperrood, dun borstelig behaard, dun van huid, langwerpig, vaak iets scheef, goed tot zeer goed van smaak, tamelijk laat rijp. Tafelbes. Weinig ziekte. Het blad is meer omlaag gebogen dan bij no. 1. Verdraagt geen Californische pap. Wordt voor Groningen niet aanbevolen.

3 **Early Sulphur.** Ruige Gele, Früheste Gelbe, Yellow Lion, Tidlige Gule, Golden Drop (falso). Gewonnen door Ward in Engeland en in 1825 in den handel gekomen. Maurers Stachelbeerenbuch, p. 246. Gekl. pl.. Krachtig, opgericht groeiende, dichte, doornige struik. Vruchtbaarheid middelmatig. Bes klein, mat, bleek goudgeel, dun van huid, dicht en lang borstelig behaard, iets

langwerpig, zeer goed van smaak, vroeg rijp. Tafel, keuken. Gekenmerkt door ruige bladeren. Verdraagt geen Californische pap. Wordt voor Groningen niet aanbevolen. Veel plukarbeid.

1 **Whitesmith.** Engelsche Witte, Grootvruchtige Eng. W., Weisse Triumphbeere. Gewonnen door Woodward of Woodman in Engeland, reeds vóór 1817. Maurers Stachelbeerenbuch 1913, p. 332, Gekl. pl..
Groei gewoon. Zeer vruchtbaar. Bes groot, bleek, iets geelachtig groen, doorschijnend met enkele roode vlekjes, fijn donzig behaard, dun van huid, iets langwerpig, zeer goed van smaak en middentijds rijp. Fabriek of tafel. Weinig ziekte. Sommige partijen Wh. zijn gemengd met andere kruisbessen. Verdraagt Californische pap.

8 **Whinhams Industry.** Industry, Rote Triumphbeere. Naar het heet, is deze bes rond 1835 gewonnen in Schotland door R. Whinham te Morpeth, Northumberland. Eerst rond 1885 wordt er meer algemeen aandacht aan geschonken. Maurers Stachelbeerenbuch. Gekl. pl.. Groei krachtig. Rijkdragend. Bes middelmatig vroeg, groot, rood; korte, viltige beharing en schaarsche lange borstels. Smaak goed. Door het snelle aanzwellen der jonggeschapen vruchtjes bruikbaar voor zeer vroegen pluk. Ook zeer goed voor tafelgebruik. Amerikaansche meeldauw. Verdraagt slecht Californische pap. In veel kweekerijen niet echt; vaak verwisseld met Crownbob, die echter in tegenstelling met W. I. aan de bovenzijde kale bladeren heeft.

Er is voorgesteld onze lijst uit te breiden met **Howard's Lancer.** Die variëteit heeft eenigen tijd een plaats op de lijst gehad, doch is terecht geschrapt. Wij hebben geen behoefte aan nog meer groene of witte kruisbessen, die in hoofdzaak alleen maar voor export kunnen dienen, maar veeleer aan dezulke, die fraai gekleurde vruchten dragen en vóór fabriek en tafel bijzonder deugdelijk zijn. Daar er dergelijke variëteiten zijn en verwacht mag worden, dat zij binnen luttele jaren in den handel gemeengoed kunnen worden, heeft het amper zin Lancer, die in zijn groep niet de slechtste is, te propageeren.

Gebruik.
De onrijpe vrucht gaat reeds in Mei naar de koekbakkerij. Rijpende vruchten dienen met haar hoog percentage pectine, alsmede in verband met haren smaak, al dan niet met ander fruit gemengd voor jam en onvermengd in de keuken voor moes. Rijpe kruisbessen kunnen wijn leveren, b.v. champagnesurrogaat, en worden voor de tafel gebezigd.

KWEEPEER.

Voor zoover bekend te onzent geen virusziekten.
Deze fruitsoort is van weinig belang in ons land, ofschoon het klimaat en de grond er wel voor geschikt zijn. In hoofdzaak is het feit, dat dit gewas hier niet pleegt te worden verhandeld, wel de oorzaak, dat de teelt van uiterst geringe beteekenis blijft. Een veel genoemde variëteit is de Champion en daarnaast de Portugeesche. De voor onderstam gebruikelijke variëteiten dragen slecht. Als peeronderstam heeft de kweestruik in tegenstelling tot de geringe beteekenis als vruchtboom, wel veel belang. De vrucht dient o.m. voor bereiding van compôte. Rauw oneetbaar.

MISPEL.

Voor zoover bekend te onzent geen virusziekten.
Teelt van weinig omvang. De zoogenaamde Hollandsche Reuzenmispel is vaak een klein, moeilijk verkoopbaar ding. Wie een goeden mispel wil kweeken, neme enthout van een grootvruchtig exemplaar. Tafelfruit.

MOERBEI.

Voor zoover bekend te onzent geen virusziekten.
De moerbei voor fruitproductie is Morus nigra. De boomkweekers leveren, zonder het te weten, wel de Morus alba, die slechts voor zijderupsen waarde bezit. De nigra is in den winter aan het zware hout goed kenbaar. Zie Schneider, Dendrologische Winterstudiën. De vrucht dient als tafelfruit.

OKKERNOOT (Walnoot, Noot).

Voor zoover bekend, te onzent geen virusziekten aangetroffen.

Het is tot heden gebruikelijk geweest, de noten van zaad te kweeken. Waarschijnlijk zullen binnen eenige jaren op ruimer schaal geënte noteboomen in ons land van geselecteerde goede boomen in den handel worden gebracht. Zoolang dat niet het geval is, zaaie men noten van de beste hoedanigheid met stevigen dop en geoogst van gezonde, vruchtbare en liefst laat uitbottende boomen.

Men denke eraan, dat noten, ofschoon niet geheel zaadvast, in staat zijn slechte eigenschappen op hinderlijke wijze te doen overerven. Dit is ook nog zeker, dat de beste noten door hun hoogere handelswaarde gaarne worden verkocht, terwijl men wanneer niet nadrukkelijk een goede selectie wordt verlangd, er gemakkelijk toe kan komen om de minder goed verkoopbare handelswaar te zaaien met alle kansen op inferieure boomen.

De vrucht wordt in hoofdzaak voor tafelfruit en voor verwerking in bonbons, gebak en ander snoepgoed gekocht. Verduurzaming in brandewijn komt voor. Onrijpe noten worden voor export verhandeld, doch omtrent de bestemming is mij dan niets met zekerheid bekend. Notenhout is zeer in trek voor wapen- en meubelindustrie.

PEER.

Ziekten.

a. *Mozaïek.* Blad bont, ongeveer zooals bij frambozen. Door schrijver dezes een paar malen waargenomen bij Double de Guerre. Groei slechts matig. De vruchten leken normaal.

b. *Steenstip.* Kleine, steenachtige stippen in het vruchtvleesch, vooral dicht onder de schil. Vrucht dientengevolge pokdalig. Waargenomen bij Maagdenpeer.

Cultuur.

Het succes met perenboomen te behalen wordt vooral beheerscht door twee vragen: die van onderstam en die van de peer zelf. Men lette op hetgeen over peeronderstammen is gezegd.

Overzicht

	District					
A. Algemeen sortiment.	I	II	III	IV	V	VI
Stoofperen						
2 Saint Rémy	x	0	x	x	x	x
Handperen						
7 Bonne Louise	x	0	x	x	x	x
11 Charneu	x	0	x	x	x	x
4 Clapp's	x	0	x	x	x	x
39 Conférence	x	[illegible]	x	x	x	x
10 Heyst	x	0	x	x	x	0
9 Marillat [1])	x	0	x	x	x	x
14 Paris	x	0	x	x	x	x
3 Trévoux	x	0	x	x	x	x
13 Zwijndrechtsche Wijn	x	x	x	x	x	–
B. Plaatselijk sortiment.						
24 Alençon [2])	0	0	x	0	0	0
32 Alexander Lucas	x	–	–	–	–	x
25 Amanlis [3])	x	0	0	0	0	0
42 Belle Lucrative	x	–	x	–	x	–
16 Beuckes	0	–	x	0	0	0
18 Bon Chrétien W.	x	0	0	x	0	x
27 Boussoch [4])	x	0	x	0	0	0
1 Brederode	0	0	x	x	x	–
20 Clairgeau	0	0	0	x	0	x
30 Congrès	0	0	x	x	0	0

[1]) In sommige streken nog weinig bekend. [2]) Alleen voor Groningen aanbevolen. [3]) Alleen voor Zeeland aanbevolen. [4]) Alleen voor Zeeland aanbevolen.

	District I	II	III	IV	V	VI
8 Doyenné du C. [1]	x	o	–	–	–	x
36 Eva Baltet	x	–	–	x	x	–
31 Ezée	o	o	x	o	o	o
41 Gieser Wildeman	x	o	x	o	o	o
5 Beurré Hardy [2]	x	o	–	–	o	x
22 Jut	–	o	o	o	o	x
29 Kleipeer	o	x	x	o	x	o
43 Madame Treyve	o	–	x	–	x	–
12 Pitmaston	o	o	x	o	o	o
15 Poiteau	o	–	x	x	o	o
21 Superfin	x	o	x	–	–	o
19 Tirlemont	–	o	x	x	x	o
6 Vienne	x	o	–	–	o	o
C. Beproevenswaardige variëteiten.						
38 Forellenbirne	–	–	x	–	–	–
47 Gratioli of Jersey	–	–	–	–	–	–
48 Léon Ponçaint	–	–	x	–	–	–
40 Lebrun	–	–	–	–	x	–
34 Nec Plus Meuris	o	–	–	–	–	–
28 Oomskinderpeer [3]	x	o	x	o	o	o
35 Provisiepeer	–	–	–	x	–	–
49 Sucrée de Montluçon	x	–	–	–	x	–
50 Directeur Hardy	–	–	–	–	x	–
51 President Loutreuil	–	–	–	–	x	–
52 President Drouard	–	–	x	–	–	–
53 Groninger Jut	–	–	x	–	–	–

D. Ongewenschte variëteiten.

Maagdenpeer	Slechte qualiteit
Charles Ernest	Onbetrouwbare qualiteit

[1]) Gegevens zeer uiteenloopend. [2]) Gegevens zeer uiteenloopend. [3]) Zie beschrijving.

A. Algemeen sortiment.

Stoofperen.

2 **Saint Rémy.** Volgens sommigen Bellissime d'hiver. Indien dat zoo is, is de peer zeer oud. Waarschijnlijk Belgisch of Fransch. Dufour, Arboriculture fruitière, 4e dr., p. 564. Bloeit vroeg. Stuifmeel slecht. Flinke, vruchtbare boom. Vrucht middelmatig of boven middelmaat, peervormig, stomp bij den steel. Zeer goede winterstoofpeer tot laat in de lente. Rood in den kook. Goed voor fruitschuur. In koelhuis soms tot den herfst goed blijvend. Weinig ziekte. Gaarne op beschutte standplaats. Kroonboom of struik op peer.

Handperen.

7 **Bonne Louise d'Avranches.** Gute Luise von Avr., Louise bonne of Jersey. Normandische peer, gewonnen door de Longueval te Avranches. Droeg voor het eerst rond 1780–1788. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Bloeit vroeg. Zelfsteriel, doch met neiging tot parthenocarpische vruchtzetting. Diploïd. Pollen goed tot zeer goed. Bestuift no 32. Kan zelf worden bestoven door 10 en 39. *Intersteriel met no 18.*
Boom matig, zeer vruchtbaar. Vroeg dragend. Vrucht middelmatig groot, peervormig, donker groen, later geelgroen met blos. Een der allerbeste handperen voor September, tot in October toe. Goed voor compôte. In kook geelwit. Staat graag warm, doch in verband met schurftgevaar niet al te beschut. Vraagt zorgvuldige schurftbestrijding vooral op peer geënt. Struik. Verdraagt kwee; gaarne tusschenveredeling. Zand en klei. In district III en de ruwere gedeelten van I slechts beschut op kwee. Kan geruimen tijd in koelhuis vertoeven.

4 **Clapp's Favourite.** Clapp's Favorite, Clapp's Liebling, Favorite de Clapp.

Vóór 1860 gewonnen door Th. Clapp te Dorchester Mass. Ver. Staten. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Pollen goed; diploïed; bestuiver voor Dr. Jules Guyot. Een goede bestuiver vóór Clapp's is ook, omgekeerd, Dr. J. Guyot. Volgens Rawes (Journal R.H.S. LVIII, p. 293) veel behoefte aan vreemd stuifmeel; bij oudere boomen minder. Boom groot en aanvankelijk wat onvruchtbaar. Later rijkdragend. Vrucht groot, fraai peervormig. Groen of groengeel met blos, weinig roest, meestal zeer matig van smaak, echter wel sappig. In sommige zomers is de smaak iets beter. Zuinige tot matige handpeer. In kook geelwit. Op enkele zandgronden buitengewoon flauw. Kroonboom. Niet rechtstreeks op kwee. Matig, soms echter sterk vatbaar voor schurft. Gaarne beschutting. Vroeg plukken met het oog op beurschheid. Bij koeling vaak smakeloos; langer dan 4 à 6 weken bewaren niet raadzaam. Koelt vaak slecht. Slechts vóór klei aangeraden.

14 **Comtesse de Paris.** Gräfin von Paris. Fransche peer, gewonnen door den kweeker Tourcine te Dreux tegen 1882. Catalogue descriptif 1927, p. 239. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Pollen tamelijk goed. Gaarne vreemd stuifmeel, b.v. no 7. Boom klein tot matig groot, vroeg en buitengewoon vruchtbaar. Peer middelmatig tot groot, lang peervormig, bleekgroen met veel roest. Bij zeer laat plukken en koud bewaren een behoorlijk goede handpeer, soms tot in Januari, doch bij te vroegen oogst en ook op een te koude standplaats en op peer geënt als handpeer wel eens ongenietbaar. In kook geelrose. Struik op peer of kwee. Tusschenveredeling. Warme standplaats. Gezond. Zand en klei. Flink snoeien. In Noord-Holland, Friesland en Groningen wegens slechte rijping afgeraden. Bruikbaar voor het koelhuis, mits laat geplukt.

39 **Conference.** Engelsche aanwinst van vóór 1885 en in 1894 door den winnaar, het kweekershuis Rivers, in den handel gebracht. Bunyard Handbook of Hardy Fruits. Diploïed. Pollen goed. Zelffertiel. Boom matig groot. Tamelijk vroegdragend en spoedig buitengewoon vruchtbaar. Middelmatig groot, langwerpig, groen, geel wordend, roestig. Tamelijk goed als handpeer voor October–November. In kook geelwit. Struik op peer. Tusschenveredeling. Gezond, behoudens hier en daar kanker. Heet zeer gevoelig voor schade door bouillie bordelaise. Mits rijp geplukt, voor koelhuis tot Maart.

10 **Emile d'Heyst.** Gewonnen door Majoor d'Esperen te Mechelen. Droeg voor het eerst in 1847 (het sterfjaar van den winner). Genaamd naar Emile Berckmans te Heyst op den Berg. Leroy Dictionn. de Pom. II, 1869, p. 131. Volgens Rawes kruisbestuiving noodig. Pollen goed tot zeer goed. Boom matig groot, zeer vruchtbaar. Vrucht matig groot, peervormig, dik aan het steeleinde, groen of geelachtig met veel roest. Goed van smaak, doch soms oneetbaar. Handpeer voor November en iets later. Zeer goede koelhuispeer en tot begin Februari goed blijvend. Gezond. Windvast. Struikvorm. Kwee wordt niet aangeraden. Zand en klei. Nogal vatbaar voor schurft hier en daar.

11 **Fondante de Charneu.** Köstliche von Ch., Merveille de Ch., Légipont, Leopold (falso). Belgisch. Rond 1800. Gewonnen door den Heer Légipont en reeds vroeg gekweekt te Charneu bij Luik. Leroy. Dictionn. de Pomologie II, 69, p. 170. Pollen goed. Kan worden bestoven door no 5, no 18 of Lectier. Boom tamelijk groot, smal en zeer hoog. Vruchtbaar en reeds vroeg dragend. Vrucht middelmatig groot, naar de kelk toegespitst, groen met vaak wat blos en eenig roest, peervorm, behoorlijk van smaak en tamelijk goede tafelpeer voor September–October. In kook lichtgeel. Kroonboom of struik. Verdraagt kwee, vermoedelijk echter niet alle kweerassen. Soms veel schurft. Windvast. Zand en klei. Goed voor koelhuis. In Zeeland nog niet voldoende beproefd. Verdraagt soms Cal. pap en Bord. pap slecht.

9 **Marguérite Marillat.** In 1874 gewonnen door den kweeker Marillat te Villeurbanne bij Lyon. Catalogue descriptif 1927, p. 304. Bloeit laat. Volgens Rawes l.c. zelffertiel. Pollen slecht. Kan, naar het heet, worden bestoven door no 8, 18, 39 en Dr. J. Guyot. Matig groote boom; groei steil; draagt wat laat, doch dan voldoende vruchtbaar. Vrucht zeer groot, variabel van vorm, meestal lange peervorm met dwarsstaanden steel, geel met fraaien blos; goede tot zeer goede handpeer voor September. In kook geel.

Struik; kwee wordt afgeraden. Zeer gezond. Matig windvast. Boom eischt stutten. Wordt in Zeeland afgeraden. Zand en klei. Geen kwee.

3 **Précoce de Trévoux.** Frühe von Trévoux. Fransche peer, voor het eerst vermeld in 1862. Gewonnen door den kweeker Treyve te Trévoux (Ain). Catalogue descriptif 1906, p. 328, 1927, p. 327. Bloeit vroeg. Parthenocarpiel Pollen goed. Boom matig tot klein. Zeer vruchtbaar. Vrucht middelmatig groot, groen, later geel met eenigen blos, peervormig, stomp bij steel, iets wrang, goede tafelpeer voor midden Augustus. In kook wit. Kroonboom of struik op passenden grond rechtstreeks of middellijk op kwee. Vraagt bespuiting tegen schurft. Bijna onvatbaar voor nachtvorstschade. Windvast. Dunnen. Zand en klei, doch geen te koude grond. Rijpt in sommige streken voor den handel iets te laat. Kan worden gekoeld.

13 **Zwijndrechtsche Wijnpeer.** Oude peer van onbekende herkomst. Zou door Boskoopsche kweekers zijn verspreid. Waarschijnlijk dezelfde als door Van Noort beschreven is in diens Pomologia Batava. Pollen zeer goed. Boom middelmatig groot, vroeg en zeer rijk dragend. Vrucht peervormig, matig groot of tamelijk klein, groen met brons en weinig of geen blos, goed tot zeer goed van smaak. Tafelpeer voor October–November, vooral indien niet te haastig geplukt, van goede tot zeer goede kwaliteit. In kook donkerrose. Struik of kroonboom. Niet rechtstreeks op kwee. Windvast. Zeer gezond. Zand en klei. Koelhuis! De smaak gaat echter achteruit. Enthout selectie raadzaam.

B. Plaatselijk sortiment.

Stoofperen.

41 **Gieser Wildemanspeer.** Nabij Gorinchem gewonnen door den Heer Wildemans en door een Boskoopsch kweekershuis, v. d. Willik en Zonen, in den handel gebracht. Midden vorige eeuw. Ned. Flora en Pomona. Gekl. pl. Boom tamelijk klein. Pollen goed. Vruchtbaar. Vrucht tamelijk klein, geel met veel roest en blos. Zeer goede stoofpeer tot ver in de lente. In kook rood. Geschikt voor fruitschuur. Struik of kroonboom. Gaarne beschutting. Vatbaar voor neusrot, op natten grond schurft en vatbaar voor Agrilus en daardoor een gevaar voor andere pereboomen. Klei en zand. Zelffertiel.

29 **Kleipeer.** Winterjan, Wintersuikerpeer, Steenjut, Kievitspeer, Spekpeer, Weldrager, Brittenpeer, Mandjespeer, Jan Groospeer. Zeker meer dan 200 jaar oud. Waarschijnlijk Nederlandsch. Van Noort, Pom. Batava. Beschrijving vruchtsoorten, 1e Reeks 1862, p. 60. Bloei tamelijk vroeg. Stuifmeel van matige tot tamelijk goede qualiteit. Zelffertiel. Boom klein, vroeg en zeer rijkdragend. Peer klein, korte peervorm, groen, later geel met roest. Goede stoofpeer tot laat in de lente. Geschikt voor fruitschuur. Struik op peer of kroonboom. Zeer windvast. Heeft veel last van Agrilus en moet daarom ver van andere peren worden geplant. Verliest veel terrein, doch kan nog niet in alle opzichten worden vervangen door Brederode en Saint Rémy. Vooral de zoogenaamde Dubbele Kleipeer of Spekpeer zou zeer goed zijn.

1 **Brederode.** Herkomst onbekend. De bij Knoop en Jahn (Ill. Handb. VII, p. 353) vermelde „Brederode" is niet deze. Waarschijnlijk vroeg 19e eeuwsche peer. Het stuifmeel van de „zure" vorm is goed tot zeer goed, dat van de zoete van onbekende qualiteit. Boom groot, vruchtbaar, een enkel maal echter minder goed. Vrucht middelmatig, op kwee groot, meer breed dan hoog, groen met roest, weinig of geen blos. Winter tot in Mei. Goede stoofpeer. In kook rood. Weinig ziekte. Meestal windvast. Kroonboom of struik of peer. In Friesland niet aanbevolen.

Naast de algemeene Br. bestaat een zoetere, die iets in vruchtkleur, in vorm en twijgkleur afwijkt en waaromtrent het voorloopig oordeel der ooftkweekers zeer gunstig is, zoodat deze zoete Br. in de streken, waar zij bekend is, de voorkeur heeft boven de andere. Zij zou echter minder willig beginnen te dragen. Gezien de verwarring door het opkomen van de „zoete" Br. en de onbetrouwbaarheid der berichtgeving omtrent Br. is een algemeene aanbeveling niet meer gemotiveerd.

18 **Williams Bon Chretien.** Bon Chr. W., Bartlett? Williams Christbirne. Stair's Pear. Engelsch. Rond 1770 gewonnen door den onderwijzer Stair of Wheeler

te Aldermaston, Berkshire. Diploïed. Pollen middelmatig tot goed. Kan worden bestoven door no.39, 4 en Dr. Jules Guyot. Is intersteriel met no 7. Bestuiving voor ons land niet nagegaan. In Engeland zelffertiel. Voorzichtigheid echter raadzaam. Boom matig groot, in den regel bijtijds en voldoende vruchtbaar. Vrucht middelmatig tot groot, peervormig, goudgeel met roest en zeer weinig of geen blos, vleesch zacht, sterk naar muskus smakend. Als handpeer voor velen oneetbaar. In keuken en fabriek zeer goed. Blijft bij koken geelrose. Struik of kroonboom. Geen kwee. Nogal windvast. Gezond, behoudens in het Westen nogal vatbaar voor schurft. Kan goed in het koelhuis worden bewaard. Aanplant voor consumptiehandel afgeraden. Goed voor compôte, drogen en bevriezen.

Handperen.

42 **Belle Lucrative.** Bergamote Lucrative, Esperens Herrenbirne, Seigneur d'Esperen, Esperens Herrepäron. Belgische of Fransche peer van onbekende herkomst; Nederl. Boomgaard, gekl. plaat. Pollen zeer goed. Zeer goede bestuiver voor andere peren. Kan met eigen stuifmeel, vermoedelijk parthenocarpisch, goede oogsten leveren. Boom van slechts matige grootte doch van uitstekende vruchtbaarheid (beurtjaren) en meestal tevens gezond. De vrucht is tamelijk klein en door de roestachtige, bruine tint ook niet oogelijk, smaakt echter zeer goed. Rijpt in September–October. Voor den particulier een der beste peren, voor den handel slechts daar, waar de markt in het volle perenseizoen niet overvoerd wordt.

16 **Beuckes Butterbirne.** Beurré Beucke. Vermoedelijk Duitsch. Voor het eerst beschreven 1887. Deutsche Obstbauzeitung 1917, p. 332. Pollen goed. Matig groote boom van groote vruchtbaarheid. Korte, vaak onregelmatige peervorm, aan het steeleind stomp, middelmatig groot, groen, later geel, veelal blos, eenig roest, redelijk goed als handpeer voor September. Weinig duurzaam. Smaak best. Kroonboom of struik. Windvast, zeer gezond. Vroeg plukken.

32 **Beurré Alexandre Lucas.** A. L. Butterbirne. Rond 1870 in een bosch te Blois (Fr.) gewonnen. In 1874 in den handel gekomen. Deutschlands Obstsorten. Stuifmeel slecht. Triploïed. Bloei zeer vroeg. Zelfsteriel. Bloeit gelijktijdig met Bonne Louise, met Hollandsche Zomervijg, Précoce de Trévoux en Conseiller à la Cour. Boom flink. Vruchtbaarheid verschillend. De schrijver heeft slechte ervaringen. Elders, naar men bericht, beter, vermoedelijk al naar de bestuivingskansen. Vrucht groot, korte peervorm, groen, geel wordend, goed van smaak en handpeer voor December.-In koelhuis tot Februari–Maart. Gezond en windvast. Onderstam peer. Met tusschenveredeling ook wel kwee. Heet op eigen wortel vruchtbaar, hetgeen echter van andere zijden niet wordt bevestigd. Struik. Klei en zand.

20 **Beurré Clairgeau.** Clairgeau's Butterbirne. Fransche peer van 1848. Diploïed. Pollen zeer goed. Boom klein, zeer steil groeiend. Vrucht langwerpig, middelmatig tot groot. Groen met blos. Smaak matig tot slecht. Handpeer van minderen rang. Geeft plaatselijk echter voldoening. November. Struik. Veel schurft. Dankbaar voor bespuiting. Beschutting raadzaam. Vooral in het Zuidwesten des lands afgeraden. Kan in het koelhuis slechts 4 tot 6 weken worden bewaard. Bij rijpheid voor verzending te week.

25 **Beurré d'Amanlis.** Ruim een eeuw geleden ontstaan nabij Rennes (Fr.). Pollen slecht. Gezonde en vruchtbare peer, die in het algemeen van een buitengewoon slechte qualiteit pleegt te zijn. In Zeeland wordt zij ondanks alles toch aangeraden, o.m. als spil tusschen 4 of 6, nl. op kwee. Schurft dan minder en smaak iets minder slecht. Lijdt veel onder schurft en kanker. Slecht bewaarbaar. September.

5 **Beurré Hardy.** Poire Hardy, Gellerts Butterbirne, Beurré Gellert. Fransche peer, gewonnen door Bonnet te Boonen aan Zee. In den handel gebracht door J. L. Jamin te Bourg la Reine (Seine). Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Zelffertiel. Diploïed. Pollen goed. Kan worden bestoven door no 11, no 4 of Lectier. Boom groot, laat dragend. Later goed vruchtbaar. Vrucht groot tot zeer groot, groengeel, bijna geheel met bruin roest overdekt. Tamelijk korte peervorm. Goede, bij te vroegen oogst slechts matig goede handpeer, die tot in October reikt. In kook rose. Kroon-

boom of struik. Verdraagt kwee. Schurft en Monilia. Kan geruimen tijd worden gekoeld; verdraagt geen bewaring, liggende op hout of karton. Het groote bezwaar tegen deze peer is haar laat intredende vruchtbaarheid. Op kwee (dus op klei) ware de aanplant nog te overwegen. Productiviteit, smaak en gezondheid zijn dan beter.

21 **Beurré Superfin.** In 1844 gewonnen door Goubault te Millepieds bij Angers en 2 jaar later in den handel gebracht. Stuifmeel tamelijk goed. Matig groote en middelmatig vruchtbare peer. Vrucht kort peervormig, vleezige steel. Smaak tamelijk goed. In kook geel. October. Struik op kwee voor klei. Groeit dan echter slecht.

31 **Bonne d'Ezée.** In 1838 gevonden te Ezée bij Loches (Indre et Loire). Handpeer voor September. Zeer vruchtbaar. Onregelmatig gevormde vrucht. Smaak zeer goed. Pollen zeer goed.

19 **Calebasse de Tirlemont.** Gewonnen in de vorige eeuw, waarschijnlijk tusschen 1860 en 1880 bij Tienen (= Tirlemont) in België. Zie H. de Greeff: Onze Appels en peren, 4e serie.
Tamelijk groote boom, meestal vroeg en rijk dragend. Stuifmeel goed. Vraagt echter vreemd stuifmeel. Wanneer parthenocarpische vruchten ontstaan, zijn die klein en misvormd. Vrucht zeer groot, lang, wat onregelmatig en bultig, geheel bronskleurig. Goede handpeer voor October–November, soms tot Januari. Minder geschikt voor koelhuis. Struik op peer. Wordt in Friesland aanbevolen tot het omenten van oudere boomen. Gezond. Beschutting.

27 **Doyenné Boussoch.** Beurré de Mérode, Philippe Double, Dubbele Flip, Doppelte Philipsbirn, Doppelt Philip, Merodespäron. Filip. Belgisch. Vermoedelijk door Van Mons begin 19e eeuw gewonnen. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Bloei middelmatig vroeg. Pollen slecht. Boom groot en vruchtbaar. Zelffertiel. Vrucht kort, nadert tot bergamotevorm. Geelgroen met veel roestspikkels en weinig of geen blos. Matig goede tafelpeer. Korrelig vleesch. In kook geel rose. September. Kroonboom. Geringe tot matige, op natten grond tot sterke schurftaantasting. Windvast. Wordt slechts in Zeeland aanbevolen. Kan waarschijnlijk niet gehandhaafd blijven wegens den prijs, die meestal ver beneden dien van andere peren blijft. Kan geruimen tijd in het koelhuis worden bewaard.

24 **Doyenné d'Alençon.** Dechantsbirne von Alençon. Gewonnen door iemand te Alençon, rond 1840 in den handel gebracht door een boomkweeker aldaar. Pollen zeer goed. Kleine, vruchtbare boom. Korte, peervormige vrucht, geel met roest en luttel blos. Vleesch smeltend. Handpeer voor den winter. Vroege bloeier.

8 **Doyenné du Comice.** Vereins Dechantsbirne. Gewonnen door den tuinbouwbond te Angers. Droeg voor het eerst in 1849. Leroy, Dictionnaire de Pomologie II, 1869, p. 61. Boom matig of tamelijk groot. Wat traag en slechts middelmatig, soms zelfs slecht vruchtbaar. Bloeit laat. Pollen goed tot zeer goed. Diploïed. In Zweden bleek Nouveau Poiteau een der beste bestuivers; hier wellicht ook. Middelmatig tot groot, peervorm zonder insnoering, groen, later geelgroen met veel roest, soms wat blos. Goede tot buitengewoon goede, handpeer voor October tot in November. In kook rose. Struik of in het Zuiden wellicht kroonboom, doch in Zeeland als zoodanig afgeraden wegens windbeschadiging. Verdraagt kwee. Waar de grond het toelaat wellicht bij voorkeur kwee. Weinig schurft. Windvast. Smaakt op klei vaak aanmerkelijk beter dan op zand. De hooge prijs moet het mindere gewicht vergoeden. In het Noorden des lands nog weinig bekend.
Men kieze enthout van goede boomen. Tot Februari, soms Maart in koelhuis bewaarbaar, doch de smaak gaat dan verloren.
Ofschoon door het bijplanten van late bloeiers met goed stuifmeel zeer zeker aan de klachten omtrent onvoldoende vruchtbaarheid grond wordt ontnomen, blijft de situatie dezer peer min of meer onbevredigend. Een algemeene aanbeveling durven velen niet meer aan.

36 **Eva Baltet.** Gewonnen door P. Tomasse te Béarn, Frankrijk, rond 1890 in den handel gebracht door het kweekershuis Baltet te Troyes. Deutsche Obstbauzeitung 1917, p. 333. Pollen middelmatig tot goed. Flinke boom, tamelijk vroeg dragend. Vruchtbaarheid nog on-

voldoende nagegaan. Peer groot, korte peervorm, groen, later geel met flinken blos, fraai, goed als handpeer. October. Gezond. Verdraagt kwee. Het voorloopig oordeel over deze peer is gunstig.

22 **Jut.** Poire Yat. Gute Graue. Gråpäron. Dubbele Jut. Koningsjut. Middeleeuwsche, vermoedelijk Nederlandsche peer. Pollen slecht. Bij een oriënteerende bestuivingsproef te Breda gaven Beurré Giffard, B. Beucke, Triomphe de Vienne goede vruchtzetting, Beurré Hardy, Noordholl. suikerp., Zwijndr. Wijnpeer daarentegen geen of slechte vruchtvorming.
Boom zeer groot, doorgaans niet te vruchtbaar. In Zuid-Limburg echter wel goed dragend. Vrucht klein, peervormig, bronskleurig. Zeer goed als handpeer en voor compôte. In kook rose. Dubbele Jut en Koningsjut zijn vrij zeker te beschouwen als selecties uit Jut, die wellicht wat gezonder zijn. Naast elkaar geplant op denzelfden onderstam gaan de gewone Jut en de verbeterde weer op elkaar gelijken als enten van één boom. Kroonboom. In veel streken schurft. De Jut is een poging met moderne hulpmiddelen waard om in eere te worden hersteld. De prijs is namelijk goed.

43 **Madame Treyve.** Souvenir de Madame Treyve. In 1858 gewonnen door den Heer Treyve, boomkweeker te Trévoux (Ain). Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Boom niet groot; vroeg en rijk dragend. Zonder vreemd stuifmeel goed vruchtbaar. Pollen zeer goed.
Vrucht tamelijk groot; groen of geel. Smaak zeer goed. Week en voor verzending niet bijzonder geschikt. Weinig ziekte. Aanbevolen in Groningen. Ook in district V goed gedijend.

15 **Nouveau Poiteau.** Neue P. Belgische peer, gewonnen door Van Mons. Droeg voor het eerst in 1843. Deutschlands Obstsorten. Gekl. plaat. Bloei laat. Diploïed. Pollen goed. Vrij zeker een goede bestuiver voor Doyenné du Comice. Boom matig groot, vroeg en buitengewoon-vruchtbaar. Vrucht peervormig met eigenaardigen onregelmatigen top. Groen-geel met roest en in sommige streken luttel blos, Vleesch zeer zacht en smeltend, smaak vaak heel flauw, bij minder goeden oogst en zonnig weer beter, vooral op klei. Snel buikziek. Matig goede handpeer voor November. Struik op peer of kwee. Gezond. Windvast.
De beteekenis van N.P. lag eenerzijds in de rijke vruchtbaarheid, anderzijds in de geschiktheid voor bestuiving van no 8. Nu deze laatste met meer voorbehoud wordt aanbevolen, meenen we dat ook voor N.P. te moeten doen.

12 **Pitmaston Duchess.** Williams Duchess. De oorspronkelijke naam „Pitmaston Duchesse d'Angoulême" is reeds vroeg door Hogg losgelaten. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Gewonnen door Williams te Pitmaston bij Worcester rond 1865. Bloei laat. Triploïed. Pollen slecht tot tamelijk slecht. Kan worden bestoven door no 39. Gedeeltelijk zelffertiel. Vruchtbaar. Vrucht middelmatig groot tot zeer groot, groen, later fraai geel met roest bij steel. Geen blos. Peervormig, iets rinsch of wrang, vooral op kwee. Goede tafelpeer voor October. Kan tot Januari in koelhuis duren. Struik op peer of kwee. Groote boom, breed groeiend. Vraagt beschutting. Druipt. Rot vaak op den boom. Soms schurftig. Zand en klei, geen natte grond. Wordt slechts in de kustprovincies (echter met uitzondering van Zeeland en Friesland) aanbevolen.

Souvenir du Congrès. Andenken an den Kongress. Gewonnen door Morel te Lyon Vaise. Droeg voor het eerst in 1863. Zie Gauchers Pomologie, no 28. Gekl. pl. Pollen dubieus. Vruchtbare, matig groote boom. Vrucht groot tot zeer groot; onregelmatige, lange peervorm, wat dik bij den steel, fraai geel met blos. Smaak goed, behoudens niet zelden muskussmaak. Bruikbare handpeer voor September–October. Struik, niet op kwee. Beschutting raadzaam; wil goed ontwaterden grond en warme standplaats. Schurft!

6 **Triomphe de Vienne.** Gewonnen door Jean Collaud, bijgenaamd Côte te Montagnon (Isère) in Frankrijk. In den handel gebracht door Cl. Banchet te Vienne (Isère). Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Volgens Rawes veel behoefte aan vreemd stuifmeel. Een goede bestuiver is Clapp's. Diploïed. Pollen zeer goed. Boom wat traag in het dragen. Later vaak wel, doch stellig niet altijd, goed vruchtbaar en de oorzaak dezer onbetrouwbaarheid is niet bekend. Vrucht

groot, vaak zeer groot, peervormig, geel met soms veel roest; geen blos. Zeer goede handpeer voor September. In kook witrose. Struikvorm op peer, kan ook, met tusschenstam, op kwee. Zand of klei. Beschutting. Wordt vaak te vroeg geplukt. Moeilijk te bewaren indien de vrucht rijp is. Kan 4 tot 6 weken in koelhuis vertoeven.
Een goede vrucht, maar, zoolang de middelen niet bekend zijn om de productiviteit wat zekerder te maken, is voorzichtigheid aangeraden.

C. Beproevenswaardige varieteiten

40 **Beurré Lebrun.** In 1856 gewonnen door den Heer Gueniot, kweeker te Troyes in Frankrijk. Pollen tamelijk goed. Vooral goed dragend met 4 en 6. Een wel vruchtbare tot zeer vruchtbare en heel groote peer, doch door den muskussmaak van mindere qualiteit als handpeer. Bij vroeg plukken is de muskussmaak minder sterk. Voor den inmaak is inmiddels juist de muskussmaak van groote waarde. Leent zich ook voor bevriezen en drogen. In den kook wit. Struik of stamboom. Weinig schurft.

50 **Directeur Hardy.** Nieuw. Aanwinst van Baltet-frères te Troyes. Recent. Octoberpeer voor tafelgebruik. Vrucht van middelbare grootte en van zeer goede qualiteit. Vroeg en willig dragend. Vrij van schurft, althans voorzoover tot nu toe waargenomen.

38 **Forellenbirne.** Nieuw. Volgens sommigen Nordhäuser Forellenbirne. Oude Duitsche peer uit Halle en daar rond 1800 door Büttner gewonnen. Groei steil. Pollen slecht. Wanneer de vrucht gezond is, is deze peer zeer fraai. Late herfst. Zou hier te lande gezond en vruchtbaar zijn en aanbeveling verdienen.

47 **Gratioli of Jersey.** Oude peer van de Kanaaleilanden, waar in 1843 nog slechts één enkele boom — de eerste vermoedelijk — van deze verscheidenheid aanwezig was. Leroy, Dict. de Pomologie. Pollen tamelijk goed. Vruchtbaar en voor hoogstam wel aanbevolen. Middelmatig groote, geel gekleurde peer met wat roestplekjes. De rijpingstijd is September–October. Goede handpeer. De boom heeft de reputatie van goede gezondheid.

53 *** Groninger Juttepeer.** Nieuw. Naar gegevens van den Heer Ir J. Heemstra. Gewonnen in 1928 als zaailing van Beurré Beucke. De oorspronkelijke boom staat sinds 1940 op den proeftuin te Noordbroek.
Gezond groeiende boom. Vrucht in vorm en grootte gelijkend op Hertogin Elsa. Rijpt gelijktijdig met Jut. Smaak „iets Juttepeerachtig".

48 **Leon Ponçaint.** Herkomst onbekend. Stuifmeel goed. Draagt ook zonder vreemd stuifmeel. Bloei middentijds. Steile, eenigszins slappe groei. Rijkdragend. Geen beurtjaren. Ronde, betrekkelijk kleine, zeer smakelijke vrucht, die vlak na Clapp's rijpt. Kan eenigen tijd duren. Zaailingonderstam. Weinig ziekte. In Friesland aanbevolen.

34 **Nec Plus Meuris.** Nieuw. Beurré d'Anjou. In 1822 door Van Mons gewonnen. Leroy, Dict. de Pomologie II, 1869, p. 460. Matig groote boom. Stuifmeel tamelijk goed. Vrucht tamelijk groot, bleek groengeel met luttel blos. Smaak en qualiteit goed. Of deze peer voor ons land geschikt is, weet men niet. Vroegere kennismaking moedigt niet aan. Misschien echter, dat de tegenwoordige ziektebestrijding en bemesting er iets van maakt. Uit Zeeland komen klachten over geringe vruchtbaarheid. November. Goed voor koelhuis.

28 **Oomskinderpeer.** Kruidenierspeer. Waarschijnlijk Zuidhollandsche aanwinst rond het midden der vorige eeuw. Zou door de familie Kruidenier nogal verspreid zijn. Bloeit laat. Stuifmeel goed. Boom groot en zeer laat, nl. eerst na 10–15 jaar vruchtbaar. Zelfs grootere boomen dragen soms nog zeer onvoldoende. Met tusschenveredeling op kwee is het wel beter, maar de vruchtzetting blijft onzeker. Schurft. Vrucht klein, kort, bijna bergamote-vorm, geel, matig lange steel, goed als handpeer. Augustus. Kroonboom. Ringworm. Windvast. Wordt bijna overal afgeraden. In het Noorden nog aanbevolen. In Zeeland als windschutsel.
Volgens een der medewerkers zou bij ruime bemesting de onvruchtbaarheid kunnen worden verholpen doch zulks is stellig niet steeds het geval.

52 *** President Drouard.** Nieuw. Goede late peer. Zeer vruchtbaar en gezond (notitie van Ir. v. d. Slikke). Duurzaam.

51 *** President Loutreuil.** Nieuw. Volgens notities van den Heer Lijsten. Late

peer, bij gewone bewaring spoedig buikziek, in koelhuis tot ± 1 Maart goed. Smaak goed, sappig, licht gemuskeerd. Zou in West-Friesland reeds eenige jaren in cultuur zijn.

35 **Provisiepeer.** Door G. A. van Rossum te Naarden in 1916 gewonnen. In 1931 bekroond en beschreven in 1932 Maandbl. Ned. Pom. Ver., p. 96. Matig groote boom. Waarschijnlijk vroeg goed vruchtbaar. Pollen tamelijk goed. Peer middelmatig groot, roestbruin, goed als stoofpeer voor herfst en winter, tot in de lente toe. In kook rood. Duurt in koelhuis tot Mei.

Sucrée de Montluçon. In 1812 in den schooltuin van het college te Montluçon (Allier) door den Heer Rochet, tuinman aldaar, gevonden. Pollen vermoedelijk slecht. Groei sterk. Zeer vruchtbaar. Tamelijk groote, betrekkelijk korte, groene, later gele peer met weinig roest. October. Zeer goede tafelpeer. Weinig aan schurft onderhevig. Wordt wel gezegd een „verbeterde Curé" te zijn. De bruikbaarheid in Zeeland, Noord-Frankrijk en Wageningen doet onderstellen, dat deze peer ook in Zuid-Limburg en de Zuidelijke zandstreken, alsmede in het rivierkleigebied goed zal blijken te voldoen.

Gebruik.
Voor de verwerking komen in de eerste plaats in aanmerking de stoofperen (keuken) en peren met muskussmaak, zooals Bon Chrétien en Beurré Lebrun (met sap koken of bevriezen). Deze laatste variëteiten laten zich ook drogen. Voor zoete most zijn onze peren weinig geschikt. Evenmin leenen zij zich goed voor cider. Over perenstroop geen verdere gegevens. Perenhout heeft aanmerkelijke handelswaarde.

PERZIK.

Ziekten.

a. *Smalbladigheid.* Gelijkend op vitrose der pruimen. Komt algemeen voor, zoodat de vraag is gewettigd of de hieronder genoemde, vegetatief gereproduceerde variëteiten te onzent niet alle voor 100% zijn aangetast. Gezonde boomen heb ik althans niet aangetroffen. Invloed op productie en groei onbekend, doch vermoedelijk zonder beteekenis. De vitrose verschijnselen zijn overigens ook op de bladeren zeer zwak en worden veelal niet opgemerkt.

b. *Bladvlekjes.* Op de bladeren vertoonen zich eigenaardige, vaak tamelijk groote, bleeke vlekken met niet zelden boogvormige contouren. De invloed op groei en productie schijnt te mogen worden verwaarloosd. Schoone uit het Westland is vaak aangetast.

Taxonomie.
De nieuwe bewerking der paragraaph, die ik mij had voorgesteld, aan de hand van recente gegevens, verzameld bij de keuring van den opstand van twee belangrijke verzamelingen, moet achterwege blijven, daar ik mijn notities en het herbariummateriaal niet onder mijn bereik heb. Uit het geheugen kan ik toch een paar belangrijke resultaten aangeven, welke bij de contrôle op rasechtheid van dienst kunnen zijn.
Bladeren. Er zijn bij de perziken dezer rassenlijst slechts drie bladvormen; deze zijn scherp gescheiden.
a. bladeren met *groote niervormige klieren.* Klieren veelal op steel en schijfbasis, blad ondiep gekarteld, matig lang gesteeld, weinig vatbaar voor meeldauw.
b. bladeren met *kleine, ronde klieren.* Klieren zelden op steel, meestal alleen op schijfbasis, blad ondiep gekarteld, in het algemeen zeer weinig dieper dan in de eerste groep, blad matig lang gesteeld, weinig vatbaar voor meeldauw.
c. bladeren *zonder klieren.* Deze zijn iets korter gesteeld, de bladrand is tamelijk diep gezaagd en vaak eenigszins meer geplooid of geplisseerd. Vatbaar voor meeldauw.
Variëteiten met dooiergeel vleesch vertoonen in de bladeren ook een okergele bijkleur, die bij bepaald licht aan den bebladerden struik een geelgroene tint kan geven.
Het zoeken naar andere bladkenmerken is volkomen doelloos.
Bloemen. Naar de grootte laten zich de bloemen verdeelen in *groote, tamelijk kleine* en *kleine.* In deze rassenlijst zijn de kleine en tamelijk kleine beide als klein aangegeven. In de warmte gegroeide bloemen plegen grooter te zijn dan die in de koude buitenlucht. Een photo is in dat verband duidelijker dan een opgave van de maat in mm.. Ik heb echter hier geen gelegenheid photo's voor reproductie uit te zoeken.
Naar de kleur der petalen onderscheid ik *wit* (zeldzaam), *licht rose* (b.v. Wil-

der), *gewoon rose* (b.v. Amsden) en *donker rose.* Bij grootbloemige variëteiten zijn de kleurverschillen het duidelijkst. Jonge bloemen hebben een oranje- of *meniekleurigen* bloembodem. Staat echter de kroon op het punt om af te vallen, dan is die kleur alleen maar zoo gebleven bij die variëteiten, waarvan later in het jaar de vruchtvleeschkleur dooiergeel is. Bij de andere variëteiten is de kleur overgegaan in die van *oud leer* of dood blad of de kleur is *groenachtig* geworden. In de serre is gebleken, dat deze kenmerken tamelijk betrouwbaar zijn.
Vruchten. De caracteristica der vruchten zijn meer gecompliceerd en vooral ook nogal modificabel en voor een kort exposé ook minder geschikt. Zij hebben allereerst betrekking op de beharing, die òf wel aanwezig is in den vorm van een *donzige of viltige* haarbekleeding, òf wel geheel en al *ontbreekt.* Het vruchtvleesch is *dooiergeel* of heeft als grondkleur een *groenachtig witte tint* of geheel *rood.* Rond den steen is, behalve bij de witbloeiende en bij een geheel roode variëteit, een roodkleuring in het vleesch waar te nemen, die *zeer gering* kan zijn of *tamelijk sterk* of zeer sterk en zich tot nabij de huid kan voortzetten.
De smaak is *flauw* of *zoet en aromatisch.* Het vleesch kan sterk aan den steen *hechten* of de steen ligt *los* of is slechts met enkele vezels gehecht.
De vruchtvorm is *rond* of *langwerpig* en in dat geval is ook de steen meer langwerpig en toegespitst. Verder is de vrucht *sterk of zwak dorsiventraal* en *sterk of zwak asymmetrisch.*
De steenkleur is *lichtbruin* of *donkerbruin* tot rood.
De huid kan zijn *geel of oranje* of *zeer bleek groengeel* en voorzien van een blos, die verschillend kan zijn: *gemarmerd, gevlamd* of *gepoederd* of wel gemarmerd of gevlamd èn gepoederd. Sommige perziken hebben zeer *weinig blos,* andere *veel* of middelmatig veel, doch de blosvorming staat zeer sterk onder den invloed van uitwendige factoren. Ook de plaats van de roodkleuring verschilt.
De tijd van rijping loopt uiteen van (in koude serre te Breda) *medio Juni* tot *einde October.* Hierop heeft de standplaats (stookserre, koude serre, open lucht), het luchten en de streek aanmerkelijken invloed. De opgegeven tijden van rijping zijn ontleend aan koude serres te Breda.
De *grootte* hangt af van de bezetting van den boom en van de variëteit.
Brigg's Red May is steeds klein, Sea Eagle altijd bijna kloek.
Aan den top kan een *horentje* voorkomen. Sommige perziken zijn meestal niet gehoornd, doch waren het in 1940 wel.

Overzicht

	District						
A. Algemeen sortiment.	I	II	III	IV	V	VI	Rijping
Perziken voor de stookkast							
3 Amsden June	x	x	x	x	x	x	3e–4e
4 Hale Early	x	x	x	x	x	x	5e
1 May flower	x	x	x	x	x	x	1e
2 Victor	x	x	x	x	x	x	2e
42 Canada	x	x	x	x	x	x	3e–4e
C. Beproevenswaardige variëteiten.							
18 Tos China Sept.	–	–	–	–	–	–	zeer laat
26 Tos China Nov.	–	–	–	–	–	–	uiterst laat
Perziken voor koude kast							
17 Alexis Lepère	x	x	x	x	x	x	
3 Amsden June	x	x	x	x	x	x	
9 Baltet	x	x	x	x	x	x	
40 Belle de Doué	x	x	x	x	x	x	
23 Belle Impériale	x	x	x	x	x	x	
42 Canada	x	x	x	x	x	x	
8 Duchess of Cornwall	x	x	x	x	x	x	
5 Duke of York	x	x	x	x	x	x	
6 Dymond	x	x	x	x	x	x	

	District I	II	III	IV	V	VI
19 Elberta	x	x	x	x	x	x
7 la France	x	x	x	x	x	x
28 Grosse Mignonne	x	x	x	x	x	x
32 Greta Jonker [1]	o	o	x [1]	o	o	o
4 Hale Early	x	x	x	x	x	x
10 July Elberta	x	x	x	x	x	x
41 Kestrel	x	x	x	x	x	x
1 May flower	x	x	x	x	x	x
13 Montagne	x	x	x	x	x	x
15 Noire de Montreuil	x	x	x	x	x	x
11 Peregrine	x	x	x	x	x	x
14 President Griepenkerl	x	x	x	x	x	x
20 Reine des Vergers	x	x	x	x	x	x
16 Royal George	x	x	x	x	x	x
21 Schoone uit het Westland	x	x	x	x	x	x
22 Sea Eagle	x	x	x	x	x	x
12 Theophile Sueur Hort. Holl.	x	x	x	x	x	x
2 Victor	x	x	x	x	x	x
24 Vilmorin	x	x	x	x	x	x
43 Wilder	x	x	x	x	x	x
Perziken voor buiten						
3 Amsden June	x	o	o	o	x	x
27 Kernechter vom Vorgebirge	x	o	x	o	x	x

C. Beproevenswaardige variëteiten.

	I	II	III	IV	V	VI
31 Belle de Beausse						
36 Blondeau						
27 J. H. Hale						
33 Mevrouw Ide [1]	o	o	x [1]	o	o	o
39 President Luizet						
25 Prince of Wales						
36 Professor Rudolph						
18 Tos China September	Voor stookserre					
26 Tos China November	Voor stookserre					

[1] Alleen voor het Noorden des lands.

17 **Alexis Lepère.** In 1876 door A. Lepère, kweeker te *Montreuil* verkregen uit een Duitsch zaaisel. Rietsema, De Perzik. Bloem klein. Bladklier afwezig. Bleek geelgroen met weinig blos. Steen los. Smaak zeer goed. Meeldauw! In koude serre midden Augustus (nl. ± 5–20 Augustus). Voor koude serre.

3 **Amsden June.** Amsden. Amerikaan, gewonnen door L. C. Amsden te Carthago Missouri in 1868. Rietsema, De Perzik, p. 8; Schaal, Stein- und Beerenobst. Gekl. pl.
Bloem groot. Bladklieren rond. Flinke blos op groenwitten grond. Steen hechtend. Buiten eind Juli, koude serre ± 20 Juni tot 5 Juli, smaak matig tot goed, grootte flink. Vruchtbaar. Stook, koud glas, buiten. Een der meest aanbevelenswaardige perziken. Komt vaak onder verkeerde benaming voor.

9 **Baltet.** Aanwinst, verkregen door Baltet te Troyes omtrent 1866. Voor het eerst beschreven in 1878 (Revue Horticole). Zie verder Meilleur Fruits en Catalogue descriptif.
Een goed smakende perzik voor het late seizoen. Buiten rijpt de vrucht eerst eind October, indien zij tenminste rijpt. In koude serre eind September. Bloem klein. Bladklieren afwezig. Stempelpunt op uitsteeksel. Steen los. Vleesch rood om steen. Flinke blos.

31 **Belle de Beausse.** Schöne von Beauce. Belle de Beauce. De spelling Beauce berust op een misverstand. In de eerste helft der 18e eeuw gewonnen door J. Beausse, tuinder te Montreuil. Bloem groot. Bladklier rond. Matige blos op bleek groengelen grond. Steen los. Kloeke vrucht. Smaak zeer goed. Buiten midden September, in koude serre midden Augustus gereed. Perzik voor koud glas.

40 **Belle de Doué.** Schöne von Doué. In 1839 te Doué in Frankrijk gewonnen door den Heer Dimas-Chatenay. Met gekleurde plaat afgebeeld door Decaisne in Jardin fruitier du Muséum. Vruchtbare boom. In koude serre 4–15 Augustus. Bleekgeel met lichten blos. Steen los; smaak zeer goed. Bloemen klein, klier rond.

23 **Belle Impériale.** Toevalskind in 1861 te Montreuil gevonden. Rietsema, De Perzik, p. 26. Bloem klein. Bladklier rond. Steen los. Tamelijke blos op geelachtigen grond. Smaak zeer goed. Vruchtbaar. In koude serre eind Augustus rijp (± 19 Augustus tot 1 September).

36 **Blondeau.** In 1806 door J. Blondeau te Montreuil gewonnen. Rietsema, De Perzik, p. 25. Bloem klein. Bladklier rond. Flinke blos op groenwitten grond. Steen los. Smaak goed. Vruchtbaar. Rijp 5–18 Augustus in koude serre.

42 **Canada (Précoce de Canada).** Nieuw. Amerikaansche variëteit, die aanmerkelijke overeenkomst vertoont met Amsden, echter wat beter van qualiteit is. De bloesem is als bij Amsden. De vorm der bladklieren kan ik uit het geheugen niet opgeven.

8 **Duchess of Cornwall.** Gewonnen en in 1901 in den handel gebracht door het kweekershuis Rivers te Sawbridgeworth onder den naam Duchess of York; later, in verband met homonymie verdoopt. Bloem groot. Bladklier langwerpig.
Maisgeel met weinig blos. Steen los. Smaak zeer goed. In koude serre ongeveer van 5 tot 15 Juli.

5 **Duke of York.** In 1902 in den handel gebracht door het kweekershuis Rivers te Sawbridgeworth in Engeland. Rietsema, De Perzik, p. 11. Bloem groot. Bladklieren langwerpig. Flinke blos op bleekgroenen grond. Steen los. Rijpt in koude serre ongeveer tusschen 1 en 20 Juli. Smaak middelmatig. Grootte flink. Zeer vruchtbaar. Koud, buiten.

6 **Dymond.** Engelsche perzik van het kweekershuis Veitch te Exeter en tegen 1863 in den handel gebracht. Rietsema, De Perzik, p. 17. Bloem groot, bladklier geen. Flinke blos op bleekgroengelen grond. Rijpt tusschen 3 en 20 Augustus in koude serre, buiten vermoedelijk een maand later. Steen los. Smaak goed. Buitengewoon vruchtbare perzik. Koud.

10 **July Elberta.** Van de talrijke „Early Elberta", die in den handel zijn gekomen, blijkt er één inderdaad een verbetering te zijn, nl. een, die in den handel werd gebracht door Stark Bros. te Louisiana, vanwaar wij het materiaal betrokken. De vrucht lijkt veel op die van Elberta, doch is een paar weken vroeger. Bloem klein, bladklier langwerpig. Gezondheid en productiviteit lijken goed.

19 **Elberta.** Hedrick Cyclopedia. Gewonnen door S. Rumph te Marshallville, Georgia in 1870. Bloem klein. Klier langwerpig. Oranjegeel met matigen blos. Vleesch oranjegeel. In koude serre 20–30 Augustus. Vruchtbaar. Sterke variëteit, die in uiteenloopende omstandigheden goed thuis is. De kleur der vruchten doet deze gemakkelijk verkoopen; bovendien is de vrucht goed bestand tegen vervoer en duurzaam. De smaak is minder nobel dan die van de meeste andere perziken.

7 **La France.** Vóór 1887 te Montreuil in Frankrijk gewonnen. Rietsema, De Perzik, p. 19. Bloem groot. Bladklier rond. Matige blos op groengelen grond. Steen los. Smaak zeer goed. In koude serre van 13–28 Juli rijp. Vruchtbaar. Goed stuifmeel.

28 **Grosse Mignonne.** Grosse Mignon. Grosse Lieblingspfirsich. Rietsema, De Perzik, p. 22. 17e eeuwsche Fransche verscheidenheid. Bloem groot. Bladklier rond. Flinke blos op witgroenen grond. Steen los. Rijpt in koude serre van 1–20 Augustus. Smaak zeer goed. Draagt goed. Koud.

32 **Greta Jonker.** Gewonnen door M. Visser te Naarden.
Bloem middelgroot, bladklier dubieus. Vrucht geelachtig met weinig blos, vleesch witachtig, rood bij steen, steen los, grootte middelmatig. Smaak goed. Zeer vruchtbaar en rijp in koude serre na Amsden. In Noord-Friesland geeft de berichtgever op: Juli–Augustus. In Noord-Brabant waarschijnlijk een paar weken eerder.

4 **Hale Early.** Précoce de Hale. Amerikaan uit Ohio. Rond 1850. Rietsema, De Perzik, p. 10; Mas Le Verger. Gekl. pl.
Bloem groot; bladklieren rond. Flinke blos op bleekgelen grond. Steen los. Rijpt in koude serre ± 26 Juni–13 Juli. Zeer vruchtbaar. Smaak goed; grootte matig. Stook, koud glas, buiten. Uitstekend pollen.

27 **J. H. Hale.** Oranjeperzik (falso). Gewonnen door J. H. Hale te Glastonbury. Connecticut U.S.A. en in 1912 in den handel gebracht door Stark Louisiana; Hedrick, Cyclopedia, p. 176. Bloem klein. Klier langwerpig. Vrucht oranje met matigen blos. Vleesch oranje. Medio September; koude serre goed half Augustus. Smaak goed. Steen los. Sommigen willen van dit soort perziken niet weten. De handel neemt de kleur echter goed op. Pollen matig goed. Vertoont veel overeenkomst met Elberta.

27 **Kernechter vom Vorgebirge.** Schaal, Stein- und Beerenobst, pl 14. In Duitschland is een polemiek gevoerd over de vraag of het adjectivum in den nominatief al dan niet een *r* moest hebben, want in het Duitsch is Baum masculini en in Pfirsich feminini generis. Ik houd mij aan de hierboven gebruikte schrijfwijze. Deze variëteit is niet een variëteit, zooals de andere hier genoemde. De verhouding is ongeveer zooals bij Dahlia's waar we één menigte niet zaadvaste variëteiten op naam hebben naast zaadvaste Enkele Mignon. De K. v. Vorgebirge is ook zaadvast, terwijl dat bij de andere perziken òf niet is nagegaan òf te dubieus is om het er op te wagen. Iedere steen, dien we uitzaaien, kan het gevolg zijn van kruisbevruchting door een ander type van perzik en zoodoende is er steeds gevaar voor verbastering. Bovendien mogen wij onderstellen, dat de syngame boomen in de omgeving van Merten, waaruit de populatie ontstond, wel zijn nagegaan op vruchtkenmerken, doch niet op bloesem en blad en wanneer niet sterk is ingeteeld, is zekere morphologische variabiliteit wel waarschijnlijk.
Geselecteerd in de streek tusschen Keulen en Bonn. Flink gekleurde, middelmatig groote, goed tot zeer goed smakende Septemberperzik met loslatenden steen voor buiten. Zaailingen verkeeren eerst een paar jaren in jeugdtoestand, d.w.z. hebben dunne twijgen, klein blad en bloeien niet. Later verandert dit alles en komen de kenmerken van normale geslachtsrijpe, of, zooals het ook wel eens door een groot dendroloog is gezegd geworden, seniele boomen.

41 **Kestrel.** Door het kweekershuis Rivers te Sawbridgeworth gewonnen en in den handel gebrachte perzik. Bunyard, Handbook.
Zeer vruchtbaar. Rijpt in koude serre ongeveer van 20 Juli tot 5 Augustus. Vrucht groengeel met flinken blos. Steen los, smaak goed. Bloemen groot, klier rond.

1 **Mayflower.** Early Wonder. Amerikaan van onbekende herkomst en ouderdom. Zie Hedrick, Cyclopedie of Hardy Fruits, p. 178. Schaal, Stein- und Beerenobst. Gekl. pl. Bloem groot, bladklier rond. Fraaie blos op groengeelachtigen grond. Grootte tamelijk. Steen vaak openvallend, hechtend. Buiten rijp vóór half Juli, in koude serre rond 10–30 Juni. Zeer vruchtbaar. Stook, koud, buiten. De vroegste onzer perziken en zeer verkoopbaar.

33 **Mevrouw Ide.** Aanwinst van den heer Ide te Wageningen, verm. tusschen 1905 en 1915. In 1926 door G. A. van Rossem in den handel gebracht. Bloem klein. Weinig blos. Vleesch wit. Smaak zeer goed. Vruchtbaar. Boom vaak minder gezond.

13 **Montagne.** Montauban. Vroege Montagne. Dubbele Montagne. Madeleine blanche. Reeds meer dan 200 jaren hier te lande bekend. Rietsema, De Perzik. Ned. Boomgaard. Gekl. pl.
Bloem groot; bladklier afwezig. Weinig blos op groenwitten grond. Vleesch zeer weinig rood bij den steen. Steen los. Smakelijke, behoorlijk groote perzik, die buiten rond 1 September, in koude serre een maand eerder, d.w.z. 30 Juli–10

Augustus, komt. De perzik heeft nog al last van meeldauw en vereischt daarom wat zorg. Overigens niet bijzonder vatbaar voor ziekte. Pollen matig goed.

15 **Noire de Montreuil.** Galande, Bellegarde. 18e eeuwsche, stellig Fransche perzik. Rietsema, De Perzik, p. 20. Bloem klein; bladklier rond. Flinke blos op bleek groengelen grond. Buiten veel blos. Steen los of hechtend. Buiten 1e week September, in koude serre 1–20 Augustus. Smaak zeer goed.

11 **Peregrine.** Engelsche perzik in 1906 door het kweekershuis Rivers te Sawbridgeworth in den handel gebracht. Rietsema, De Perzik, p. 17. Bloem groot. Bladklieren rond. Flinke blos op bleekgroenen grond. Steen los. Laatste week Augustus buiten, 20 Juli tot 5 Augustus in serre. Smaak goed. Groot. Zeer vruchtbaar. Koud glas of buiten.

14 **President Griepenkerl.** Noordduitsche perzik. Bloem groot. Bladklier langwerpig. Bleek groengeel met veel blos. Steen los. Smaak tamelijk goed. In koude serre 30 Juli tot 12 Augustus.

39 **President Luizet.** Recente variëteit, gewonnen door Gaillard te Brignais (Rhône) en voortgekweekt door Girerd. Rietsema, De Perzik. Bloem groot. Klier langwerpig. Bleek geelgroen met matigen blos. Steen los. Smaak goed tot zeer goed. In koude serre ± 20 tot 31 Juli. Duurzame vrucht. Koude serre. Zeer goed pollen.

25 **Prince of Wales.** Door Rivers te Sawbridgeworth in Engeland vóór 1875 gewonnen. Niet te verwarren met de nectarine van dien naam en niet te verwarren met de perzik Princess of Wales. Rietsema, De Perzik, p. 14. Bloem klein; bladklier langwerpig. Matige blos op bleekgelen grond. Steen los. Smaak goed. Buiten einde September, onder glas 17 Augustus tot 3 September. De boom is vruchtbaar. Oogt te weinig. Koud.

36 **Professor Rudolph.** Oude Duitsche soort, beneden Dresden in het Elbedal lang verbouwd en in 1909 onder dezen naam verspreid. Rudolph, Freilandzucht Pfirsichbaum, p. 66. Bloem groot. Bladklier langwerpig. Veel blos. Steen los. Goed van smaak. Vruchtbaar. In koude serre 30 Juli tot 10 Augustus. Deze vruchtbare en groote perzik slechts voor koude serre.

20 **Reine des Vergers.** Monstrueuse de Doué. Königin der Obstgärten. In 1843 gewonnen te Louresse Rochemenier arr. Saumur, Frankrijk. Rietsema, De Perzik, p. 21. Bloem klein. Bladklier lang. Flink blozende vrucht. Steen los. Smaak goed, buiten middelmatig. Kloeke vrucht. Vruchtbaar. Koud, buiten. Is vermoedelijk min of meer zaadvast. Rijpt buiten eind September. In koude serre 15–31 Augustus. Goed pollen.

16 **Royal George.** Engelsche Zwolsche. Ongeveer 200 jaar oude vermoedelijk Engelsche perzik. Rietsema, De Perzik, p. 18. Bloem klein. Bladklier afwezig. Flinke blos op bleekgelen grond. Steen los. Tamelijk groot. Zeer goed van smaak. Rijp September (koude serre 31 Juli tot 15 Augustus). Koude serre.

21 **Schoone uit het Westland.** Octoberperzik. Late Montagne. Afkomst onbekend. In het Westland reeds voor 1868 een oude bekende. Rietsema, De Perzik, p. 30. Ned. Boomgaard. Gekl. pl. Bloem klein. Bladklier rond. Geringe blos op groengelen grond. Flink groot. Begin October (koude serre 15–31 Aug.). Vruchtbare late perzik. Koud. Wordt in ons land wel verkocht onder den naam van Bon Ouvrier, 't geen onjuist is.

22 **Sea Eagle.** In 1881 door Rivers te Sawbridgeworth in den handel gebracht. Rietsema, De Perzik, p. 15. Bloem groot. Bladklier rond. Behoorlijke tot matige blos op bleekgeelgroenen grond. Steen los. Vrucht zeer groot. Smaak onder glas goed. Buiten September–October. Onder koud glas 19–31 Augustus. Koude serre. Vruchtbaar.

12 **Théophile Sueur.** Hort. Holl. Herkomst en ware naam onbekend. Bloem klein, bladklier rond. Bleekgroengeel met weinig blos. Steen los. Smaak goed tot zeer goed. In koude serre ± 20 Juli–3 Augustus rijp.

18 **Tos China. September.** Late, in koude serre in September–October rijpende perzik van onbekende herkomst. De verspreider in Europa schijnt te zijn Marcel Darnaud te Vion (Ardèche) Frankrijk.

26 **Tos China November.** Evenals de vorige vermoedelijk door Darnaud in den handel gebracht. Gelijkt op de vorige, doch rijpt in de koude serre eerst November.

2 **Victor.** Le Vainqueur. Sieger. Amerikaan, gewonnen door J. B. Bass in Texas eenige jaren voor de laatste eeuwwisseling. Rietsema, De Perzik, p. 7. Bloem groot. Bladklier lang. Eenige blos aan den top op geelgroenen grond. Tamelijk klein. Steen hechtend. Matig goed van smaak. Zeer vruchtbaar. Buiten rijp half Juli. In koude serre half Juni. Stook, koude serre.

24 **Vilmorin.** Een aanwinst van A. Lepère te Montreuil. In 1880 door A. Chatenay in den handel gebracht. Rietsema, De Perzik, p. 27; Catalogue descriptif 1927. Bloem klein. Klier rond. Flinke blos op bleekgelen grond. Vleesch witachtig. Steen los. Kloeke vrucht. Rijp, buiten ver in October, in koude serre half September. Voor koude serre.

43 **Wilder.** Nieuw. Een middentijds rijpende variëteit, gekenmerkt door goeden smaak en bleekrose, groote bloemen. Verdere détails thans niet beschikbaar.

Gebruik.

Over bewaring in koelhuizen vrijwel geen gegevens. Montagne en Elberta (indien ze naamecht zijn geweest) bleven 8–9 weken goed. De meeste glasperziken worden versch gegeten. Perzikenjam voldoet niet erg. Voor blik en koken in glazen kiest men variëteiten met dooiergeel vleesch.

PRUIM.

Ziekten.

a. *Vitrose* of smalbladigheid. Blad onregelmatig, doch vaak symmetrisch versmald en misvormd. Somtijds op de bladschijf mozaïekachtige vlekjes en in de schijf soms gaatjes, met groenen, eenigszins dikken rand in tegenstelling met de gaatjes veroorzaakt door hagelschotziekte, die een dunnen, bruinen rand plegen te hebben. Bij enkele pruimen, zooals Victoria en Jefferson, is de versmalling zeer in het oog loopend, bij andere kan men amper een vervaging van den gekartelden of gezaagden bladrand vaststellen. Groei en productie gaan door sterke vitrose aanmerkelijk achteruit.

b. *Bladvlekken.* Overeenkomstige verschijnselen als bij de perzik. Waargenomen bij Gele Kroosjespruim en Reine Claude d'Oullins.

c. *Witte adertjes.* Dit verschijnsel komt regelmatig voor bij Dubbelde Boerenwitte en kan, tenminste hier te lande, zelfs als variëteitskenmerk voor D.B.w. dienen. In hoeverre dit moet worden beschouwd als een aangeboren kwaal, dan wel als later opgetreden infectie, kan niet worden gezegd, zoolang niet is nagegaan of deze variëteit misschien in andere landen voorkomt zonder witte adertjes en of het mogelijk is door enting ook op andere variëteiten iets dergelijks teweeg te brengen.

Overzicht

	District					
A. Algemeen sortiment.	I	II	III	IV	V	VI
Pruimen voor buiten						
8 Althann	x	0	0	x	x	x
6 Czar	x	0	x	x	x	x
24 Early Laxton	x	0	0	x	x	–
2 Oullins	x	0	x	x	x	x
1 Victoria	x	0	x	x	x	x
13 Zoete kwets	x	x	x	x	x	x
B. Plaatselijk sortiment.						
5 Boerenwitte	x	0	x	0	0	x
4 Doyenné	0	0	x	x	x	x
9 Early Rivers	0	0	x	x	0	0
22 Jefferson	0	0	x	x	x	x
3 Kirkes	0	0	x	x	x	0
15 Metz	0	0	0	0	0	x
7 Reine Claude verte	0	0	–	–	x	x
10 Roode Eierpruim	0	0	–	–	x	–

	District					
C. Beproevenswaardige variëteiten.	I	II	III	IV	V	VI
32 Early Transparent Gage	–	o	–	–	–	–
42 Else	–	–	–	x	–	–
26 Englebert	–	–	–	–	–	–
23 *Denniston*	–	*o*	–	–	–	–
40 Monsieur Hâtive	–	–	–	–	x	–
39 Ontario	x	x	–	–	x	–
25 President	o	o	–	–	–	–
20 Reine Claude de Bavay	–	o	–	–	x	–
18 Reine Claude Boddaerts	–	o	–	–	–	–
19 Reine Claude de Brahy	x	o	o	o	o	o
29 Reine Claude Conducta	–	–	–	–	–	–
41 Reine Claude Vanbeers	–	–	–	–	x	–
30 Ruth Gerstetter	–	–	–	–	x	–
27 Utility	–	o	–	–	–	–
Pruimen onder glas						
Gewone pruimen (insititia etc.)						
24 Early Laxton	x	x	x	x	x	x
2 Oullins	x	x	x	x	x	x
27 Utility	x	x	x	x	x	x
1 Victoria	x	x	x	x	x	x
Japansche pruimen (salicina etc.):						
33 Burbank	–	–	–	–	–	–
31 Golden Japan	x	x	x	x	x	x
36 June Blood	–	–	–	–	x	–

D. Ongewenschte variëteiten.

Laxton's Bountiful	Slechte qualiteit
Formosa	Te weinig vruchtbaar
Honeymoon	Te laat rijp
Red Ace	Te laat rijp

A. Algemeen sortiment.

6 **Czar.** In den handel gebracht rond 1875 door het kweekershuis Rivers te Sawbridgeworth, Engeland. Bunyard, Handbook, p. 76. Schaal, Stein- und Beerenobst, p. 53. Gekl. pl.
Boom flink. Steile groei. Draagt na 3–5 jaar. Dan zeer vruchtbaar. Stutten. Kan worden geënt op Myrabolan B. Wellicht ook Tonneboer. Bloeit middel vroeg tot tamelijk laat. Pollen tamelijk goed. Zelffertiel. Vrucht blauw, tamelijk rond, matig tot tamelijk klein, vleesch geelgroen en niet al te week, smaak matig, rijp 1e helft Augustus. Tafelpruim van sobere qualiteit. Keuken. Sterk vatbaar voor loodglans. Overigens weinig ziekte. Stutten en dunnen.

24 **Early Laxton.** Nieuwe aanwinst van het kweekershuis Laxton. Een, volgens Johanssen l.c. matig zelffertiele, voor Victoriapollen dankbare, zeer vroege pruim, met pollen van middelmatige hoedanigheid, die Early Rivers zou moeten vervangen. Vruchtbaar. De vrucht is klein tot matig groot, bleek, roodachtig en redelijk van smaak. Rijpt buiten rond begin Augustus, in de koude serre een maand eerder. De boom blijft klein.
De vroege rijping maakt deze pruim geschikt, zoowel voor boomgaard als voor koude of warme serre; of zij de concurrentie tegen de veel grootere en ook zeer vroege June Blood zal volhouden, is bij glascultuur onzeker. Spint. Bladluis.

8 **Reine Claude d'Althann.** R. Cl. comte d'A., Count A. Gage. Graf A. Reneclode. Gewonnen in het huidige Tsjechoslowakije door Prochaska, tuinman bij Michael Joseph Graaf Althann te Swoyschitz en in 1867 voor het eerst beschreven. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl.
Boom flink, reeds zeer vroeg en rijk dragend. Twijgen kaal en blauwachtig. Pollen middelmatig goed. Zelfsteriel.

Bestuivers voor deze pruim, die middentijds bloeit, zijn volgens Zweedsche gegevens no 1, 2, 7, 22 en Nectarine pruim. Vrucht tamelijk groot, rond, rood, geel of groengeel gevlekt, vleesch goudgeel, niet te week, zeer smakelijk, steen los, rijp rond 31 Augustus. Zeer goede tafelpruim. Gezond. Barst gemakkelijk.

2 **Reine Claude d'Oullins.** Massot. Oullins Gage. Washington (falso). Als zaailing gevonden te Coligny in Frankrijk en 1860 in den handel gekomen. Catalogue descriptif 1927, p. 469.
Bloei middentijds, wellicht iets vroeger dan no 1. Zelffertiel. Goed pollen. Bestuift no 7, 16 en (volgens Johanssen l.c.) Nectarinepruim. Boom flink. Hout kaal. Draagt eerst na 4 tot 6 jaar, dan echter goed. Vrucht rond, middelmatig tot groot, bleek groengeel tot geel, matig vast en bleekgeel van vleesch, steen los, smaak meestal goed, bij overmatig behang in natte, weinig zonnige zomers flauw, half Augustus. Goede tafelpruim. Men geve den boom ook bij matig behang stutten. Vitrose. Overigens een gezonde boom. Zelden voor serre aanbevolen, tenzij als groote boom.

1 **Victoria.** Victoriablomme, Dronning Victoria, Reine Victoire. Engelsche pruim uit Sussex. Rond 1840 in den handel gekomen. Schaal, Stein- und Beerenobst, p. 47. Gekl. pl.
Bloei middentijds. Zelffertiel. Matig goed tot zeer goed pollen. Bestuift verscheiden andere pruimen. Volgens Zweedsche gegevens no 3, 7, 8, 9, 17, 22 en Nectarinepruim. Boom klein. Hout wollig. Vroeg en rijkdragend. Vrucht langwerpig, groot, rood, vast en geel van vleesch, steen los, smaak goed, tweede helft Augustus rijp. Goede tafelpruim. Fabriek. Dikwijls zal dunnen der vruchten noodzakelijk zijn. Vatbaar voor loodglans, vitrose en monilia. Boomgaard en serre. Goed voor het koelhuis.

13 **Zoete Kwets.** Waarschijnlijk oude pruimsoort. Herkomst onbekend. Ofschoon deze kwets in het buitenland waarschijnlijk wel voorkomt, durf ik het niet aan om namen als Grosse Zuckerzwetsche, Stora Sockersviskon en dergelijke als synoniemen op te geven. Boom flink. Twijgen kaal. Bloei tamelijk laat. Zelffertiel. Goed stuifmeel. Vrucht langwerpig, middelmatig groot, blauw, vast, zoet, steen los. Een der weinige echte kwetsen, die als tafelpruim bruikbaar is. September. Barst niet bij regen. Ook in de keuken een goede kwets. Gezond en vruchtbaar.

B. Plaatselijk sortiment.

5 **Dubbele Boerenwitte.** Prune virginale, Altesse blanche, Jungfernpflaume. Hvit jungfruplommon. Dubbele Witte Wijnpruim. Zeer oud, wellicht Nederlandsch. Droeg 200 jaar geleden in Scandinavië een Nederlandschen naam. Nederl. Boomgaard, no 13. Gekl. pl. Vergelijk no 4. Boom matig groot en bij goede bestuiving reeds zeer vroeg en goed dragend. Bloeit laat. Heeft geen stuifmeel. Zou soms slecht ontwikkelden stamper hebben en daardoor wel eens minder goed dragen. Zelfde bestuivingsmogelijkheden als no 4 volgens Johanssen l.c. soms ook no 7. Is van Doyenné onderscheiden door het blad, dat meestal matig groot is, vaak geelwit geaderd alsof het mozaïekachtige verschijnselen vertoont. Randinsnijding diep. Tanden meer breed dan insnijdingen diep zijn. Bladsteel en hoofdnerf onduidelijk behaard. Twijgen ruig. Vrucht middelmatig groot, rond, geelwit matig week vleesch, steen los, smaak goed tot zeer goed. Goede tafelpruim voor midden tot eind Augustus. Weinig loodglans. Weinig zaagwesp. Overigens geen gegevens. Vrucht beter bewaarbaar dan no 4.

4 **Doyenné.** Dojené, Donjumer. Draagt in veel streken bezuiden den Rijn den naam Dubbele Boerenwitte (zie no 5). Beide zijn, ondanks de overeenkomst, goed te onderscheiden. Beschrijving vruchtsoorten, 2e Reeks, p. 108. Zeer oude pruim van onbekende herkomst. Wordt reeds 200 jaar geleden genoemd. Bloeit laat. Heeft geen stuifmeel. Eischt derhalve bestuiving van andere late bloeiers. Daartoe kunnen dienen Hauszwetsche no 10 en 15 en soms no 2. Boom flink en bij goede bestuiving op bevredigende wijze vruchtbaar. Blad groot, donker groen, met diepe randinsnijdingen (meer diep dan de tanden breed zijn) en zeer ruigen bladsteel en hoofdnerf. Twijgen ruig. Vrucht middelmatig groot, langwerpig, geelwit, vleesch week en witachtig. Steen los. Smaak goed tot zeer goed. Goede tafelpruim voor 2e helft Augustus. Gezond. Weinig

last van de pruimenzaagwesp. Vatbaar voor spint. Vrucht wat teer bij verzending. Volgens sommigen ongeschikt voor enting op varkenspruim.

9 **Early Rivers'.** Rivers' Early Prolific. Eldensche Blauwe. Gewonnen door het Engelsche kweekershuis Rivers rond 1830. Bunyard, Handbook, p. 82. Bloei middentijds. Overwegend zelfsteriel. Pollen matig tot goed. Kan worden bestoven door no 1, 2 en 22. Volgens Johanssen l.c. ook door 6. Vroeg en rijkdragend. Boom matig groot. Vrucht klein, iets langwerpig, blauw, vleesch goudgeel, tamelijk stevig, smaak matig, rijp rond 1 Augustus. Door het vroege rijpen bruikbaar als tafelpruim. Overigens keukenpruim. Deze verscheidenheid is zeer vatbaar voor spint, die men dan ook moet bestrijden. Overigens gezond. Stutten. Goede pruim, die door de slecht toegepaste ziektebestrijding impopulair is geworden.

22 **Jefferson.** Rond 1825 gewonnen door den rechter Buel te Albany N.Y. en in 1829 uitgekomen. Deutschlands Obstsorten. Gekl. pl. Boom flink, twijgen kaal. Draagt ± 4 jaar na het planten. Bloei tamelijk vroeg. Pollen slecht. Intersteriel met Coe's Golden Drop. Bestuiver van Jeff. is volgens Zweedsche gegevens 1, 2 of 3. Vrucht eirond, tamelijk groot, groengeel, goudgeel van vleesch, steen hechtend, smaak zeer goed. Goede tafelpruim. Ook voor de keuken bruikbaar en begin September rijp. Gezond. Behoudens smalbladigheid en spint.

3 **Kirke's.** Reine van Dort. Engelsche pruim (Brompton, Kensington), in 1830 door Kirke in den handel gebracht. John Lindley, Pomologia brittanica III, p. 111, Schaal, Stein- und Beerenobst, p. 48. Ned. Boomgaard, no 4, alle gekl. pl. Boom matig groot. Twijgen kaal. Bloeit met 1 en 7. Zelfsteriel. Kan worden bestoven door no 7 en volgens Zweedsche gegevens door no 1, 2, 8, 22 of Bleue de Belgique. Pollen middelmatig. Draagt eerst *na 4–6 jaar* en dan *bij goede bestuiving* vruchtbaar. Vrucht tamelijk groot tot groot, ongeveer rond, blauw met veel dauw, matig vast groengeel van vleesch, steen los, smaak zeer goed. Beste tafelpruim voor de eerste helft van September. Zeer geschikt voor vriesindustrie. Gezond. Boomgaard. Kan in serre worden beproefd; dan echter aan bestuiving te denken. Snoei raadzaam. Geeft ook in natte jaren wel voldoening.

15 **Mirabelle de Metz.** Metzer Mir.. Gelbe Mir. Mir. petite, Mir. abricotée, Mir. précoce. Zeer oude pruim van onbekende herkomst. Pollen matig. Boom matig groot. Twijgen ruig. Vruchtbaar. Bloei laat. Zelfsteriel. Bestuift no 4 en 5 alsmede no 10. Vrucht klein, iets langwerpig, goudgeel, tamelijk stevig, steen los, smaak zeer goed. Rijp 2e gedeelte Augustus. Wat te klein, doch overigens zeer goed voor de tafel en bijzonder in trek voor de fabrieken, waar men er een zeer aantrekkelijke compôte van bereidt. Gezond. Kan wortelecht worden gekweekt.

7 **Reine Claude verte.** R. Cl. dorée, R. Cl., Abricot vert, Dauphine, Grosse Grüne R. Cl., Green Gage, Ringelot, R. Cl. ancienne, Groote groene R. Cl., *Almindelig grön R. Cl., Vanlig grön* R. Cl. Vroeg 16e eeuwsche, misschien nog oudere pruim, genaamd naar Claude, gemalin van Frans I van Frankrijk. Boom middelmatig tot flink. Twijgen kaal. Bloei middentijds. Zelfsteriel. Pollen zuinig tot middelmatig goed. Bestuift Kirke's, soms, volgens Johanssen l.c. no 5 en 8, vraagt zelf als bestuivers 2, 3, Hauszwetsche of Tonneboer en volgens Zweedsche gegevens no 1, 2, 8 of 24. Draagt bevredigend bij goede bestuiving. Vrucht matig groot, rond, groen met enkele roode spikkeltjes, vleesch matig week, geelgroen, voortreffelijk van smaak, steen los. Rijp eind Augustus. Edelste van alle pruimen. Voor ieder doel bijna onovertroffen. Tafel, jam, compôte, brandewijn. Gezonde boom. Volgens sommigen dragen wortelechte boomen bij beteren groei meer dan geënte doch zulks staat geenszins vast.

10 **Roode Eierpruim.** Cataloniepruim. Catalogne. Impériale, Red Magnum Bonum. Of de Duitsche Rote Eierpflaume deze is, is niet geheel zeker. In Noord-Brabant kent men ook een Roode-Eierpruim, welke van deze verschilt. Zeer oud, reeds een paar eeuwen lang in verschillende landen bekend. Herkomst onzeker. Nederl. Boomgaard no 19. Bloei laat. Is waarschijnlijk slechts in geringe mate zelfsteriel. Bestuiving desge-

wenscht met Mirabelle de Metz. Niet met no 4 of 5, die wel door de R. E. kunnen worden bestoven doch zelf geen stuifmeel maken. Stuifmeel matig tot zeer goed. Bij goede bestuiving vruchtbaar. Boom matig. Twijgen kaal. Vrucht groot, rood, langwerpig eirond, vleesch geelgroen, smaak middelmatig. Steen los. Bruikbare tafelpruim voor September. Gezond.

C. Beproevenswaardige variëteiten.

Echte Pruimen.

23 **Denniston's Superb.** Denniston's Red. Rouge de D. Vermoedelijk tusschen 1835 en 1840 door Isaäc Denniston te Albany N.Y. gewonnen. Mas Le Verger VI, p. 121 en Mas. Pom. générale XII, p. 79. Pollen vermoedelijk goed. Boom flink. Twijgen zwak behaard. Zeer vruchtbaar. Volgens Engelsche opgaven zelffertiel. Vrucht middelmatig groot, rond, groen met kleineren tot grooteren blos, geelachtig van vleesch, los van steen, zeer goed van smaak, eind Augustus rijp. Zeer goede tafelpruim, iets weeker echter dan no 7. Barst bij regen!

32 **Early Transparent Gage.** Rivers' Early Apricot. Een oude, reeds van 1866 dagteekenende aanwinst van het kweekershuis Rivers te Sawbridgeworth. Bunyard, Handb.. Heet zelffertiel. Groei matig. Rijkdragend. Ongeveer 10 Augustus rijp. Vrucht van de normale grootte der Reine Claude's; groenachtig geel. Smaak best. Gevaar voor loodglans.

42 **Else.** Nieuw. Gewonnen te Apeldoorn en genaamd naar de echtgenoote van den vermeerderaar dezer nieuwigheid te Terwolde. Behoorlijk goede groeier. Rijpt 1e helft September. Groen. Grooter dan R. Cl. verte en sappiger. De smaak komt er mede overeen. Rijpe vruchten kunnen lang aan den boom blijven hangen en worden dan lichtgeel en smaken dan naar Boerenwitte. De Heer Ir. Honig, aan wien ik deze gegevens te danken heb, vond het nog te vroeg de variëteit reeds op te nemen, maar ik meen, dat zulks niet het geval is, mede in analogie met andere noviteiten, die zijn opgenomen.

40 **Monsieur Hâtive.** Early Orleans. Blauwe wijnpruim. Ponds Seedling (falso). Belle de Louvain (falso). Van deze pruim zou een ras bestaan, dat ieder jaar draagt en een ander, dat tamelijk onvruchtbaar is, doch in de jaren 1940, 1941 en 1942 zeer rijk heeft gedragen. De boom heeft weinig last van loodglans, de takken breken niet, de vrucht is goed van stuk en kleur (blauw) en de smaak is in sommige jaren goed, in andere jaren voortreffelijk. Voldoet in het Betuwsche al sedert vele jaren goed, doch, daar de naam mij niet bekend was, werd de variëteit niet opgenomen.
(Gedeeltelijk naar gegevens van Ir. J. Bos.)

39 **Ontario.** Amerikaansche pruim. Eenige jaren geleden uit de rassenlijst geweerd op grond van Zeeuwsche klachten over de qualiteit, doch thans in Zeeland als de beste pruim beschouwd.
Augustus, groen, taaie schil. Vruchtbaar. Heet zelffertiel. Heeft weinig last van loodglans.

25 **President.** Zou gewonnen zijn en in 1901 in den handel gebracht door het Engelsche kweekerhuis Rivers te Sawbridgeworth. Bunyard, Handbook, p. 97.
Boom matig groot. Twijgen kaal. Pollen goed. Vrucht zeer groot, eirond, blauw, groengeel van vleesch, matig van smaak, rijp in October. De vruchtbaarheid schijnt onvoldoende.

26 **Prince Engelbert.** Rond 1842 door Scheidweiler te Gent gewonnen. A. Bivort, Album de Pomologie III, p. 143. Pollen goed. Boom flink, twijgen kaal, vruchtbaar. Vrucht groot, langwerpig, blauw, groengeel van vleesch. Steen los, smaak goed. Keuken- of tafelpruim voor September van behoorlijke qualiteit.

20 **Reine Claude de Bavay.** In 1843 door den beroemden Belgischen winnaar, Majoor d'Esperen, genoemd naar den pomoloog de Bavay. Twijgen kaal of bijna kaal. Vruchtbaar. Vroegdragend. Vrucht matig groot, rond, groen tot groengeel. Smaak zeer goed. Steen los. Zeer goede tafelpruim. De variëteit heet zelffertiel. Rijpt laat, vaak te laat, nl. einde September en alsdan is eenerzijds het weer onzeker, anderzijds is het feitelijk te koud om zoo sappig fruit te verlangen. Gezond.

18 **Reine Claude de Boddaerts.** Bodd. Green gage. Tegen 1867 door Debeil te Deinze in België gewonnen. Twijgen wollig. Vrucht rond, groot, geel, smaak zeer goed, steen los. Rijp 2e helft Augustus. Tafel. Pollen middelmatig. Zelffertiel.

19 **Reine Claude de Brahy.** Brahy's Green Gage. Gewonnen door den heer Brahy Ekenholm te Herstal bij Luik. Voor het eerst vermeld in 1850. Jahn Lucas, Oberdieck III. Handbuch VII, N 270. Twijgen kaal. Pollen matig tot middelmatig. Vrucht groot, rond, groengeel met roode spikkels. Steen los, zeer goed van smaak. Tafelpruim voor September. Pollen goed. Zelffertiel.

29 **Reine Claude de Conducta.** Nieuw. Herkomst onbekend. Uit België naar hier gebracht, vermoedelijk nog jonge variëteit, waarmee ook de Belgische pomologen verlegen bleken te zitten. Zeer goede pruim voor begin September, gelijkt iets op R. Cl. d'Althann. Pollen middelmatig goed. Voldoet in België volgens Van Cauwenberge minder goed.

41 **Reine Claude Vanbeers.** Nieuw. Een, naar het heet, in ons land gewonnen R. Cl., welke zich schijnt te kenmerken door grootere vruchtbaarheid dan de R. Cl. verte. De smaak der vruchten is wel wat minder, maar zeer voldoende. Nadere gegevens zijn zeer gewenscht.

30 **Ruth Gerstetter.** Recente Duitsche pruim, die wij betrokken van het vermaarde Berlijnsche kweekershuis L. Späth. Onze ervaringen zijn nog slechts kortstondig. De boom is gezond, groeit redelijk goed, draagt zeer vroeg, doch tot heden nog slechts weinig vruchten. Pollen middelmatig. Deze zijn middelmatig groot tot groot, blauw en — het is de voornaamste deugd dezer verscheidenheid — reeds half Juli buiten rijp. Volgens Zeeuwsche ervaring voor glas niet raadzaam (droge plekken op vrucht).

27 **Utility.** Engelsche pruim van het kweekershuis Laxton van betrekkelijk jongen datum. Bunyard, Handbook Hardy Fruits, p. 103. Half Augustus rijp. Rood, groot, goed van smaak; tafelpruim. Kan in serre worden geteeld. Tusschenstam in de Engelsche kweekerij. Pollen goed. Bestuiver voor no 31.

Pruimen onder glas (zie Overzicht, p. 56).

33 **Burbank.** In 1884 uit zaad gewonnen door L. Burbank en reeds vroeg in Europa ingevoerd. Als boomgaardpruim stelde deze variëteit teleur, vermoedelijk door den vroegen bloei en de onvolkomen winterhardheid. De boom vraagt kruisbestuiving en vermoedelijk kunnen andere salicina-hybriden daarbij helpen. De boom is van nature vruchtbaar. Vrucht groot, rood, goed van smaak. Rijp 1e helft Augustus.

31 **Golden Japan.** Een salicina-bastaard of -variëteit, die vermoedelijk in Amerika is gewonnen en die vandaar door Fransche kweekers in Europa is verspreid. Gezonde, vruchtbare boom. Bloei vroeg. Kan waarschijnlijk door verschillende andere salicina-hybriden worden bestoven, o.m. soms door June Blood, doch ook door Utility en Early Laxton. Vrucht groot, bleek geel, goed van smaak. Rijpt in koude kast rond begin Juli tot half Juli.
De geringe vatbaarheid voor luisaantasting, die werd vermoed, wordt niet overal bevestigd. Een der meest bruikbare pruimen voor glas.

36 **June Blood.** Een van de laatste aanwinsten van L. Burbank, die na zijn dood in handen zijn gekomen van Stark Bros te Louisiana, welke de variëteit hebben verspreid. Ook een salicina-bastaard en zich aansluitende bij de andere s.-hybriden. Onvoldoende interfertiel met Golden Japan. Vruchtbaar. Goed groeiend. Rijpt in Juni in koude kast en goed verkoopbaar. Vrucht middelmatig groot en rood. Smaak goed. Pollen goed.

Gebruik.
Voor de industrie hebben pruimen waarde als vulpulp. Met name worden Tonneboer en Krozen (Prunus cerasifera) daarvoor gebruikt. Verder worden pruimen met sap gekookt, vooral R. Cl. verte, Hauszwetsche en Mirabelle de Metz, ofschoon onze Nederlandsche mirabellen in qualiteit bij zuidelijker gewas achter blijven.
Pruimenjam maakt men van R. Cl. verte en Hauszwetsche. Voor droging komt het inheemsche product nauwelijks in aanmerking, daar het te zuur is en te weinig suiker bevat. In de bakkerij gebruikt men Hauszwetsche. In de keuken R. Cl. verte en Enkele Boerenwitte (op alcoholischen drank) en Hauszwetsche (diverse praeparaten). De meeste onzer pruimen van de rassenlijst zijn ook als tafelpruim geschikt.

VIJG.

Van zeer weinig beteekenis. De variëteit Brown Turkey schijnt goed te zijn. Dit is, althans, naar de schrijver meent, de naam voor een onzer meest geteelde vijgen, die zich door vruchtbaarheid kenmerkt. Onder glas, stook of koud.

Daarnaast komen ook bleek gekleurde („witte") vijgen wel voor.
Virusziekten hier niet bekend.
De vrucht heeft eenige waarde als tafelfruit, maar de smaak is voor velen niet aantrekkelijk.

ZWARTE BES.

Ziekten.

a. *Brandnetelblad*, verloopen of peterselieblad. Bladrand grof getand; aantal zijnerven gereduceerd en soms blad geheel misvormd. Vruchtzetting gering; bessen klein. Een enkele maal misvormde bloemen en bij uitzondering mozaïekachtige bontheid.

b. *Bladvlekken*. Groote, scherp afgeteekende, lichtgroene bladvlekken, die door sommigen aan kopergebrek worden toegeschreven.

Overzicht

	District					
A. Algemeen sortiment.	I	II	III	IV	V	VI
1 Goliath	x	–	x	x	x	x
5 Roodknop	x	–	x	x	–	–
8 Wellington XXX	x	–	x	–	x [2])	–
B. Plaatselijk sortiment.						
4 Baldwin	x	–	x [1])	0	x [2])	–
6 Davison's Eight	0	–	x [1])	0	0	0
7 Silvergieter Zwarte	x	–	x [1])	0	0	–
C. Nieuwe variëteiten.						
9 Gertrudis	–	–	–	–	x	–
10 Westwick Choice	x	–	x [1])	–	–	–
11 Westwich Triumph	–	–	x [1])	–	–	–

[1]) Alleen voor Friesland aanbevolen. [2]) Alleen voor rivierkleistreken aanbevolen.

A. Algemeen sortiment.

1 **Goliath.** De naam is nog niet lang in gebruik, wellicht 50–60 jaar. In het buitenland houdt men G. wel voor Nederlandsch. Zeker is, dat hier struiken voorkomen van 60–70 jaar (Lage Zwaluwe, Bavel). Uit Schotland ingevoerde Edina hebben we van G. niet kunnen onderscheiden. Rietsema, Zwarte en Roode bessen. Struik flink. Zeer vruchtbaar. Knoppen meestal groengeel, zelden rood. Bloeit laat. Blad teruggebogen. Vouwt bij pletten den top zijwaarts. Vertoont vaak een lichte fasciatie der takken. Zet goed vrucht zonder insectenbezoek. Stuifmeel goed. Tros kort. Bes groot, stevig. Rijpt in het algemeen wat laat en zeer ongelijkmatig. Sterk vatbaar voor brandnetelblad. Eischt flinken snoei. Gevoelig voor sterke Californische pap. In Groningerland niet aan te bevelen. Strenge selectie van het stekhout is noodig. Goliath is, meer misschien dan sommige andere zwarte bessen, gevoelig voor de grondsoort. Zware klei past evenmin als bepaald droge zandgrond. Op goeden zandgrond, veen en lichte klei is deze bes als trouwe producent moeilijk te overtreffen.

5 **Roodknop.** Roodknop Goliath. Geselecteerd door Ir. J. Heemstra in den tuin van den Heer K. Maring te Leermens in 1921 en in Groningen en Drenthe beter bevonden dan alle andere zwarte bessen. Groote struik, iets kleiner dan no 2. Zeer vruchtbaar. Knoppen rood, bij het uitloopen opvallend roodbruin. Bloei laat. Zet gemakkelijk vrucht. Insecteninvloed niet nagegaan. Tros middelmatig lang, bes matig groot, stevig, rijp tusschen no 4 en 1. Plukt beter dan no 1. Weinig vatbaar voor rondknop. De kleur der bessen is soms bruinzwart, hetgeen misschien een nadeel blijken zal. In sommige streken voldoet deze variëteit zeer goed, doch elders is de ervaring gering.

8 **Wellington XXX** (uitspraak: Oeëllington traipeltèn). Een voor eenige jaren door het proefstation te East-Malling in den handel gebrachte selectie, vermoedelijk genoemd naar den in de zwarte bessenliteratuur bekenden Wellington. Een proef deed de variëteit kennen als een betrouwbaren drager met groote trossen en kloeke bessen. De liggende groei bemoeilijkte het plukken en gaf aanleiding tot slijkerige vruchten. Volgens sommigen zou dat bezwaar in de practijk bij passenden snoei niet zoo groot zijn. Voorzichtigheid echter aan te raden.

B. Plaatselijk sortiment.

4 **Baldwin.** Oorsprong onbekend. Bunyard, Handbook, p. 145. Struik klein, zeer vruchtbaar. Bladschijf ongeveer vlak. Knoppen opstaanden bruinachtig. Geen fasciatie. Bloeit vroeg. Vruchtzetting zonder insecten zeer goed, doch veel nachtvorstschade. Tros matig lang, bes middelmatig groot, week, rijpt even na Goliath. Vatbaarheid voor ziekten vermoedelijk middelmatig. Is bijzonder lastig in het plukken. Stuifmeel goed. Baldwin heeft op den humeusen, lichtelijk leemhoudenden zandgrond te Breda een slecht figuur gemaakt en wordt daarom voor soortgelijke omstandigheden ernstig afgeraden.

6 **Davison's Eight.** Eenige jaren geleden gewonnen en in den handel gebracht in 1927 door Colonel B. J. Petre te Norwich.
Tros als Goliath. Bloeit vroeg. Rijpt even vóór of gelijktijdig met Goliath. Groei tamelijk zwak. Voldeed te Breda slecht, mede door de aanmerkelijke vatbaarheid vòor ziekte en vorstschade. Alleen in Friesland is deze bes nog niet veroordeeld.

7 **Silvergieters Zwarte.** Ongeveer in 1926 gewonnen in een proeftuin te Leeuwarden door Heer Rijkstuinbouwconsulent aldaar en in 1936 in den handel gebracht. Flink groeiende struik, steile takstand. „Roode" knoppen. Groote tros en fraaie bes. Zet zonder insecten echter minder goed vrucht en mist daardoor de zekerheid der productie, die het kenmerk is van Goliath. Pollen goed. Deze variëteit is naar alle waarschijnlijkheid nogal gevoelig voor de grondsoort. Op zwaren grond is de bes goed thuis, althans, wanneer het klimaat passend is. Op lichten grond valt zij wel tegen.

C. Beproevenswaardige variëteiten.

9 **Gertrudis.** Nieuw. Zaailing van 1930. Kruising van Hollandsche Zwarte en Boskoop Giant. Zeer sterke groei en zeer betrouwbare drager. Verdraagt natten grond.
Gewonnen door den schrijver.

10 **Westwich Choice.** Geenerlei détails.

11 **Westwich Triumph.** Geenerlei détails.

Gebruik.
Zwarte bessen zijn bruikbaar voor wijn, sap, zoete most, limonadeachtige drank, aalbessengenever en, al dan niet met ander fruit gemengd, voor jam. Zwarte bessen zijn arm aan zuur, zeer rijk aan C-vitamine en, in de schil, rijk aan kleurstof.